

Riksdagens protokoll

1997/98:46

Fredagen den 12 december

Kl. 9.00 – 17.36

Protokoll
1997/98:46

1 § Avsägelse

Förste vice talmannen meddelade att *Margitta Edgren* (fp) av sagt sig uppdraget som ledamot i utbildningsutskottet och som suppleant i konstitutionsutskottet fr.o.m. den 1 januari 1998.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Förste vice talmannen meddelade att *Lars Leijonborg* (fp) av sagt sig uppdraget som suppleant i finansutskottet fr.o.m. den 1 januari 1998.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Förste vice talmannen meddelade att *Ola Ström* (fp) av sagt sig uppdraget som suppleant i utbildningsutskottet fr.o.m. den 1 januari 1998.

Kammaren biföll denna avsägelse.

2 § Kompletteringsval till vissa utskott

Förste vice talmannen meddelade att på grund av uppkomna vakanser fr.o.m. den 1 januari 1998 hade Folkpartiet liberalernas riksdagsgrupp anmält *Margitta Edgren* som ledamot i konstitutionsutskottet efter *Birgit Friggebo*, *Ola Ström* som ledamot i utbildningsutskottet efter *Margitta Edgren*, *Anders Johnson* som suppleant i konstitutionsutskottet efter *Margitta Edgren* och som suppleant i finansutskottet efter *Lars Leijonborg* samt *Barbro Westerholm* som suppleant i utbildningsutskottet efter *Ola Ström*.

Förste vice talmannen förklarade valda till

ledamot i konstitutionsutskottet

Margitta Edgren (fp)

ledamot i utbildningsutskottet

Ola Ström (fp)

suppleant i konstitutionsutskottet

Anders Johnson (fp)

suppleant i finansutskottet

Anders Johnson (fp)

suppleant i utbildningsutskottet

Barbro Westerholm (fp)

3 § Meddelande om publicering av frågor och svar under juluppehållet

Förste vice talmannen meddelade att ett meddelande om publicering av frågor och svar under juluppehållet delats ut till kammarens ledamöter.

4 § Meddelande om fördröjt svar på interpellation

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 1997/98:87

Till riksdagen

Interpellation 1997/98:87 av Barbro Westerholm om nordisk partnerskapskonvention.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 5 februari 1998.

Skälet till dröjsmålet är riksdagens juluppehåll, arbetsanhopning och utlandsresa.

Stockholm den 8 december 1997

Laila Freivalds

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1997/98:SfU1, SfU2 och SfU7

Socialutskottets betänkande 1997/98:SoU1

Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU6
Anställningsskyddet för professorer (prop. 1997/98:1 delvis)
Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU5
Förskoleklass, grundskolans timplan, mobbnig m.m. (prop. 1997/98:6)
Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU1
Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning (prop. 1997/98:1 delvis)
Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU7
Forskarutbildningen (prop. 1997/98:1 delvis)
Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU2
Utgiftsområde 15 Studiestöd (prop. 1997/98:1 delvis)

Utbildningsfrågor

*Förskola
och grundskola*

Förskola och grundskola

Anf. 1 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m):

Herr talman! Låt mig börja med att tacka för den varma luciamorgonen som vi bjöds på här. Det värmer en sådan sprucken röst som min. Medan rösten ännu håller tänker jag faktiskt yrka på en gång i stället för på slutet.

Jag har för avsikt att yrka bifall till reservation nr 1 under mom. 1.

Därefter tänker jag litet kort tala om hur vi moderater vill göra skolan om möjligt ännu bättre och till slut kommentera betänkandet i sak.

Betydelsen av kunskap och kompetens ökar. Utgångsläget för Sverige när det gäller utbildningsnivåer och resultat varierar. Många elever lämnar i dag grundskolan med otillräckliga kunskaper i de mest centrala ämnena. Det får aldrig accepteras, och kraven på att eleverna i grundskolan når målen måste stärkas.

Skolornas möjligheter att använda skriftliga omdömen och betyg för utvärdering och som pedagogiska hjälpmedel skall öka. Nationella betyg behövs i skolan, betygen måste ges tidigare än i dag och antalet betygssteg måste öka.

Ingen elev, fru skolminister, skall behöva lämna grundskolan utan goda kunskaper i svenska, engelska och matematik. Utöver extrainsatser för stöd till de elever som behöver det, måste skolorna ge den tid som var och en behöver.

Vi föreslår ett kvalitetsinstitut för utvärdering och uppföljning av verksamheten. Staten skall ta ett grundläggande ansvar för finansieringen av skolan. En nationell skolpeng kan garantera såväl valfrihet som likvärdighet.

Vi vill sänka den allmänna skolstartsåldern till sex år för att bättre kunna ta vara på de yngre barnens vilja och förmåga att lära. Individuell skolstart bör alltså prövas.

Möjligheter att tillsammans med skolan arbeta med personliga scheman och flexibel arbetstid är andra inslag som sätter eleven i centrum. Därför är även ett aktivt val av skola viktigt – rätten att faktiskt välja skola.

Vi vill vidga skolornas möjligheter att lägga ut undervisningen på entreprenad för att skolan skall kunna ta till sig kunskaper som saknas och för att stimulera ändrade arbetsformer.

Modern informationsteknik måste introduceras på bred front i skolan, och senast vid utgången av år 2000 bör alla Sveriges skolor kunna vara anknutna till Internet för att användas som hjälpmedel fullt ut i undervisningen.

Goda lärarinsatser skall naturligtvis belönas. Det behövs lärare med olika utbildningsbakgrund och yrkeserfarenheter i skolan. Därför vill vi införa lärarcertifikat och modernisera lärarutbildningen. Lärarutbildningen måste ha flera ingångar så att det är intressant att skaffa sig lärarutbildning.

I det betänkande som vi nu skall behandla tas vitt skilda frågor upp, t.ex. att införa en ny skolform – förskoleklass – att öka antalet timmar i slöjd och idrott på bekostnad av antalet timmar för det egna valet för eleverna, att kommunen skall ta hand om tillståndsgivning för bl.a. enskild förskoleklass och att kommunerna inte skall få ta ut skolmåltidsavgifter.

Låt mig först citera det som regeringen skriver i propositionen: ”Särskilt angeläget är att stärka och utveckla grundskolans inre arbete för att kunna möta alla elever utifrån deras skilda förutsättningar och behov. Alla har rätt till en god grundläggande utbildning. En god start i livet ger förutsättningar för individen att fortsätta utvecklas och lära.”

De här meningarna ställer vi moderater oss till fulllo bakom, men jag undrar egentligen om regeringen själv gör det.

Man skall möta elever utifrån deras skilda förutsättningar och behov. Varför skall man då skapa en mellanform, en förskoleklass? Varför inte ha en flexibelt och individuellt anpassad skolstart vid sex år? Om eleverna är så viktiga och skall stärkas, varför tas då timmar bort från timplanen för deras egna val? Dessa timmar kan de själva behöva ha för att påverka efter eget intresse och eget behov.

Jag skall nu gå in på den del som handlar om just den nya skolformen förskoleklass.

Herr talman! Jag är inte bara riksdagsledamot, jag är även mamma. Min son Viktor som är sex år har börjat i skolan. Nej förresten, det heter sexårsverksamhet. Men han går i skolans lokaler och för honom är det skola. Till andra som frågar säger jag att han går i skolan, eftersom de vet vad det är.

Min dotter Anna går på dagis. Till hösten skall hon börja i sexårsverksamheten, dvs. flytta till skolan. Fast egentligen skall hon vara kvar på dagis ett år till om hon skall gå med sin årskull.

De flesta föräldrar och barn vet att barnomsorg är en sak och skolan en annan. Att integrera dessa verksamheter med varandra för att lättare kunna möta barnens totala behov fungerar i dag väl på många håll. Det är bra, och på den punkten råder det säkert inga politiska motsättningar, inte ens en gång mellan mig och skolministern.

Därför anser vi att det är ett onödigt steg att nu formalisera en mellanform, en förskoleklass. Vi moderater vill i stället sänka åldern för skolstart till sex år. De barn som inte är mogna kan vänta. Det är en trygghet såväl för mig som förälder som för Anna och Viktor och alla andra barn.

Det är viktigt att elever tar eget ansvar. Regeringen säger att den lokala timplanen skall ändras. Man vill nämligen inte låta den vara styrande. Men många skolor arbetar utifrån detta synsätt och utnyttjar i dag möjligheten att använda timmar till skolans val för att profilera vissa ämnen och karaktärer. Det kan gälla allt från miljö till Europaskola. Varför väljer man då att peta i timplanen?

En olycka kommer ju sällan ensam. Nu tar man dessutom tid från elevens egna val. Det är viktigt att elever tar eget ansvar. Vi vill ge dem möjlighet att få göra det. Syftet med elevens val är att låta varje elev själva ta ansvar för vidgade studier i något eller några ämnen som skolan faktiskt undervisar i. Vi anser att elevens val i timplanen är ett uttryck för att skolan skall respektera och ha tilltro till elevens egen förmåga att ta ansvar i skolarbetet. Det tycker uppenbarligen inte regeringen är bra.

Vi avvisar förslagen att reducera timmarna från elevens fria val. I stället föreslår vi att grundskolans timplan avskaffas.

Herr talman! När det gäller förskoleklasser i fristående skolor tror jag nog att regeringen glömde ett steg. Eller var det så att man avsiktligt försökte undergräva deras framväxt? Hur som helst uppmärksammade vi det här i vår motion, och utskottet i sin helhet blev också enigt och gjorde en ändring. Nu står utskottet enigt när det gäller frågan om att enskilda förskoleklasser skall ges tillstånd på samma grund som i dag gäller för övrig grundskoleverksamhet, även om vi helst hade sett att det hade skett på de villkor som gällde tidigare för tillståndsgivningen. Jag hoppas att också skolministern även inser det här.

Sedan är det viktigt att övergångsreglerna ses över. Förskoleklasser som skall ha möjlighet att i fri enskild regi starta till hösten 1998 skulle egentligen ha lämnat in sin ansökan den 1 april i år, ett datum som redan är passerat. Det här är utskottet överens om.

Mobbning är ett såpass viktigt område, herr talman, att man skulle kunna ägna en hel debatt åt det. Nu gör jag inte det, för min röst är på väg att vika. Men låt mig säga att mobbning är något som vi inte accepterar. Det är bra att lagtexten ytterligare skärps.

Det finns en sak som jag avslutningsvis vill ta upp, herr talman, och det är en fråga i betänkandet som egentligen inte hör hemma här i kammaren. Det är förslaget att införa ett förbud mot att kommuner skall få ta ut skolmåltidsavgifter. Den frågan anser vi hör hemma vid köksbordet, i hem, skola och kommun gemensamt.

Anf. 2 MARIE WILÉN (c):

Herr talman! Sex- och sjuåringarna som nu har börjat i skolan kommer att gå i pension på 2060-talet. Det är ganska långt fram och det gäller att ha ett långt perspektiv i de här frågorna. En bra utbildning är avgörande för att våra barn och ungdomar skall kunna färdas väl genom kunskapssamhället. Den som bara har grundskoleutbildning löper ungefär dubbelt så stor risk att bli arbetslös jämfört med den som har avslutat gymnasieutbildning. Den som bara har gymnasieutbildning löper i sin tur dubbelt så stor risk att bli arbetslös jämfört med den som har avslutat högskolestudier. Därför är det så viktigt att vi nu ser till att alla lyckas i skolan.

Jag vill med några penseldrag beskriva hur Centerpartiet vill forma 2000-talets skola. Vi vill helt lämna det gamla industrisamhällets central-

*Fel! Okänt
växelargument.*

styrda skola och i stället skapa det nya kunskapssamhällets lokalt utformade skola.

Tillsammans måste vi lyfta skolan och mobilisera stora delar av samhället för en bättre skola. Lärare, föräldrar, barn, ungdomar, övrig skolpersonal, politiker, fritidsledare – alla behöver göra insatser.

Centerpartiet föreslår inför 2000-talet ett övergripande kontrakt för kunskap i skolan byggt på principen att ingen skall behöva lämna grundskolan utan godkända betyg. Vi ser att det kan utformas som ett ömsesidigt åtagande för å ena sidan stat, kommun och skola, å andra sidan föräldrar.

Åtagande för stat, kommun och skola skall inriktas på att

- släppa loss lokal utvecklingskraft och lokal flexibilitet
- ta vara på olika begåvningar hos skolans elever
- ge lärarna bättre möjligheter att verka professionellt i skolan
- skapa trygghet och en god inre och yttre miljö i skolan.

Åtagande för föräldrar skall inriktas på att

- läsa läxor med barnen och skapa ett gott stöd för deras lärande
- medverka i skolan när det gäller föräldrainsflytande och motverka våld och mobbning.

Målet skall vara att alla skall kunna sluta grundskolan med godkända kunskaper. Kontraktets inriktning skall också vara att säkerställa att skolorna erbjuder specialundervisning för de elever som riskerar att inte uppnå godkänd nivå och att se till att undervisningsgrupperna inte blir större än att varje enskild elev kan få den hjälp som hon eller han behöver.

Vi tror också att det är viktigt att man får ordentlig information om elevens kunskaper som hjälp i skolarbetet. Det anser vi att man måste ge i tid.

Den grundläggande kontaktformen mellan hem och skola skall vara muntlig information genom utvecklingssamtal. Men det skall också ges en obligatorisk skriftlig information från årskurs fem, och från höstterminen i årskurs sju bör betyg ges.

Centerpartiet anser att detta i några penseldrag beskrivna övergripande kontrakt för kunskap i skolan skall ligga till grund för arbetet med skolans fortsatta utveckling.

Herr talman! Jag tänker nu litet kort beröra en del av regeringens förslag gällande förskoleklasser och mobbning.

Centerpartiet har i debatten om flexibel skolstart framhållit behovet av en tioårig grundskola med gemensam skolstart för alla sexåringar. Huvudsyftet har varit en ambitionshöjning för skolan. Dessutom kan en tidigare skolstart ses som en möjlighet att ge varje barn den tid det behöver för att lära och utvecklas. Vi ser nu att en tioårig grundskola är på väg att växa fram. Vi har gjort den bedömningen att man kan se regeringens förslag om förskoleklasser som ett steg i denna riktning.

Med vår vision av en skola inför 2000-talet vill vi också gå ett steg vidare. Skolan måste utgå från varje individs egna förutsättningar att få en bra utbildning. Det handlar om att se en helhet för den enskilde eleven, som tar hänsyn till att elever behöver olika lång tid på sig för att bli godkända. Vissa kommer att gå snabbare fram medan andra ges möjlighet att ta längre tid på sig. Det kan alltså ta olika många år för olika elever att gå

igenom grundskolan. Det viktiga är att skolans åtagande inte skall upphöra innan eleven är godkänd.

När det gäller förskoleklasser i enskild verksamhet framförde Centerpartiet och även andra partier, som vi har hört, motionskrav om att reglerna för fristående förskoleklasser skall utformas på motsvarande sätt som för fristående grundskolor. Vi konstaterar med glädje utskottets tillkännagivande med anledning av dessa motioner. För Centerpartiet är det en självklarhet att Skolverket och inte enskilda kommuner skall vara myndighetsutövande för fristående förskoleklasser.

Skolan har ett stort ansvar för att ta vara på all begåvning. Vi brukar ibland säga att hela eleven skall gå i skolan, inte bara huvudet. Vissa elever lär sig lättare och mer genom att arbeta praktiskt medan andra lär sig genom att teoretiskt studera något. Vi anser inte att synsättet att vissa elever inte kan lära sig är acceptabelt. I princip alla barn kan tillgodogöra sig undervisning och införskaffa baskunskaper.

Centerpartiet har, för att stödja elevernas allsidiga utveckling, under en längre tid argumenterat för vikten av att ge idrott och slöjd större vikt på skolschemat. Detta arbete har nu lett till framgång när regeringen föreslår ökad tid på timplanen för dessa ämnen. Vi välkomnar detta och stödjer förslaget.

Skolan skall inte vara en värdeneutral plats, och den får aldrig acceptera mobbning, våld och rasism inom sina väggar. Skolan skall vara bärare av moraliska värden som tolerans, respekt för alla människors lika värde och rättigheter och insikt om vars och ens personliga ansvar. Då kan skolan ge den unga människan en beredskap att som vuxen ta ansvar för samhällets utveckling.

Det är väldigt viktigt att barn känner sig trygga i skolan. Det är en självklar rättighet för barn att slippa mobbas, och det är vårt ansvar att barn ges den rättigheten. Detta är jätte viktigt också med tanke på att vi i Sverige har och skall ha skolplikt. Det innebär i praktiken att barnen måste infinna sig i skolan oavsett hur de upplever miljön där. Vi måste ta krafttag mot mobbningen. Vi vet att det i dag finns ungefär 100 000 barn som är utsatta för mobbning. Det är ungefär lika många som för tio år sedan.

Regeringen föreslår att skollagens portalparagraf skall ändras så, att det tydligt framgår att den som verkar inom skolan är skyldig att aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Det är bra, men Centerpartiet anser att man skall gå ännu ett stycke längre för att lagen skall bli tillräckligt uppfordrande. Vi anser att det dessutom av skollagen klart skall framgå att lärare och övrig personal som upptäcker mobbning skall ha en skyldighet att rapportera detta till rektor.

Detta föreslog också barnombudsmannen i den rapport som lämnades i april 1997. Jag vill fråga statsrådet Ylva Johansson av vilket skäl regeringen inte för in rapporteringsskyldighet i skollagen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 7 vid betänkandet UbU5.

Anf. 3 OLA STRÖM (fp):

Herr talman! Det börjar ju nu närma sig jul, och jag har med anledning av detta skrivit en liten önskelista till statsrådet Ylva Johansson och socialdemokraterna i övrigt. Önskelistan skulle ha kunnat bli väldigt lång, om jag hade sett till alla de beslut som vi i Folkpartiet tycker borde fattas

*Fel! Okänt
växelargument.*

på det här skolområdet. Jag lärde mig dock ganska tidigt i livet att man inte kan skriva en så lång önskelista. Dels måste man ju ha varit snäll för att få önskningarna uppfyllda, dels kan man inte få hur mycket som helst. Jag begränsar mig därför till några punkter.

Den första punkten på önskelistan gäller något som jag tror att många känner för. Snälla Ylva Johansson! Försök se till att ingen lämnar skolan utan att kunna läsa, skriva och räkna! Det är fundamentalt i allt det som vi sysslar med och i alla de frågor som vi pratar om i anslutning till skolan eller i kampen på skolans ansvarsområde. Så länge vi inte har en skola som lyckas med att alla barn när de lämnar skolan har de här grundläggande kunskaperna kan vi inte säga att vi har en skola som fungerar bra.

Jag inser att det inte finns några enkla knep eller lätta grepp för att göra detta, men det vara vår första, bästa och största ambition. Vilken framtid ger vi de barn som lämnar skolan utan att ha de här kunskaperna? Hur skall de kunna tillägna sig kunskaper i utbildningssystemet framöver – i gymnasiet och kanske högre upp – om de inte behärskar det grundläggande: att kunna läsa en text och förstå dess innehåll, att kunna uttrycka sig i skrift och att kunna räkna?

Detta är ett oerhört stort ämne. Vad betyder det för demokratin när en stor del av befolkningen inte kan ta till sig information, inte kan läsa en tidning osv., och vilken chans ger vi de här barnen på arbetsmarknaden med de krav som finns i dag?

En konkret sak som man skulle kunna göra och som jag tror är oerhört viktig för att ge de här barnen en chans är att se till att det finns resurspersoner ute på våra skolor, så att de barn som verkligen behöver det får stöd och specialhjälp. I dag pratas det i debatten mycket om att klasserna är för stora och om att vi behöver fler lärare, och det är i sig sant. Jag tycker dock att om valet står mellan att göra klasserna mindre eller att använda den extra lärarresursen till speciallärarinsatser, skulle jag välja det senare. Jag tycker att det är viktigt att de barn som har speciella behov får stöd och hjälp i första hand.

Detta var min första önskan. Jag önskar för det andra att grundskolan görs tioårig och obligatorisk. Vi har från Folkpartiets sida tyckt att införandet av de nya förskoleklasserna är ett steg i rätt riktning. Jag delar helt den uppfattning som Marie Wilén från Centerpartiet tidigare redogjorde för. Vi skall inte gnälla över den här åtgärden, eftersom den är väldigt bra. Det är dock väldigt svårt att förstå att regeringen inte tar steget fullt ut när den nu har tagit ett steg mot något som skulle kunna vara en tioårig obligatorisk grundskola. Min önskan är alltså att man skulle återkomma med ett sådant förslag.

Det skulle i varje fall vara väldigt intressant att höra hur Ylva Johansson ser på detta i framtiden. Kan vi förvänta oss att detta kan komma så småningom, eller är det en helt förkastlig idé? Jag tycker till skillnad från företrädare för andra partier att det är viktigt att grundskolan är obligatorisk. Det finns i dag barn som inte genomgår sexårsverksamhet och som inte deltar i förskoleklasserna, men det är viktigt att barnen faktiskt gör detta. Vi skall ha en skola för alla. Alla behöver de grundläggande kunskaperna, och ju tidigare man börjar, desto bättre är det. Därför tycker jag att det är viktigt att grundskolan skall vara tioårig och obligatorisk.

Jag tycker för det tredje att vi måste sätta till alla klutar för att utveckla förskolan så att barnen tidigare får börja sitt lärande. Jag har talat

om detta i flera tidigare debatter. Vi vet att barn har en enorm förmåga att ta till sig ny kunskap. De har framför allt väldigt tidigt en lust att lära sig. Vi skulle kanske redan i treårsåldern kunna ge barnen mycket bättre chanser till lärande och utveckling. Det skulle vara en väldigt god grund för att barnen skall kunna lyckas bättre längre fram i skolsystemet. Förut-sättningarna för hur det skall gå i det framtida utbildningslivet grundläggs ju mycket tidigt.

Förskolan är på många håll i Sverige i dag väldigt välutvecklad och har väldigt goda pedagogiska modeller. Jag tycker att det vore viktigt att förskolan fanns överallt och att fler barn skulle få möjlighet att utnyttja sin lust och förmåga att lära mycket tidigare än i dag.

För det fjärde vill jag ta upp en av de kanske allvarligaste punkterna i de betänkanden som vi nu behandlar, nämligen det som vi kallar mobbning. Det handlar om att ingen skall behöva gå till skolan och vara rädd. Ingen skall behöva känna ängslan över vad skoldagen kan komma att innebära i form av trakasserier och gliringar och över att inte få vara med och leka med de andra barnen. Sådana grundläggande krav bör ställas inte bara i skolan utan i vårt samhälle över huvud taget.

Skolan är dock en politiskt skapad verksamhet och vår största arbetsplats, och det gäller här krav som inte får urvattnas. Alla barn skall kunna gå till skolan utan att känna rädsla. Jag tror att man för att uppnå detta måste ha väldigt tydliga ansvarsroller.

Vi har skrivit i en reservation från Folkpartiet att vi tycker att det skall finnas en skyldighet för lärare och övrig personal i skolan att alltid rapportera till rektor när man ser att det förekommer mobbning och annat. Jag tror att det är oerhört viktigt att det finns den här tydligheten i ansvarsfrågan. Annars blir det bara ett fromt tal om att man borde göra någonting åt mobbning. Det skall vara ett lagbrott att blunda inför det som sker i skolan som inte är bra.

För det femte måste vi göra allt vi kan för att stärka lärarna i deras roll. Det finns en viss likhet mellan politik och att vara lärare, och det är att alla har synpunkter. Alla har gått i skolan, och alla har synpunkter på hur skolan borde vara. Jag tycker att lärarna får ta för mycket av ansvaret för de brister som i dag finns i skolan. Det är inte lärarnas fel att det ser ut som det gör i dag i svensk skola. Men det är lärarna som fortfarande är nyckeln till hur vi skall kunna ta oss ur situationen, utveckla skolan och göra den bättre.

Statusen för lärarna är någonting som vi i politiken borde vara väldigt tydliga att markera och stödja. Man behöver inte besöka många skolor i dag för att inse att lärarna går på knäna. Många säger: Det är väl okej att vara lärare. Om jag fick vara lärare vore det väl bra. Men jag får vara extramamma och extrapappa därför att det kommer barn till skolan som inte har en grundläggande trygghet med sig hemifrån. Det kan vara stökigt, brist på ordning och annat. Lärarna får inte tid och möjlighet att vara den lärare och handledare som de är utbildade att vara.

Det handlar om många saker för att stärka lärarna. Det gäller att ge dem bättre utvecklingsmöjligheter och bättre karriärmöjligheter. Inom parentes kan också sägas att vi borde få fler män till lågstadiet, förskolan och annat. Jag tror att det är oerhört viktigt för de unga pojkarna att också kunna möta män i skolan.

Vi måste också påverka lönerna. Jag inser att det inte riktigt är en politisk fråga. Men jag hoppas ändå att vi skall kunna få en löneutveckling för lärarna som ändå gör att de får rimligt betalt för den insats de gör. Lärarkyrket borde rimligtvis vara ett av de finaste yrken man kan ha i vårt samhälle. Så är det inte i dag. Det måste vi försöka att förändra.

Varför är dessa fem punkter så viktiga? Det är för att skolan är det kraftfullaste verktyg vi har i samhället för att ge alla människor en likvärdig chans och en likvärdig start i livet. På det sättet är skolan viktigare än många andra områden. Det är vårt ansvar och vår skyldighet som politiker och beslutsfattare att se till att skolan går före många andra områden och att vi ger barnen en chans att få ett rikare liv genom kunskap.

Jag vill för Folkpartiets del yrka bifall till det som står i reservation 3 i våra yrkanden beträffande mom. 2 och 10.

Anf. 4 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Herr talman! Vänsterpartiet stöder i stort regeringens proposition. Men vi har i vår motion föreslagit några tillägg på ett antal områden som vi tycker är väsentliga. Vi ser propositionen och förslagen som ett första steg till en tioårig grundskola, eller som vi hellre skulle vilja kalla det: en sammanhållen trettonårig ungdomsskola. Det är bra att regeringen nu i första steget prioriterar innehållet före formen.

När det gäller innehållet vill jag markera att Vänsterpartiet tycker att det är viktigt att den pedagogiska verksamheten inom skola och barnomsorg ses som en helhet och att förskolepedagogiken kommer in i skolan så att den kan bidra till att utveckla arbetsformerna där. Jag vill också här passa på att uttrycka min tillfredsställelse över att utskottet har tillgodosett Vänsterpartiets krav att förutom mobbning och rasistiska beteenden även införa trakasserier på grund av kön i regleringen i skollagen, dvs. det som i vardagligt språk kallas sexuella trakasserier.

Vi är också mycket nöjda med att det förslag som Vänsterpartiet tidigare lagt fram om avgiftsfria skolmältider i grundskolan nu genomförs. Vår förhoppning är att regeringen nu låter det följas av ett förbud att ta ut avgifter även för skolmältiderna i gymnasieskolan. Visserligen är gymnasieskolan formellt sett frivillig, men i praktiken kan man säga att den är obligatorisk, eftersom 98 % av ungdomarna går vidare till gymnasieskolan. Catharina Elmsäter-Svärd tog upp frågan om skolmältiderna. För en ensamförälder med kanske två eller tre barn kan minsta avgiftshöjning ha en dramatisk betydelse för ekonomin.

Principiella utgångspunkter för våra ställningstaganden när vi har funderat kring propositionen har varit följande. Först och främst har alla barn rätt till en god omvårdnad och utbildning. Barnomsorg och skola skall prioriteras även i tider av nedskärningar. En god barnomsorg och en bra utbildning är viktiga förutsättningar för en positiv utveckling på det personliga planet men också på den samhälleliga nivån. Barnomsorgens och skolans utveckling är ett gemensamt samhällsansvar.

Utifrån dessa utgångspunkter vill jag börja med att kommentera avgifterna för barnomsorgen. De senaste årens kraftiga besparingar inom den kommunala barnomsorgen har bl.a. genomförts med hjälp av förändrade avgifter. Avgiftsnivåerna har höjts, och taxornas konstruktion har förändrats. Samtidigt har också barnfamiljernas ekonomi försämrats. Risker för

att familjer av ekonomiska skäl avstår från barnomsorg som skulle kunna vara värdefull för barnet har därmed ökat.

Kommunerna skiljer sig mycket åt i dessa fall. Andelen av en familjs disponibla inkomst som går till barnomsorg kan för samma typ av familj variera mellan 2 % och 20 %. Det rör sig om summor på 25 000–50 000 kr. Vi menar att det är oerhört viktigt att noggrant studera utvecklingen på detta område. Särskilt angeläget är att bevaka hur invandrarfamiljernas möjligheter att använda sig av barnomsorg ser ut i dag.

Jag tror tyvärr också att man i dag kan ifrågasätta om samtliga kommuner klarar av de kvalitetskrav som 13 § socialtjänstlagen ställer på barnomsorgen. Det finns en gräns för hur stora besparingar man kan göra utan att den generella nivån sjunker så mycket att det enskilda barnets bästa inte tillgodoses. En försämring av den generella kvaliteten drabbar hårdast de barn som mer än andra är beroende av en god barnomsorg. Hit hör barnen med behov av särskilt stöd, invandrarbarnen och de allra yngsta barnen.

Vänsterpartiet har i tidigare motioner pekat på behovet av psykologer inom barnomsorgen, inte minst som stöd till personalen. Vi har också föreslagit att skolhälsovården skall kvalitetssäkras och att skollagen skall ändras så att det klart framgår att skolhälsovården skall innefatta både skolpsykolog och skolkurator. Det är inte minst viktigt med tanke på larmrapporterna om de långa köerna som nu har kommit från barn- och ungdomspsykiatriska kliniker.

Vi vet i dag att antalet barn och ungdomar som uppsöker den barn- och ungdomspsykiatriska vården generellt har ökat i landet med ca 30 % under en kort tid. I vissa kommuner är ökningen uppemot 80 %. År 1995 skärptes kommunernas ansvar för barnomsorgen. Kommunerna blev skyldiga att tillhandahålla barnomsorgsplats till alla barn mellan 1 och 12 års ålder vars föräldrar förvärsarbetar, studerar eller motsvarande.

Det var en god tanke. Men kommunernas minskade ekonomiska utrymme har lett till att alltför många kommuner har infört regler som begränsar barnens rätt till barnomsorgsplats när någon av föräldrarna saknar arbete. Det visar Socialstyrelsens uppföljningar av de nya lagbestämmelserna år 1995 och 1996. Våren 1996 hade 80 % av kommunerna särskilda regler som trädde i kraft när en av föräldrarna blev arbetslös eller barnet fick ett syskon. Sammantaget innebär reglerna att barnen förr eller senare förlorade platsen i 122 av landets 288 kommuner när föräldrarna förlorade jobbet.

Uppmärksammas bör att de barn som står utanför barnomsorgen har mycket svårt att få en plats när någon av föräldrarna saknar arbete. Endast var tionde kommun hade våren 1996 regler som gjorde det möjligt för barn till arbetslösa att få en barnomsorgsplats. Även reglerna för barnomsorgsplats när barnet fått ett litet syskon har skärpts betydligt mellan åren 1995 och 1996.

Här vill jag påminna om stadgarna i barnkonventionens artikel 3. Det står så här: I alla beslut som rör barnet skall barnets bästa sättas i främsta rummet. Det tolkar jag som att man skall göra en individuell bedömning i varje enskilt fall. Fastställda regler som på ett generellt sett begränsar barnets rätt till barnomsorgsplats när en förälder saknar jobb står alltså inte i överensstämmelse med barnkonventionens anda och inte heller med socialtjänstlagen.

I Socialstyrelsens allmänna råd betonas också att barnets behov av plats bör bedömas från fall till fall. Inte minst är detta viktigt för invandrarbarnen, säger Socialstyrelsen. För dessa barn är detta speciellt betydelsefullt. Det är nämligen under förskoletiden som man lägger grunden för tvåspråkigheten och grunden för att senare kunna utveckla ett rikt språk som också underlättar läsinläringen när man kommer till skolan.

Vi i Vänsterpartiet menar att kommunerna tolkar barnomsorgslagstiftningen olika och ibland på ett mycket snävt sätt. Intentionerna med lagen var helt annorlunda. I propositionen från 1993/94 kan man läsa: Det bör inte uppställas något krav på att föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar för att plats inom förskoleverksamheten eller skolbarnomsorgen skall erbjudas. Barnets eget behov kan också föranleda skyldighet för kommunerna att erbjuda barnet plats inom förskoleverksamhet eller skolbarnomsorg.

Denna uppfattning delar vi i Vänsterpartiet. Ur barnets synvinkel är det helt ovidkommande om en förälder arbetar eller studerar. Det är barnets rätt till ett eget rikt liv, utveckling och utbildning som måste betonas och därför är det barnets behov som skall vara det styrande. Vi anser därför att kommunernas skyldighet att tillhandahålla barnomsorg bör skärpas ytterligare. I den nuvarande lagtexten står att barnomsorg skall tillhandahållas i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller barnets behov. Vi anser att "föräldrarnas förvärvsarbete eller studier" bör strykas och att lagtexten i stället bör lyda enligt följande: "– – – skall tillhandahållas i den omfattning det behövs med hänsyn till barnets eget behov."

Med detta yrkar jag bifall till reservation nr 5 under moment 11 och 12 i betänkandet UbU5.

Anf. 5 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik:

Herr talman! Det är viktigt att barn äter. Sedan 40-talet har kommunerna runt om i Sverige varje dag serverat vällagad mat så att skolbarnen skall få kraft att orka med skoldagen. Ingen kommun tar i dag ut avgift i grundskolan. Britt-Marie Danestig och regeringen slår faktiskt in öppna dörrar. Kommuner, hem och skola har kompetens att själva organisera formerna för hur detta skall ske och även finansieringen av det hela.

Anf. 6 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Det är skönt att vi är överens om att skolmältiden är en oerhört viktig del av barnens tillvaro i skolan, Catharina Elmsäter-Svärd. Den är också en förutsättning för att barnen skall kunna följa undervisningen på det sättet som vi säkert båda vill att de skall göra. Vi i Vänsterpartiet tycker att detta är bra. Vi vet nämligen att kommunerna har en kärv ekonomi, och eftersom grundskolan inte är en frivillig skolförskola skulle det vara ett avsteg från principen om en avgiftsfri utbildning om någon kommun fick för sig att införa avgifter där. Men vi tycker att man skall gå steget längre och även tänka på gymnasieskolans elever.

Eftersom det har kommit många avgiftshöjningar i kommunerna är det tungt för många familjer i dag. Detta gäller särskilt de ensamstående föräldrarna med barn. I en av Socialstyrelsens undersökningar, där man har tittat på hur ensamföräldrarna klarar sig, framgår att en ensamstående

tvåbarnsförälder med en bruttoinkomst på ca 13 200 kr i månaden och barnen på daghem i 90 % av kommunerna får en konsumtionsnivå som ligger under socialbidragsnormen. Detta är alltså väldigt vanligt. Ensamföräldrarna har i dag en oerhört kärv ekonomi. Alla avgifter får dramatiska konsekvenser för dem.

Prot. 1997/98:46
12 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 7 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik:

Herr talman! Britt-Marie Danestig redovisar tydligt hur pass olika partierna kan se på saker och ting. Vänsterpartiet förespråkar ett ajandebajande pekfingersystem. Jag tror att kommunerna som sedan 40-talet har klarat av att organisera och finansiera detta har kompetens att göra det även i fortsättningen. Jag kan hålla med Britt-Marie Danestig om att ensamstående och barnfamiljer inte har det lätt i dag. Men det finns andra faktorer som är väsentligt mer avgörande än just skolmåltidsavgifter. Det gäller hur de skall ha råd att leva över huvud taget på den lön de får. Det handlar om andra åtgärder som rör andra områden, nämligen rejäla skattesänkningar.

Anf. 8 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag hade nästan förväntat mig att Catharina Elmsäter-Svärd skulle komma till frågan om skattesänkningarna. Jag kan tala om att det inte finns något klart samband mellan disponibel inkomst och storleken på kommunalskatten för de här familjerna eller andra familjer i kommunerna.

Men det finns *ett* klart samband. Det är nämligen så, enligt den undersökning som jag refererade, att kommuner där många ensamstående typfamiljer har mycket kvar ofta är kommuner med låga avgifter för ensamstående, skatt kring eller över genomsnittet och en socialdemokratisk-vänsterpartistisk majoritet. Kommuner där många sammanboende familjer har mycket kvar har låga avgifter för samboende, borgerlig majoritet och en skattenivå under genomsnittet. På det sättet finns alltså ett visst samband.

Vi vet att moderaterna vill höja avgifterna och sänka skatterna. Detta drabbar i första hand låginkomsttagarna.

Anf. 9 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! Regeringen har föreslagit att de övergripande bestämmelserna för barnomsorgen och skolan skall flyttas från socialtjänstlagen till skollagen. Barnomsorgen skall få sin egen läroplan, inordnas i skolväsendet och integreras med grundskolan. Därmed skulle ytterligare en byggsten vara på plats i den organisation som skall utgöra basen för det livslånga lärandet. Detta är det kanske viktigaste inslaget i de propositioner som vi skall behandla här i dag.

Grundskolan och gymnasieskolan har fortfarande stora svårigheter, främst beroende på för låga anslag som har kommit som en följd av den ekonomiska politiken under en följd av år. Nedsänkningarna i kommunernas anslag har lett till betydande svårigheter i skolan. Gymnasiet lider dessutom av sviterna efter en alltför hastigt genomförd gymnasierreform.

Det är mot denna bakgrund förståeligt att regeringens förslag utöver förslaget om reformer av barnomsorgen huvudsakligen handlar om åtgär-

*Fel! Okänt
växelargument.*

der för att rätta till uppkomna brister. Problemen har till en viss del orsakats av tidigare skolpolitiska beslut, men framför allt är de resultatet av den ekonomiska politiken. Nedskärningarna har lett till att barn med speciella behov inte har fått det stöd som de enligt skollagen har rätt att få.

Det kanske största problemet i sammanhanget är att den relativt stora grupp elever som behöver extra stöd för att lära sig läsa och skriva, elever med specifika läs- och skrivsvårigheter, inte får tillräckligt stöd. Effekterna kan vara förödande för de här eleverna och för deras möjligheter att följa undervisningen i övriga ämnen. Risken är stor att de slås ut på ett tidigt stadium i skolan. De får en mycket dålig start.

Problemet har uppmärksammats i årets budget. De fyra miljarder som regeringen tillskjuter som en förstärkning till kommunerna öronmärks visserligen inte, men de här barnen uppmärksammas speciellt i regeringens skrivningar om resurstillskottets användning. Miljöpartiet har i sin budget anslagit särskilda medel för insatser för dessa elever i form av speciallärare, utbildning av alla lärare i dyslexi, hjälpmedel osv.

Dessutom har Miljöpartiet gjort bedömningen att det kommunala bidraget generellt måste höjas mer än vad regeringen har föreslagit. Kommunerna kan inte klara sin uppgift med de resurser som de får i årets budget. Med vårt budgetförslag hade situationen blivit märkbart bättre.

Förekomsten av mobbning i en skola är ett tecken på att skolan inte fungerar bra. Miljöpartiet har sedan mandatperiodens början krävt lagstiftning i vilken kravet på effektiva åtgärder mot mobbning slås fast. I år kom äntligen detta förslag från regeringen, vilket vi självfallet stöder. Vår motion om mobbning avser vilka skrivningar som bör införas i läroplanerna i anslutning till lagändringen, varvid vi särskilt betonar vikten av att mobbningsfrågan integreras i skolans allmänna arbete för att ge eleverna ett demokratiskt synsätt.

Sedan några ord om förskoleklasserna. Miljöpartiet har i flera motioner tidigare krävt att barnomsorgen skall få en pedagogisk planering med vissa grundkrav inskrivna samt ordnad tillsyn, så att alla barn i förskoleverksamheten kan garanteras goda utvecklingsmöjligheter. Möjligheter till föräldramedverkan skall tas till vara på ett bättre sätt. Vi vill inte föra ned grundskolepedagogiken i förskolan. I barnomsorgens undervisningsmetod skall leken stå i centrum, och det skall tas stor hänsyn till barnens individuella olikheter och utvecklingstakt.

Regeringens förslag om att genomföra detta i två steg – först föra in sexårsverksamheten och sedan ett-femårsverksamheten – ser vi som olyckligt. Risken att sexårsverksamheten blir alltför influerad av grundskoleverksamhetens krav är uppenbar, och helhetsperspektivet på barnets utveckling går lätt förlorat om man startar i galen ände. Förslaget om förskoleklass är dessutom alltför hastigt hopkommet. Ett tecken på detta är att man har glömt friskolorna och deras möjligheter till kontinuitet i verksamheten. Kommunen skall enligt förslaget enväldigt bestämma om tillstånd till föreskoleklass. En fristående skola, t.ex. en Waldorfskola, som har förskola och grundskola kan med regeringens förslag inte hävda rätten att själv handha även sexårsverksamheten, alltså förskoleklasser. Jag anser att det naturligaste vore att en friskola med grundskola också automatiskt skall kunna ha förskoleklass om den så önskar. Miljöpartiet yrkar därför avslag på regeringens förslag om förskoleklass med moti-

veringen att förslaget bör förberedas bättre och tas fram tillsammans med ett förslag som omfattar hela barnomsorgen och naturligtvis inkluderar en bra lösning även för de barn som avser att fortsätta i en fristående skola.

En annan fråga som tas upp i propositionen gäller bristerna i skolmaten. Det är, liksom mobbning och läs- och skrivsvårigheter, ett uttryck för att skolans allmänna kvalitet sviktar. Trots att Miljöpartiet normalt hävdar ett decentraliserat beslutsfattande med ökat självbestämmande i kommunerna, yrkar vi bifall till förslaget om obligatoriska och kostnadsfria måltider i grundskolan. Vi gör det med hänsyn bl.a. till att grundskolan har allmän skolplikt. Vi vill dock till detta krav också ställa krav på kvaliteten på skolmaten. Det skall finnas möjligheter till vegetarisk kost och ekologiskt producerade livsmedel. Barnen skall inte bara ha mat, de skall också ha bra mat.

I dag handlar budgeten alltså mycket om att åtgärda problem, både små och stora. Regeringens förslag till uppluckring av timplanerna kan också ses som ett sådant lösningsförslag. Behovet av att individualisera undervisningen så att utrymme skapas för elever med speciella behov möts med möjligheten att använda timplanerna på ett flexibelt sätt. De elever som behöver litet mer tid för undervisning i ett visst ämne kan få det. Det är bra. Naturligtvis öppnar det också upp för en profilering inom områden som skolan är speciellt bra på eller inom områden som någon elev vill ägna speciellt intresse. Vi stöder regeringens förslag på denna punkt.

På några punkter uttrycker regeringen uppfattningar om själva innehållet i skolans undervisning. Ett exempel är förslaget att öka antalet timmar för idrott och slöjd i grundskolan. Förslaget har rests av Miljöpartiet tidigare, och vi välkomnar naturligtvis ändringen. Men vi skulle också vilja att ämnet hemkunskap får ett utökat timantal. Hemkunskap får en växande betydelse i takt med teknikutvecklingen som berör vardagsbestyren i hemmet, livsmedelsproduktionen och valen av livsmedel. Vi ser också ett ökat behov av kunskap hos eleverna om familjens livsvillkor. Vi föreslår en ökning av ämnet hemkunskap och stöder i övrigt regeringens förslag på denna punkt.

Skolans problem är alltså många och tyvärr till stor del ett resursproblem. Lärare och skolledning kan inte hålla en hög kvalitet i skolarbetet med otillräckliga resurser. Mitt intryck är väl ändå att man inom grundskolan och gymnasiet genom slit och ideella insatser, inte minst från lärarna, har hållit kvaliteten snarare över än under vad samhället har rätt att vänta sig med de anslag och det stöd från olika myndigheter som i dag ges. En positiv utveckling på sikt mot ett långsiktigt hållbart samhälle kräver emellertid betydligt bättre resurser med stabilare och bättre arbetsbetingelser än vad dagens skola erbjuder.

Jag yrkar bifall till samtliga de reservationer som Miljöpartiet under dagen kommer att ta upp. Det gäller reservation 2 under mom. 1 och 37 i utbildningsutskottets betänkande 5, reservation 7 under mom. 27, 36 och 37 i utbildningsutskottets betänkande 1 och reservation 5 under mom. 4 i utbildningsutskottets betänkande 7.

Anf. 10 INGER DAVIDSON (kd):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 4 under mom. 16 och 25 i utbildningsutskottets betänkande 5. Jag tänker ägna mina få minuter till de frågor som detta betänkande handlar om.

Kristdemokraterna är positiva till att den utveckling som pågår ute i kommunerna med en integrering av verksamheten för sexåringar nu formaliseras på det sätt som görs. För oss är markeringen att det är en skyldighet för kommunerna att erbjuda sexåringar plats i förskoleklass men att det är frivilligt för eleverna att delta viktig. Vår inställning är nämligen att skolstarten bör vara individuellt flexibel. Vi delar inte Ola Ströms uppfattning att ju tidigare skolstarten sker desto bättre är det. Varje barns behov och möjligheter skall prövas och bedömas av föräldrarna tillsammans med förskole- och skolpersonal. Då grundläggs redan från början ett förtroendefullt samarbete mellan hem och skola samtidigt som individualiseringen av undervisningen underlättas. Den regel som införs om möjligheten att uppskjuta skolstarten till höstterminen det år eleven fyller åtta år är också positiv ur det perspektivet, nämligen att man får ännu större möjligheter att individualisera.

Herr talman! Det är ett stort misslyckande för hela vuxensamhället, vilket flera redan har påpekat, att så många som 100 000 barn går till skolan varje dag med vetskapen om att de kommer att utsättas för kränkande behandling i någon form. Därför kan vi inte slå oss till ro med att lagstiftningen skärps. Vi vuxna måste ha civilt mod nog att alltid reagera när vi ser att barn utsätts för psykiska eller fysiska övergrepp. Ingen händelse är bagatellartad. Det är alltid bättre att ingripa en gång för mycket än en gång för litet. Det bästa sättet att motverka mobbning i skolan är att skapa ett öppet klimat där respekt för varandras integritet är naturligt och där alla vuxna visar att de bryr sig om genom att markera gränser och se till att de efterlevs.

Föräldrarnas roll är viktig också i det här sammanhanget. Det behövs lyhördhet och tid att lyssna på barnens antydningar och ta dem på allvar. Det som kan hejdas i ett tidigt skede får inte lika förödande konsekvenser som det som pågår år efter år.

Vi kristdemokrater har under hela den här riksdagsperioden efterlyst initiativ från regeringen när det gäller fortsatta åtgärder mot mobbning, eftersom problemet trots de åtgärder som faktiskt redan har vidtagits inte tycks minska i omfattning. Därför stöder vi de förtydliganden i lagstiftningen som regeringen föreslagit, men vi tycker att resultatet är ganska magert efter tre års väntan. Vi anser att en bestämmelse borde införas i skollagen som innebär att en elev som vid upprepade tillfällen, och när andra åtgärder satts in, mobbat en annan elev bör flyttas till en annan skola. Vi anser också att skollagen bör innehålla tydliga regler om skolledarens skyldighet att anmäla våldsbrott till de sociala myndigheterna och när så behövs till polismyndigheten. Vi skulle dessutom vilja ha en nationell kampanj av det slag som genomfördes i Norge för några år sedan och som gav ett mycket gott och bestående resultat. Det behövs någonting drastiskt för att öka medvetenheten i hela samhället om hur omfattande mobbningen är.

För att uppnå en kvalitetssäkring av arbetsmiljön i skolan föreslår regeringen nu att Skolverket skall få i uppdrag att utarbeta kommentarmaterial om hur man lokalt i kommuner och skolor kan arbeta med vär-

degrundsfrågor. Det här har vi kristdemokrater också efterlyst. Många lärare känner sig osäkra på hur de värden som beskrivs i skolans värdegrund skall tolkas och omsättas i det vardagliga arbetet. Därför behöver de goda exempel som ändå finns spridas. Det behövs fortbildningsinsatser med inriktning på arbetet med skolans värdegrund i alla kommuner. Etik kan inte sägas, den måste göras, som någon har uttryckt det.

En utbredd inställning, som också vi kristdemokrater delar, är att timplanerna styr verksamheten i skolan för mycket. Men vi delar samtidigt utskottsmajoritetens åsikt att det är för tidigt att helt avskaffa timplanerna. Däremot anser vi att det är dags för en samlad översyn av vilka konsekvenser de nya timplanerna fått. Den borde ha gjorts i stället för de nya detaljregleringar som nu införs. Är det t.ex. så lämpligt att en större andel av svenska, matematik och engelska får användas till det lokala jämningsutrymmet för skolans fria val med tanke på hur många elever som inte klara nivån Godkänd i dessa ämnen i dag? Varför får idrott och slöjd men inte hemkunskap fler timmar? Är det en markering att det ämnet tillmäts lägre vikt? Behöver det totala antalet timmar utökas, som vi kristdemokrater förespråkar, för att inte något ämne skall behandlas styvmoderligt och för att eleverna skall ha en rimlig chans att tillgodogöra sig innehållet i kursplanerna? Det finns många frågor som vi inte vet svaret på eftersom de inte utretts. Därför känns det som riksdagen kommer att fatta beslut på en mycket lös grund i dag. En total översyn och sedan ett förslag där helheten beaktas hade varit den naturliga gången.

Vi reagerar också på ett annat område mot regeringens sätt att genomföra stora förändringar utan att riksdagen kan ta ställning till förslaget i dess helhet. Statens skolverk skall redan fr.o.m. den 1 januari 1998 överta ansvaret för hela barnomsorgen. I och med det upphör Socialstyrelsens och länsstyrelsernas ansvar för verksamheten. Förändringen är i och för sig i konsekvens med att barnomsorgsfrågor nu handhas av Utbildningsdepartementet. Men vi anser att regeringen borde ha avvaktat förslagen från BOSK, Barnomsorgs- och skolakommittén, och remissomgången. Den är färdig nu och bereds i Utbildningsdepartementet, men vi fattar beslutet i dag. Även här finns det en massa frågetecken som behöver rätas ut innan riksdagen tar ställning. Den speciella kompetens som berör den sociala delen inom barnomsorgen och som utvecklats under många år på Socialstyrelsen och inom de sociala enheterna vid länsstyrelserna finns t.ex. inte omedelbart tillgänglig på Skolverket. Hur skall det glappet fyllas?

Herr talman! Vi kristdemokrater anser att det är viktigt att eleverna får en näringsriktig måltid under skoldagen. Många kommer till skolan utan att ha ätit en ordentlig frukost, och det är inte längre lika vanligt att familjen äter en lagad middag på kvällen. Landets kommuner har uppenbarligen också insett värdet av skolluncherna eftersom de erbjuder avgiftsfri skollunch i samtliga grundskolor trots att det inte är obligatoriskt. Vi har ändå inte motsatt oss regeringens förslag att lagstifta om avgiftsfria måltider i grundskolan, för att det inte skall råda något tvivel om vilken vikt vi lägger vid skolmåltiden. Men jag vill betona att det i praktiken är att slå in redan öppna dörrar. Det ger också en mycket märkvärdig bild när riksdagen lagstiftar mot avgifter som inte förekommer men avstår från lagstiftning där de förekommer, nämligen i gymnasiet. Frågan är hur det kommer att tolkas av kommunerna.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Herr talman! Till slut några ord om vårdnadsbidraget. Betänkandet handlar också om barnomsorgen. Jag tycker nämligen att utskottets motivering för att avstyra möjligheten för kommunerna att ge de småbarnsföräldrar som hellre vill ha det kontant stöd för att ordna barnomsorg som de själva vill är konstig. Svaret till dessa föräldrar är att kommunernas barnomsorg är utbyggd till i det närmaste full behovstäckning. Goddag yxskaft, vill jag säga. Det är knappast svaret på frågan. Jag kan inte avstå från att citera signaturen Sander i DN som skrev så här i en artikel på ledarsidan för ett par veckor sedan: "För föräldrar som vill sätta barnen på kommunens daghem från ett års ålder fungerar systemet bra. För andra är det ett tvång. Den avgörande frågan är: Exakt med vilken rätt bestämmer riksdagsmajoriteten, inräknat det 'liberala' folkpartiet, hur barnen skall tas om hand? Med vilket argument tar riksdagen över föräldrarnas rätt? Enda svaret kan vara: makten – vi vill använda makten att tvinga vår vilja på andra."

Artikeln kan knappast belysas bättre än av utskottsmajoritetens skrivningar i betänkande 1997/98:UbU5 daterat den 25 november 1997.

Anf. 11 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Låt mig börja med att hälsa Catharina Elmsäter-Svärd välkommen. Jag vet att hon varit i riksdagen under hela hösten, men det här är första gången hon deltar i en ärendedebatt. Välkommen i det arbetet!

I de här betänkandena tänker jag beröra det som har anknytning till barnomsorg och grundskola. Jag kommer inte att hinna kommentera allt inledningsvis utan vill koncentrera mig på några punkter, inte därför att de andra frågorna är oviktiga utan därför att jag vill vara varsam med tiden.

Jag vill börja med de förslag som syftar till att förbättra skolans arbete mot mobbning och rasism.

Läroplanen och skollagen innebär redan i dag att skolan har ett otvetydigt ansvar för att fostra barn och unga till respekt för varje människas egenvärde, att främja jämställdhet och att hindra att elever utsätts för kränkande behandling. Skolan skall fostra till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande.

Genom de förslag som nu läggs fram förtydligas rektors, och alla andra vuxnas, ansvar i dessa avseenden. Bakgrunden till skärpningen är att det trots en tydlig viljeinriktning från bl.a. riksdagens sida fortfarande förekommer både mobbning och trakasserier med rasistisk och sexuell bakgrund. Den rapport som vi fick från Barnombudsmannen i våras var en nyttig påminnelse om hur barnen och de unga själva upplever sin vardag. Det är den viktigaste utgångspunkten för vårt arbete. Många av dem sade ungefär så här: "Det värsta är när vi vet att de vuxna ser men låtsas att de inte ser. Det värsta är när vi ser att de vuxna blundar därför att då känner vi oss dubbelt svikna."

Det här är inte acceptabelt. Varje vuxen i skolan måste åläggas ett ansvar för att aktivt hindra alla former av kränkande behandling.

Rektor får därutöver ett ansvar för att det utarbetas rutiner för hur de vuxna i skolan skall hantera problem med kränkande behandling. En sådan plan bör innefatta både förebyggande arbete och rutiner för hur man hanterar situationer som uppkommer.

Alla barn har rätt att känna sig trygga i skolan. Skolan kan därför inte vara en värdenutral plats som inte tar ställning mot våld, mobbning och rasism. Det är en självklar och viktig uppgift för varje vuxen i skolan att bekänna färg i dessa frågor.

Det har blivit skrämmande vanligt att barn och ungdomar använder mycket nedlåtande tillmälen med sexuell anspelning om varandra och om vuxna. Språket blir på det sättet både fattigt, rått och sårande. På många ställen har man framgångsrikt tagit itu med problemen, men vi menar ändå att regeringen bör överväga hur man på lämpligaste sätt ytterligare kan markera att trakasserier på grund av kön eller sexuell identitet skall hindras.

Det finns inga stora meningskiljaktigheter mellan partierna i den här frågan. De reservationer som finns tar oftast upp frågor som endera redan är på gång eller som bör vara en del av det arbete som nu skall göras ute på skolorna. De skall nog mer betraktas som goda idéer och tips än som lagstiftningsärenden.

Herr talman! Nu går jag över till regeringens förslag om att inrätta förskoleklasser som en ny, egen skolform.

Vi fick för ett par dagar sedan en internationell jämförelse som visar att svenskar ligger i den absoluta världstoppen när det gäller kunskap och bildning.

Jag tror att förklaringarna till framgången är många, bl.a. en bra barnomsorg, en bra skola, återkommande utbildningsmöjligheter för vuxna och till sist, men inte minst: en omfattande folkbildningsverksamhet. Det är det livslånga lärandet.

Nu tar vi ytterligare ett steg för att lägga en ännu bättre grund för barnens lärande. Vi skulle ju alla här vilja säga till Ola Ström att han får alla paket som han har på sin önskelista. Med förslaget om att inrätta förskoleklass som en egen skolform för sexåringar vill vi stödja den utveckling som redan sker i många kommuner. Där integreras alltmer förskola och skola. Det betyder att barnen får tillgång till fler kompetenser. När skolans lärare, elevassistenter och vaktmästare möter förskolans förskollärare och barnskötare och skolbarnomsorgens fritidsledare och fritidspedagoger – alla med sina specifika kompetenser – blir summan av ett plus ett inte två utan någonting mer. Hur mycket mer beror på förmågan att samverka utan att suddas ut de olika yrkesrollerna och på förmågan att skaffa sig en samsyn när det gäller barns utveckling och behov.

När vi för några år sedan beslutade om den nya timplanen för skolan ägnade många av oss stor möda åt att komponera en timplan som skulle garantera att den tid som elever och lärare tillbringar i skolan skulle bli så väl utnyttjad som möjligt. Då – 1993 – blev det till sist en timplan med betydligt minskat utrymme för ämnena idrott och hälsa samt slöjd.

Det vill vi ändra på nu. Det blev inte bra. Balansen mellan teoretiska och mer praktiska inslag i undervisningen blev sned. Därför ökar vi utrymmet för slöjd och idrott igen.

Till sist vill jag säga något om skolans resurser.

Det kanske allra viktigaste beskedet till skolan kommer inte i det beslutet som skall fattas i dag, utan det är beslutet om att skolan skall få mer resurser.

Det är inte bara ett besked om fler kronor. Det är också ett besked om att det vi har sagt om att skolan, tillsammans med vården och omsorgen,

*Fel! Okänt
växelargument.*

skall stå först i kön den dagen som vi har ordning i ekonomin igen och kan börja återuppbyggnaden. Det beskedet kan man lita på.

Det är också ett besked om att skolan är viktig och att den är en prioriterad verksamhet, ett besked om att vi är övertygade om att kommunerna tillsammans med skolans personal på ett bra sätt kan förvalta det förtroendet. Därför avstår vi från detaljstyrning.

Alla skall veta att det finns fler än ett hål att stoppa pengarna i efter de magra åren. Det finns tusentals sådana hål, men vi väljer först att se till att stärka dessa viktiga verksamheter. På fyra år tillförs kommunerna 40 nya miljarder.

Det kommer att betyda mycket för den praktiska verksamheten i skolan, t.ex. fler vuxna och bättre stöd till de barn som bäst behöver det. Kanske räcker också pengarna till en modernisering av skolans utrustning, inte minst när det gäller IT.

Jag har hittills försökt att undvika polemik med mina meddebattörer, men på en punkt vill jag göra ett avsteg. Det gäller moderaternas alternativ i fråga om skolans resurser.

Det är inte nog med att moderaterna har motsatt sig de ökade resurserna till kommunerna och därmed också till skolan. De vill med en nationell skolpeng också ersätta det system som i dag fördelar dessa resurser efter behov och ger ett lokalt inflytande över hur pengarna används. I praktiken innebär det ett slags förstatligande av skolan igen och att kommunerna på sin höjd skulle bli en av flera utbildningsanordnare utan egentlig möjlighet att ta ett vidare ansvar för utvecklingen av vårt skolväsende.

Moderaterna vill ersätta den behovsriktade resursfördelningen med ett pengsystem som ger lika till alla. Det tas ingen hänsyn till att skolor i glesbygd i allmänhet kostar mer än andra skolor. Det tas ingen hänsyn till att skolor med många barn med annat modersmål än svenska behöver mer resurser än andra. Det tas ingen hänsyn till att barn är olika och behöver olika mycket stöd för att få likvärdiga möjligheter.

Det här är ett cyniskt förslag som gör barnen till kunder på en marknad där samhället köper sig fritt från ansvaret att värna varje barns rätt till en bra start i livet. Ett sådant ansvar, Catharina Elmsäter-Svärd, kräver mer än en check i handen och ett ”lycka till”.

Moderaterna mäter sig ur den enighet som nu blir allt tydligare om att skolan behöver få utvecklas utifrån sina lokala förutsättningar och att den behöver mer resurser, inte mindre.

Jag yrkar bifall till hemställen i utbildningsutskottets betänkande nr 5 i dess helhet och till de delar av hemställen i utskottets betänkande nr 1 som behandlar frågor om barnomsorg och grundskola. Jag yrkar också avslag på samtliga reservationer i dessa avseenden. Senare kommer andra att yrka när det gäller övriga delar i utskottets betänkanden.

Mot bakgrund av det meddelande som vi fick av talmannen innan debatten började vill jag säga tack till Margitta Edgren som nu lämnar utskottets arbete – dock inte riksdagens arbete. Tack för gott samarbete och tack för gott kamratskap, och inte minst tack för ett gott humör! Vi kommer att sakna Margitta Edgren.

Anf. 12 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Eva Johansson sade att en del av det som har sagts i anförandena kanske mest får anses vara någon sorts tips och goda råd. Så blir det kanske i en sådan här debatt. Vi har saker som vi vill säga om skolan och barnomsorgen, men vi har mycket litet av konkreta lagförslag.

Jag hade dock ett mycket konkret lagförslag när det gällde rätten att behålla barnomsorgsplatsen för barn vars föräldrar blir arbetslösa. Jag pekade också på det som Socialstyrelsen har kommit fram till i sina utvärderingar, att det ekonomiska utrymmet för kommunerna har gjort att många kommuner nu har infört regler som begränsar barns rätt till barnomsorgsplats när någon av föräldrarna har förlorat jobbet. Våren 1996 var det 80 % av kommunerna som hade särskilda regler av den här typen, och det innebar att man så småningom på ett eller annat sätt förlorade barnomsorgsplatsen.

Jag skulle gärna vilja att Eva Johansson kommenterade detta.

Anf. 13 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt som Britt-Marie Danestig säger, att många kommuner har förändrat sina regler i en ogynnsam riktning på den här punkten. Det har de gjort under inflytande av den mycket svåra ekonomiska situationen. Jag tycker att vi nu skall avvakta vad som händer när nu kommunernas ekonomi stärks igen, innan vi från den här kammaren går in med ytterligare åtgärder. Jag vet att det på de allra flesta håll finns ett betydande intresse av att se till att alla barn får likvärdiga möjligheter.

Anf. 14 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Vad jag tycker är märkligt är att det så klart framgår av förarbetena till barnomsorgslagen att intentionerna var de helt motsatta. Om en lagtext blir oklar och kan tolkas på ett sätt som lagstiftarna inte hade avsett borde det finnas skäl att man rättade till detta, så att de intentioner, tankar och idéer som fanns när man stiftade lagen också genomförs i praktiken.

Anf. 15 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Jag har två frågor till Eva Johansson.

Vad bygger regeringen på för underlag när det gäller de förändringar som nu genomförs av timplanerna? Varför skall man få ta ett större utrymme från svenska, engelska och matematik till det lokala jämkningsutrymmet? Finns det någon utredning som pekar på att det skulle leda till att fler elever kan lämna skolan med betyget Godkänd i just de här ämnen?

Den andra frågan är: Finns det något annat skäl till att neka kommunerna att göra en annan fördelning av de pengar som avsätts till barnomsorgen än att kommunens barnomsorg har full behovstäckning, så att föräldrar som hellre vill ha ett kontant stöd och ordna barnomsorgen på egen hand skall få möjlighet att göra det?

Anf. 16 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Anledningen till förändringarna i timplanen är att vi vill öppna för en mer flexibel användning av dem på skolorna och att vi mer

*Fel! Okänt
växelargument.*

skall se till skolans mål än använda timplanerna som styrdokument. Det här förslaget gör att den centrala styrningen av timplanen minskar. I stället blir målen viktigare.

När det sedan gäller frågan om vårdnadsbidrag förefaller det nu som om kristdemokraterna är tämligen ensamma om att driva den, och jag kan förstå det. Jag tycker att det är rimligt att samhället ser till att barns behov av förskoleverksamhet uppfylls, så att möjligheten till förskoleverksamhet finns för alla. Jag tycker också att det är rimligt att se till att samhället medverkar till att de föräldrar som på grund av studier eller arbete behöver hjälp med barnomsorgen kan få den hjälpen. Däremot tycker jag inte att det är rimligt att vi använder de pengar som vi kan skrapa ihop till att återigen införa ett vårdnadsbidrag som redan är avskaffat, och som inte särskilt många nu ser som en särskilt god tanke. Jag tror som sagt att det bara är kristdemokraterna som gör det.

Anf. 17 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Jag fick inte svar på vad man hade för underlag för att ändra timplanerna, utan svaret gällde vad man vill, och det är ju ganska betecknande.

När det gäller vårdnadsbidraget kan jag tala om att i den undersökning som genomfördes svarade 75 % av kvinnorna och 25 % av männen att de gärna skulle vilja se någon form av vårdnadsbidrag. De ville också gärna vara hemma något längre tid än vad föräldraförsäkringen tillåter. Framför allt ville de ha en mer flexibel möjlighet att ordna sin barnomsorg genom att gå ned till deltid t.ex. och då kunna fylla på med det konstantstöd som vårdnadsbidraget innebär.

Även här talar Eva Johansson om hur socialdemokraterna vill att barnomsorgen skall ordnas. Jag talar inte utifrån vad jag vill utan utifrån vad föräldrarna säger sig vilja.

Anf. 18 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Man brukar säga: Som man frågar får man svar. Jag skulle vilja se den förälder som på en fråga om man vill ha vårdnadsbidrag, förlängd föräldraförsäkring eller mer tid hemma med barnen med ersättning svarar: Nej tack, det vill jag definitivt inte ha. Frågan är vad man erbjuder för alternativ. Det handlar ju också om finansiering, att man får göra försämringar i andra verksamheter, höja skatter eller köra i gång lånekarusellen igen. Ingetdera av alternativen tilltalar mig.

Anf. 19 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att tacka Eva Johansson för välkommandet. Det har varit trevliga månader i detta utskott med samtliga partikamrater och vänner. Men vi är som sagt inte alltid överens när det gäller åsikterna. Hur tydligt hör man inte socialdemokraterna tala om politikernas vilja till makt, framför allt att ta ifrån medborgarna deras egen makt?

Eva Johansson säger att socialdemokraterna vill stödja utvecklingen i kommunerna när man talar om att införa förskoleklass. Enligt min och moderaternas uppfattning begränsar man faktiskt den möjligheten just när man inför en mellanform. Varför inte införa skolstart vid sex års ålder i stället, som vore mer naturligt?

Eva Johansson säger, på samma politiska manér, om timplanen att balansen blev sned och att man därför vill ändra litet till i timplanen. Är inte det också ett sätt att med makt visa hur man vill styra? Vi moderater tror att skolan har den pedagogiska kompetensen att själv bedöma hur eleverna skall kunna nå sina kunskapsmål – det som Eva Johansson i repliken till Inger Davidson nyss sade var så värdefullt.

När det gäller resurserna till skolan kommer likt ett mantra: Skatte-medlen, som numera har namnet Göran Persson-pengarna, skall räcka till allt. Nej, det tror vi inte på.

Anf. 20 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Vi tycker att det är angeläget att genomföra närmandet mellan barnomsorgen och skolan på ett sådant sätt att vi inte bara erbjuder barnen mer av det som skolan i dag ger. Vi måste ta till vara den kraft som bygger på att det finns så många olika kompetenser i skolan, i förskolan och i skolbarnomsorgen, som tillsammans kan samverka för att ge barnen ännu mer. Det positiva är att vi på det här sättet låter utvecklingen ske ute i kommunerna och att vi här ser till att följa upp den med lagstiftning. I mångt och mycket är det så att det som vi lagstiftar om är på väg att genomföras, eller redan har genomförts, i många framsynta kommuner.

Om Catharina Elmsäter-Svärd vill kalla de 40 miljarderna extra till kommunerna för Perssonpengarna, så inte mig emot. Det är 40 miljarder mer som kan användas för mycket viktiga ändamål. Det som känns så skönt att konstatera är att vi nu är igenom den period då det bara handlade om att spara för att städa upp i det där hålet som ni lämnade efter er. Jag skall inte anklaga Catharina Elmsäter-Svärd personligen för detta, för det var ju andra av hennes partivänner som ställde till med det hålet.

Anf. 21 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik:

Herr talman! Jag skall först ta upp det som Eva Johansson inledde med, att man vill ta till vara den kraft som finns när man vill integrera barnomsorg och skola. Det är precis vad vi också vill. Eftersom socialdemokraterna då anser det angeläget att följa upp med en lagstiftning, varför då stanna någonstans halvvägs? Folk vet vad barnomsorg är och de vet vad skola är. Det går ändå att integrera verksamheterna.

Låt mig litet kort få återkomma till de 40 miljarderna som skall räcka till vård, omsorg och skola. Vi får kritik för att vi vill införa en nationell skolpeng. Jag vill stanna upp vid området skola.

Själv kommer jag från en kommun som har väldigt dålig ekonomi. De senaste åren har kommunen gått back med 100 miljoner varje år. Kommunen omsätter nästan 2 miljarder. Om en kommuns skolverksamhet kan stå och falla med om den får 20 miljoner mer eller inte, är det faktiskt någonting som är fel.

I rapport efter rapport för landet som helhet ser vi att de s.k. Göran Persson-pengarna, som skall räcka till vård, omsorg och skola, faktiskt inte kommer skolan till del på det sätt som det är sagt. Då hävdar jag och moderaterna att om vi hade haft en nationell skolpeng, skulle faktiskt de statliga pengarna ha gått till skolan, precis så som vi säger att de borde göra. Detta är en väsentlig skillnad.

Anf. 22 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Diskussionen om integration mellan skola och barnomsorg har ju inte startat i och med detta. Redan när vi skulle lägga fast en ny läroplan för grundskolan begärde vi från vårt håll att det skulle bli ett gemensamt måldokument för barnomsorg och skola. Den dåvarande skolministern tyckte inte att det var någon bra idé, så hon vägrade att lägga fram ett sådant förslag. Detsamma tyckte den dåvarande majoriteten i denna kammare. Jag börjar nu förstå vad det berodde på, därför att nu får vi höra att barnomsorg skall vara barnomsorg och skola skall vara skola. Folk skall veta vad det ena och det andra är. Jag tycker mig höra att det är väldigt viktigt att skilja dessa verksamheter åt.

Men jag kan inte se det så. Barn behöver i olika skeden av sin utveckling få del av de olika kompetenser som traditionellt finns i de här verksamheterna. Men det kanske inte precis skiftar den dag då de fyller sju år eller sex år eller när det nu är. Det är viktigt att de får tillgång till detta under *hela* sin barn- och ungdomstid. Det är den utvecklingen vi är ute efter att stödja på de här sättet.

Sedan, Catharina Elmsäter-Svärd, är det ju på det sättet att vi inte har sett den fulla effekten av de 40 nya miljarderna. Hur skulle vi ha kunnat göra det? Det är bara fyra av dem som än så länge har kommit ut i kommunerna. Det är de som går ut under det här året. Jag vet att de har hjälpt till så att man har kunnat undvika ytterligare besparingar. På en del ställen har man kunnat satsa extra.

För framtiden kommer det naturligtvis att se precis likadant ut. När sparbehoven så småningom inte är lika starka är jag övertygad om att vi också kommer att få se att kommunerna kan stärka resurserna, och att dessa då kommer att hamna hos de elever som bäst behöver dem. Den diskussionen är mycket stark, och där har jag inte några som helst dubier.

Anf. 23 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Vi har ju i Sverige en förhållandevis sen skolstartsalder jämfört med många andra länder. Vi har av tradition börjat skolan först vid sju års ålder. Jag är säker på att ledamöterna i utbildningsutskottet väl vet varför vi har en så sen skolstartsalder. Det var ju nämligen så att i vårt glesbebyggda land var det först vid sju års ålder som barnens ben ansågs tillräckligt långa och starka för att barnen skulle kunna gå den långa vägen till skolan. Man väntade liksom tills barnens ben blev skolmogna, och då fick man börja.

När jag skulle börja skolan i början av 70-talet fick jag genomgå en skolmognadstest där olika saker skulle undersökas. Det gällde t.ex. om jag kunde sitta stilla, vara tyst och göra som jag blev tillsagd. Klarade man det testet fick man börja skolan. Då ansågs man vara skolmogen.

Jag menar att det är en total felsyn att tro att barn utvecklas på ett sådant sätt att de en dag vaknar upp och är skolmogna, och att de sedan alltid kommer att vara det. Barn utvecklas liksom litet hit och dit. De är skolmogna ibland och ibland inte. Så *skall* det vara. Det är barns naturliga sätt att utvecklas på, och de har rätt att bli bemötta av en verksamhet som är barnmogen, som är anpassad till barnen. För att skapa en sådan verksamhet krävs det samverkan och integration mellan barnomsorg och skola. Vi måste ta till vara den erfarenhet och kunskap som finns i de olika verksamheterna.

Man möter ibland ett synsätt som Moderaterna här företräder, men som också ibland finns företrätt på andra håll i debatten. Det är att om barn börjar skolan tidigare, så lär de sig liksom snabbare. De blir liksom klara fortare. Jag kan inte se någon annan förklaring till att Moderaterna anser att man kan sänka skolpliktsåldern utan att samtidigt förlänga skolplikten. Där skiljer sig Moderaterna från alla övriga partier i den här kammaren, som ser verksamheten för barnen som en helhet och som tror att barn behöver en tioårig helhet för sin utveckling i skola och förskola.

Vi har velat ta vår utgångspunkt i innehållet och verksamheten för att bygga en tioårig helhet. Vi har därför – något som riksdagen, hoppas vi, kommer att ställa sig bakom – skapat förutsättningar för de arbetslag som växer fram i samverkan mellan sexårsverksamheten och grundskolan. Det har vi gjort genom att göra sexårsverksamheten till en egen skolform; förskoleklass. Det blir i allt väsentligt samma lagstiftning som kommer att gälla för förskoleklass som för grundskola. Det blir samma sekretessregler. Vi vidgar undervisningsbegreppet så att också förskollärare och fritidspedagoger blir behöriga att undervisa i det de är utbildade för.

Vi kommer sedan i vår att lägga fram förslag om en gemensam läroplan för förskoleklass och grundskola och förhoppningsvis också fritis. Vi skall ha ett gemensamt måldokument för en sammanhållen verksamhet. Därefter är det dags att ta upp frågan om plikten. Det här förslaget skall ses som ett första steg mot en tioårig grundskola, men det skall göras på det sättet att vi tar saker och ting i rätt ordning. Först tar vi upp verksamheten, innehållet och målsättningarna. Först därefter tar vi upp frågan om barnens plikt att gå i denna verksamhet.

Det är en reform som är en process som vi är inne i. Vi vill ge förskolan dess rättmätiga plats som den första grundbulten i utbildningssystemet. Det är också därför vi flyttar över barnomsorgen in i skollagen. Vi håller också på med flera andra reformer som riksdagens kammare så småningom skall få ta ställning till.

Det här arbetet innebär ett möte mellan olika traditioner och erfarenheter. Skolan och barnomsorgen har utvecklats längs med olika utvecklingslinjer och med litet olika förtecken. Det är inte ett oproblemiskt möte, men det är ett mycket spännande möte. Det krävs ett stort mått av ledarskap på lokal nivå för att hantera det här mötet så att det verkligen blir fruktbart.

Vi vet att det är viktigt att ta vara på just detta att man har olika erfarenheter och olika traditioner. Det är viktigt att man kan berika varandra och inte tro att det går att skapa en enhetlig personalkategori eller struktur för hela verksamheten.

Jag deltar ibland i diskussioner ute på arbetsplatser. Då kan man träffa företagsledare som berättar om sina intressanta företag. Då kan det låta ungefär så här när företagsledare berättar: Här i vår väldigt kunskapsintensiva produktion arbetar vi med så väldigt komplexa processer att det är svårt för en enskild anställd att ha all den kompetens som krävs. Därför måste vi organisera arbetet på vår arbetsplats i team där vi sammanför olika kompetenser som klarar av de här komplexa processerna i vår kunskapsintensiva produktion. Det är en ganska vanlig utveckling i stora delar av svenskt näringsliv, och det är en bra utveckling.

Men det är klart att som skolminister tänker man då ibland: Vad är mer kunskapsintensiv produktion, och vad är mer komplexa processer, än

*Fel! Okänt
växelargument.*

att arbeta med barns och ungdomars lärande och utveckling? Ändå är det fortfarande så att det finns alldeles för mycket av ensamarbete i skolan, och det finns för litet av ett gemensamt arbete där vi sammanför olika kompetenser i mötet mellan barnomsorg och skola.

Det är det vi vill ge förutsättningar för med de lagförslag som nu ligger framme i riksdagen. Vi vill ge förutsättningar för ett bra arbete i arbetslag med grundskolelärare, förskollärare, fritidspedagoger, barnskötare, speciallärare och andra personalkategorier som gemensamt kan besitta kompetenserna för att skapa en barnmogen verksamhet. En sådan verksamhet måste ta hänsyn till varje barns individuella förutsättningar och ge varje barn möjlighet att utvecklas maximalt utifrån sina förutsättningar.

Det är viktigt att man lär av varandra. Men det är också viktigt att ta sin utgångspunkt i de olika erfarenheterna för att tillsammans skapa något nytt. Det är på det viset som kvaliteten kan höjas.

Det är ett spännande arbete som är på gång lokalt, och som vi nu kan understödja med de förslag till beslut som riksdagen skall ta ställning. Det är roligt att så många partier har kunnat samlas kring grundsynen om att stödja den verksamhet som pågår lokalt i perspektivet av en tioårig sammanhållen helhet. Centerpartiet, Vänsterpartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna ställer klart upp på en sådan gemensam utvecklingslinje, dock med några variationer inom den. Det är tråkigt att se att Moderaterna så tydligt skiljer ut sig.

Jag skall svara på några av de frågor som har ställts i debatten. Marie Wilén frågade om skyldigheten för lärare att rapportera om de upptäcker att det förekommer mobbning. Min syn är att lärare *skall* ha en skyldighet att rapportera om man upptäcker att det förekommer mobbning. Jag kan inte se att man på annat sätt kan arbeta med att aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Jag menar att det måste innebära skyldighet att ingripa, skyldighet att rapportera, skyldighet att förebygga, skyldighet att följa upp. Det finns många olika moment som måste ingå i att aktivt motverka kränkande behandling. Något annat kan jag inte tänka mig.

Jag menar också att den här specificeringen av vilka åtgärder varje enskild lärare skall vara skyldig att vidta bör framgå av den handlingsplan som rektorn är ansvarig för att ta fram. Rektorn skall utarbeta rutiner för hur skolpersonalen skall hantera mobbning, och där menar jag att den här typen av frågor bör behandlas. Jag har svårt att tänka mig att man kan ta fram sådana rutiner för hur man aktivt skall motverka alla former av kränkande behandling utan att ta in rapporteringsskyldighet när sådant upptäcks.

Jag har också några kommentarer till Ola Ströms önsknings. Jag tycker att det är intressant att höra att Ola Ström så tydligt visar att han förstår att elever har väldigt olika behov och att de elever som är i behov av särskilt stöd nu också behöver extra resurser. Jag beklagar att Folkpartiet inte orkat vara med, eller velat vara med, i det viktiga arbete som regeringen och Centerpartiet har bedrivit för att möjliggöra de extra resurser till kommunerna som nu särskilt skall gå till elever i behov av särskilt stöd.

Men jag är väldigt glad att Ola Ström ändå ansluter sig till synen att elever måste få kosta olika mycket för att man skall kunna ge dem en

likvärdig utbildning. Där går det alltså en skiljelinje, som gör Moderaterna ensamma på den ena kanten när det gäller resurstilldelningen till skolan.

Jag delar Britt-Marie Danestigs oro för effekterna av mycket höga avgifter i barnomsorgen och effekterna av en extrem tidsstyrning av avgifterna i barnomsorgen. På sikt vill jag hellre se att barnomsorgen och förskolan skall erbjudas barn på premisser som liknar skolans, dvs. från barnens behov och inte i första hand från föräldrarnas behov av omsorg. Men det är också en kostnadskrävande reform, som det inte är möjligt att driva förrän det finns möjligheter att fullt ut finansiera den. Jag är inte beredd att lägga fram förslag som gör att kvaliteten i verksamheten måste urholkas. Som Britt-Marie Danestig själv säger är orsaken till att många avgifter har höjts förmodligen att kommunerna har haft dålig ekonomi. Då bör vi i första hand åtgärda detta, och det är också det vi håller på att göra.

Avslutningsvis, herr talman, har jag några kommentarer till Moderaterna. Jag skulle vilja fråga Moderaterna och Catharina Elmsäter-Svärd hur hon ser på kvalitetsutvecklingen i skolan. I Moderaternas program *Land för hoppfulla* skrev man att det största hindret för utvecklingen i skolan är lärarutbildningen och kravet på behörighet. Har ni den synen? Är det så att kravet på behöriga lärare är ett av de största hindren för utveckling av skolan? Är det inte så att lärarna i stället är nyckelpersonerna för att utveckla och kvalitetssäkra skolan?

Hur ser ni på den nationella skolpengen? Vad kommer den egentligen att ge för belopp per elev? Hur många miljarder skall överföras från kommunerna till staten och Stockholm för att därifrån distribueras ut till de olika eleverna? Hur mycket pengar kommer varje elev att få av denna nationella skolpeng? Kommer det att räcka för att täcka kostnaderna för utbildningen? Och om det inte räcker, vem skall då betala? Skall det betalas genom avgifter, som föräldrarna betalar? Hur skall det glappet finansieras om skolpengen, som Moderaterna föreslår, inte räcker till i alla delar av landet eller för alla elever? Min syn är att elever kostar olika mycket, och det kostar olika mycket att bedriva skola i olika delar av landet.

Anf. 24 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik:

Herr talman! Låt mig först ta upp det som skolministern inledde med när det gäller förskoleklasser. Jag delar mycket av synen på samverkan mellan barnomsorg och skola. Men det finns en viktig skillnad: vi har skolplikt, men vi har gudskelov inte barnomsorgsplikt. Jag förstår mycket väl att man behöver integrera verksamheter och pedagogik, men se hur det ser ut i skolan i dag. Man får i dag börja skolan som sexåring. I en klass kan det vara väldigt blandat. Barnet har antingen gått förberedande som femåring, kommer direkt som sexåring eller börjar som sjuåring och har eller har inte haft förberedande verksamhet. Detta ställer enorma krav på skolan att möta individens, elevens, behov när den kommer.

Vi tycker att det är bra att skolan väljer att anpassa sig efter eleven. Det är så vi vill att det skall vara. Det är därför som det känns så konstigt att göra en mellanform och formalisera förskoleklasser. Varför inte göra skolstart vid sex års ålder?

Prot. 1997/98:46
12 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

Jag är ledsen att skolministern tydligen inte hörde vad jag sade inledningsvis i mitt anförande för en och en halv timme sedan om hur viktigt det är med individuell anpassning och möjlighet till flexibilitet. Det innebär att en sexåring som inte är mogen för det inte börjar skolan.

Det är tråkigt att skolministern pekar ut att det finns en skiljelinje, när det egentligen är så pass litet som skiljer oss.

En nationell skolpeng skall främst garantera valfrihet och likvärdighet. Jag tror att kommunerna, liksom i dag, har kompetens att avgöra vilka behov som de egna eleverna har och också tar det ansvaret. Tyvärr är det inte så i dag mellan kommuner, inte ens inom kommunerna.

Anf. 25 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Problemet för Catharina Elmsäter-Svärd är att hon säger många fina saker, som att skolan skall anpassa sig efter elevernas olika behov och att det är bra med samverkan mellan barnomsorg och skola. Men sanningen är den att om man skall förena det med en nationell skolpeng, som fördelas lika per elev, undergräver det ju möjligheten att ge en utbildning som är anpassad efter elevernas och individernas olika behov. Det försvårar också en integration mellan barnomsorg och skola om barnomsorg och skola skall finansieras ur olika påsar och på olika sätt. Då blir det omedelbart mycket svårare att nå det som Catharina Elmsäter-Svärd talar om. Det är därför som hon blir svaret skyldig i de här delarna.

Det är en väsentlig skillnad om man avser att sänka skolstartåldern till sex år med bibehållande av nioårig skolplikt eller om man vill göra det som ett steg i att införa en tioårig grundskola, som därmed också måste förändra sitt innehåll jämfört med dagens grundskola, där förskolepedagogiken också måste ges en plats. Det är en väsentlig skillnad däremellan.

Om man står på den linje som moderaterna står på är man ute efter att ta ifrån många barn ett års möjlighet. Man säger att de skall klara sig med ett år mindre och tänker sig att det kanske ändå skall ge samma resultat. Jag tror inte att det gör det. Det går inte att *speeda* upp barns lärande och utveckling på det sätt som moderaterna tycks tro i sin föreställningsvärld.

Jag väntar fortfarande på svaret på frågan: Hur ser moderaterna på kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling i skolan? Vilken roll har lärarna i detta? Är de viktiga för kvaliteten i skolan? Om de är det, varför krävs det då inte att de skall ha genomgått en lärarutbildning och vara behöriga för att få arbeta som lärare?

Anf. 26 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik:

Herr talman! Jag är ledsen att repliktiden är så kort som två minuter så att man inte hinner svara på alla frågor. Men låt mig först ställa en fråga.

Jag är fundersam över skolministern. Jag trodde att socialdemokraterna skulle vara mera oroliga för att likvärdigheten inte är så stor i skolorna mellan kommunerna. Skolan har ju möjlighet att via kommunen anpassa resurser till dem som behöver dem. Vi tror att en nationell skolpeng är en grundplåt för att kunna garantera likvärdigheten.

När det gällde att det skulle bli ett år mindre i skolan hade skolministern uppenbarligen inte heller nu lyssnat. När vi pratar om flexibilitet handlar det också om möjligheten att gå ett år längre. Det handlar om individen.

Nu skall jag svara på frågan om kvalitetsutvecklingen i skolan och krav på behörighet. Det är klart att vi skall ha behöriga lärare. Men skolministern vet själv vilken brist på lärare det är i dag och snart kommer att bli. Det är därför vi säger att det måste ställas krav på kvalitet i skolan. Det är i dag inte så intressant att bli lärare. Finns det då möjligheter att öka intresset för lärarutbildningen på andra sätt och hitta andra ingångar? Det är därför som vi pratar om lärarcertifikat. Kan man hitta andra sätt att få bra kompetens i skolan som ger elever det som de behöver för att nå sina kunskaper i de olika ämnena? Man kanske inte bara skall stirra sig blind på behörighet, just genom att lärare skall ha gått i en viss typ av skola, utan jag tror att det finns mycket mer erfarenhet. Tror inte skolministern det också?

Anf. 27 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Catharina Elmsäter-Svärd svarar inte på frågan. Det är naturligtvis så att fler människor behöver lockas att bli lärare och att läraryrket måste ges ett större värde i vårt samhälle. Men jag tvivlar på att man når det genom uttalanden om att det är kravet på behöriga lärare som är det största hindret för utveckling av skolan. Hur stimulerar ni det intresset om lärare får höra just att detta att de är behöriga är ett hinder för skolans utveckling? Vem blir med de uttalandena uppmuntrad att söka sig till lärarutbildningen?

Jag tror att det behövs fler sätt att stimulera nya grupper och fler människor att söka sig till lärarutbildningarna. Vi behöver kanske fler ingångar i lärarutbildningarna, men det är någonting helt annat än vad moderaterna talar om i *Land för hoppfulla*.

När det gäller den nationella skolpengen säger nu Catharina Elmsäter-Svärd att kommunerna kan lägga till pengar för elever som är i behov av särskilt stöd eller som på andra sätt är dyrare. Då är min fråga: Hur mycket pengar skall moderaterna dra in från kommunerna? Är det 50, 60 eller 70 miljarder? Hur skall de dras in? Skall de dras in lika från varje kommun? Eller skall kommuner som har dyrare skolkostnader, t.ex. därför att det bor många invandrare där, betala in mindre till staten innan den betalar ut den nationella skolpengen eftersom de nu skall lägga till pengar ovanpå för dessa elever? Skall kommuner som finns i extrem glesbygd och därför har dyrare skolkostnader inte heller betala in lika mycket till staten innan staten betalar ut den nationella skolpengen lika per elev? Jag vill fråga moderaterna om det här verkligen är ett bra system.

Anf. 28 OLA STRÖM (fp) replik:

Herr talman! Ylva Johansson beklagade att Folkpartiet inte var med Centern och Socialdemokraterna i det s.k. saneringsarbetet. Det kanske ändå hör till saken att vi minsann också hade en stark budget, kanske ännu starkare än regeringen. Men jag är inte särskilt imponerad av det saneringsarbetet. Att höja skatter är ju inte särskilt svårt. Det svåra är ju att prioritera, att få det att gå ihop. Att låta folk betala mer genom att höja skatter är ju inte något särskilt imponerande sätt att sanera budgeten.

Jag skulle med lätthet kunna skrapa ihop 30 miljarder till kommunerna. Det skulle man nämligen kunna göra om man förbjöd kommunala bolag och fick förbättrad konkurrens i upphandlingen. Dessa båda stor-

**Fel! Okänt
växelargument.**

heter motsvarar tillsammans ungefär 30 miljarder, och dem låter vi bara rinna i väg. De pengarna skulle kunna gå direkt till de viktiga områdena i kommunerna – skola, omsorg och annat.

Många socialdemokrater har ju sagt att de prioriterar skolan. Det tycker inte jag att man gör när man ute i kommunerna pumpar in pengar i förlustbolag eller är dålig på att upphandla i konkurrens. Då blir min motfråga: Är Ylva Johansson beredd att tillsammans med sina kolleger i regeringen föreslå det som jag nu talat om, så att vi snabbt kan få nya, friska, riktiga pengar i kommunerna att använda till skolan?

Anf. 29 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag sade i mitt anförande att jag tycker att det är trevligt att Ola Ström och Folkpartiet ansluter sig till den syn som det under lång tid har varit mycket stor enighet om här i kammaren. Den innebär att man inser att elever, för att få en likvärdig skolgång, har behov av olika sorters skolgång och olika typer av stöd och därför måste få kosta olika mycket. Jag tycker att det är bra att Folkpartiet tydligt finns med i den gemenskapen.

Min tveksamhet till Folkpartiet gäller något annat. Det räcker inte med att bara säga bra saker eller vara med och fördela de resurser som finns. Det handlar också om att kunna föra en politik som *skapar* resurser och som innebär hushållning med resurser. I den grenen har Folkpartiet tyvärr varit duktigare på att spela från läktaren. När man själv hade ansvaret i Finansdepartementet var resultatet inte särskilt lysande.

Anf. 30 OLA STRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag fick naturligtvis inget svar. Det är mycket lätt att tala om att man prioriterar en verksamhet, men ordet prioritering innebär ju att man väljer någonting före någonting annat. Min kritik på den punkten mot Socialdemokraterna är att man i kommunerna sysslar med mycket som kommuner inte borde syssla med – låt vara att det inte riktigt hör till det här ämnet. Indirekt innebär det att man dränerar skolan och vård och omsorg på viktiga resurser. Det handlar om att man i kommunerna pumpar in pengar i förlustbolag, och det handlar om att man är dålig på att upphandla i konkurrens, m.m.

Ylva Johansson faller här på eget grepp. Regeringen har ju varit minst sagt usel på att skapa nya resurser. Det är färre som har jobb i Sverige i dag än som hade det när regeringen tillträdde 1994. Att arbetslösheten sjunker beror ju på andra saker – utbildning och arbetsmarknadsåtgärder. Men det är faktiskt färre som är i arbete, och det är den främsta anledningen till att vi har den resursbrist som vi har i dag i skolan. Fler riktiga jobb, bättre konkurrens och koncentration på de viktiga uppgifterna i kommunerna i stället för att syssla med en massa annat skulle vara den viktigaste insatsen för skolan och innebära det viktigaste resurstillskottet till den.

Anf. 31 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Nej, Ola Ström, det som gör att skolan har för litet resurser är inte det faktum att tillväxten i dag i Sverige visserligen är stark men kanske kunde vara ännu starkare eller det faktum att det faktiskt

skapas nya jobb men i en takt som borde vara mycket högre. Nej, det beror på att vi under flera års tid hade en katastrofal negativ utveckling av svensk ekonomi. Det var inte bara den förra regeringens fel – det skall jag inte säga; det fanns många faktorer i detta. Men det var också ett ansvar för den tidigare regeringen.

Det är detta som har lett till att vi har den situation som vi har, där det i dag fattas resurser i många skolor. När skolan tilldelades som mest resurser, 1992, var var tredje krona som spenderades i skolan lånad. Den situationen skall vi aldrig mer behöva hamna i. Den skulden betalar vi fortfarande på, och den har vi höga ränteutgifter för. Det begränsar möjligheterna att ge mer resurser till skolan.

När man talar om prioritering är det viktigt att man också vågar ta ansvaret och de ibland obekväma besluten att se till att det blir en sådan prioritering och att man kan föra en ekonomisk politik som gör det möjligt att sätta kraft bakom sina ord.

Anf. 32 MARIE WILÉN (c) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att jag fick ett helt svar på frågan varför man inte i skollagen också tar med rapporteringsskyldigheten när det gäller mobbningen. Skälet till att vi vill att den skall vara med är att vi, utöver den övergripande paragrafen om att aktivt motverka, vill få tydliga instrument i skollagen att sätta i gång arbetet.

Tidningen Skolvärlden visade för ett tag sedan att Skolverket har gjort en rapport där det sägs att skolorna tar lätt på mobbningen. Det framgår av den att få skolor har lagt ned tid på att se över mobbningens omfattning och att mobbning ofta uppfattas som ett relativt litet problem.

Herr talman! Vi uppfattar mobbning som ett stort problem. 100 000 barn känner att de blir utsatta för kränkande behandling i skolan. Man måste finna så starka redskap som möjligt för att lösa det problemet. Därför vill vi ha in även denna del i lagstiftningen.

Anf. 33 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Formuleringen som nu är föreslagen i lagstiftningen är att alla som arbetar i skolan är skyldiga att aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Man kan naturligtvis också i skollagen räkna upp vad som inbegrips i begreppet ”aktivt motverka”. Jag menar att rapporteringsskyldigheten inbegrips i det uttrycket. Jag menar också att skyldighet att ingripa inbegrips i det uttrycket, liksom skyldighet att förebygga och att följa upp. Man skulle alltså i stället kunna formulera det så, att alla som arbetar i skolan är skyldiga att förebygga, ingripa, rapportera, följa upp och kanske ytterligare några verb som kan inbegripas i den samlade beteckningen ”att aktivt motverka”. Jag tycker inte att det är en bra ordning att ha den typen av detaljreglering i lagen. Den bör snarare göras i de särskilda planer för rutinerna för att hantera mobbningsfrågor som skall finnas på varje skola och som rektorn nu blir ansvarig för.

Jag räknar med att syftet med Marie Wiléns yrkande kommer att tillgodoses och att det på alla skolor kommer att finnas klart angett att alla som arbetar i skolan är skyldiga att rapportera när man uppdagar att mobbning förekommer. Men man är inte bara skyldig att rapportera –

man är också skyldig att vidta andra åtgärder som att ingripa, förebygga och följa upp.

Anf. 34 MARIE WILÉN (c) replik:

Herr talman! Det är bra att Ylva Johansson säger att rapporterings-skyldigheten men också skyldigheten att ingripa osv. skulle ha kunnat stå i skollagen. Då kunde man ju också ha skrivit in dem.

Det är också intressant vilken uppföljningen av denna lagförändring blir, tycker jag. Det är viktigt att verkligen följa upp den och se hur det här utvecklas, så att vi verkligen får ned de fruktansvärda siffror som gäller den otrygghet som barn känner i skolan. Jag tror att kan man lösa problemen med mobbning skulle man också kunna lösa många andra saker i skolan. Tryggheten skulle underlätta att lära sig saker, osv. Jag tror att det är en väldigt viktig fråga, som det inte går att ta lätt på, som Skolverket i sin rapport antyder att en del skolor gör.

Anf. 35 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag kan försäkra Marie Wilén att jag tar frågan om mobbning i skolan på största allvar och att jag själv, regeringen och myndigheten Skolverket noga kommer att följa vad som sker och vara beredda att återkomma med andra förslag till åtgärder om det visar sig nödvändigt. Vi kan aldrig acceptera att barn går till skolan otrygga eller utsätts för mobbning. Vi kan heller inte acceptera att skolans värdegrund inte omsätts i praktik utan i stället blir någonting som bara står i portalparagrafer och läroplaner. Det är helt oacceptabelt.

Anf. 36 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Till skolministern skulle jag vilja säga att jag blev skolmogen när jag i andra klass mötte en lärarinna som såg mig, och som gjorde att det osynliga barnet blev synligt.

Jag är glad över att skolministern delar min oro över barnomsorgsavgifterna. Skillnaderna är nu så stora att vi med fog kan fråga oss hur mycket avgifterna kan tillåtas att variera utan att vi kommer i konflikt med kravet på lika tillgång till barnomsorg oavsett i vilken kommun man bor.

Det känns också bra att skolministern så klart markerade att det är barnets behov som skall vara styrande.

Jag är medveten om kommunernas dåliga ekonomi, men jag skulle ändå vilja koppla det anförande jag höll till min fråga. Vi vet också att barnkullarna i förskoleåldern kommer att minska ganska drastiskt under de närmaste åren. Jag har någonstans läst – jag kan inte säga att jag har hunnit verifiera denna uppgift – att det kan bli möjligt att spara mellan 3 och 5 miljarder totalt på barnomsorgen. En del av de pengarna är naturligtvis statliga bidrag.

Jag vill fråga skolministern om hon är beredd att verka för att den statliga delen av pengarna får stanna kvar i systemet, så att de barngrupper som är mest utsatta – jag exemplifierade med barn till arbetslösa och invandrarbarn i mitt anförande – kan få ökad tillgång till barnomsorg.

Anf. 37 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! De statsbidrag som tilldelas kommunerna är inte öronmärkta för olika verksamheter. De bygger på ett antal olika nycklar som grundar sig på situationen i kommunen och de behov som finns där.

När behoven av barnomsorg minskar ökar kostnaderna i grundskolan, eftersom fler barn går in i grundskolan. Där behövs undervisning, och kanske också särskilda insatser.

Det är självfallet inte fråga om några minskningar i statsbidragen till kommunerna. Tvärtom föreslår regeringen – riksdagen har redan ställt sig bakom detta i flera avseenden – en successiv ökning av resurserna till kommunerna under de kommande åren för att möjliggöra kvalitetshöjning bl.a. i barnomsorgen. Det är inte på något vis tal om att minska resurserna.

Med de förslag som riksdagen nu skall ta ställning till underlättar vi ytterligare för kommunerna att använda resurserna på ett effektivt sätt. Samverkan och integrationen mellan barnomsorg och skola ökar.

Anf. 38 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag tycker att det skulle vara skönt om man kunde markera att det inte är frågan om några kostnadsminskningar.

Åtgärderna skall vidtas när barnet kommer till förskolan. Det är oerhört viktigt att vi redan från början höjer den generella kvaliteten. Det gäller inte bara för de utsatta barnen. Det behövs också ökad personaltätthet och minskat antal barn i grupperna. Vi behöver öka utrymmet för den pedagogiska verksamheten, där vi tar vara på barnens resurser och kan göra kompletteringar för de barn som har de största behoven. Barnomsorgen får inte vara en fråga om förvaring, utan det skall vara en fråga om pedagogiskt arbete, växt och utveckling.

Anf. 39 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Som jag sade kan jag garantera Britt-Marie Danestig att det inte bli några minskningar av statsbidragen till kommunerna. Däremot hoppas jag att kommunerna använder sina resurser på ett bra sätt. Om antalet barn i barnomsorgen minskar och antalet barn i grundskolan ökar bör resurser rimligen föras över från barnomsorgen till grundskolan. Det är också vad man gör ute i kommunerna.

De problem som Britt-Marie Danestig pekar på ser jag också allvarligt på. De visar på behovet av resurser för kommunerna, så att de kan satsa på det som inte går i repris. Barndom går inte i repris. Barns behov finns här och nu, och de går inte att skjuta på framtiden. Därför är det nödvändigt att barnen prioriteras när det nu finns möjlighet att satsa nya resurser i kommunerna. Barn, gamla och sjuka har behov som vi inte kan skjuta på framtiden. De har behov som måste få tillfredsställas här och nu. Det är deras behov som skall stå i första ledet när det nu finns möjlighet att utöka resurserna och höja kvaliteten. Det gäller skola, vård och omsorg.

Anf. 40 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ta upp frågan om införandet av förskoleklasser i ett litet större perspektiv.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Vi har nu en annan inriktning av organiseringen av utbildningen i landet. Det handlar om det livslånga lärandet. Tanken är att man skall se hela utbildningsorganisationen som en sammanhållen enhet.

När nu barnomsorgen skall föras in i denna organisation är det naturligtvis viktigt att man tar till vara just det som barn i de här åldrarna – två till sex år – behöver. Det gäller den naturliga utvecklingen hos barnen. Det gäller anpassning av metodik och framför allt att man får en litet större medvetenhet kring den pedagogiska verksamheten än vad som var fallet i den tidigare barnomsorgen.

Jag blir litet orolig när jag hör skolministern tala om att skolgången blir en tioårig helhet när vi gör förskoleklass av sexårsverksamheten. Det är precis den utveckling som vi har sett tidigare. Den gamla folkskolan utvecklades till sexårig, sjuårig och åttaårig enhetsskola eller grundskola, och sedan kom gymnasiet som påbyggnad. Jag tycker att detta står i ett motsatsförhållande till det nya sättet att se på skolan.

Barnomsorgen borde få sin pedagogik, utvecklad efter de behov som finns för de åldrarna. Nästa steg är att anpassa grundskolans start till det nya och värdefulla som vi får när vi inför barnomsorgsklasser. Miljöpartiet tycker alltså inte att vi skall ta sexårsverksamheten först. Vi skall först ordna barnomsorgen så att vi får en klar och tydlig pedagogisk utformning där. Sedan får vi samordna de två.

Jag skulle gärna vilja höra en bekräftelse på att skolministern tycker något liknande.

Anf. 41 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! När vi inför en egen frivillig skolförskola som vi kallar förskoleklass gör vi det inte därför att sexåringarna i förskoleklassen skall sitta i ett eget klassrum med varandra och utgöra en särskild förskoleklass. Vi gör det därför att vi vill skapa en tioårig grundskola, och därmed tar vi ett första steg mot det. Vi gör det på ett sådant sätt att vi inte flyttar ned skolan utan flyttar upp förskolan. Vi flyttar in förskolepedagogiken och förskollärarna i skolan. Det är därför det för mig är väsentligt att vi har kvar begreppet förskola i ordet förskoleklass.

Vi flyttar in förskolan med dess erfarenheter, pedagogik och profil i skolan, för att på det viset skapa en bättre helhet av de tio åren. Jag menar inte att det ensidigt är grundskolan som skall lära av barnomsorgen. Förskolan har också mycket att lära av skolan. Framför allt tror jag att man genom ett gemensamt arbete med utgångspunkt i de olika erfarenheterna och olika professionerna tillsammans kan skapa en bättre helhet för barnen. Barn är olika och utvecklas olika, och de har väldigt olika förutsättningar. Därför har de rätt att bli bemötta av en verksamhet som är barnmogen och som tar till vara både omsorgen, leken och det strukturerade lärandet. Verksamheten skall förena förskolepedagogiken och grundskolepedagogiken och inte säga att det ena står över det andra.

Anf. 42 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag känner mig något mindre orolig när jag hör skolministern utveckla förslagen på detta sätt. Målsättningen är att föra in förskolepedagogiken i grundskolan. Jag tycker att den naturliga slutsatsen av det hade varit att avvakta och vänta tills förskolepedagogiken hade ut-

vecklats och vi hade haft en pedagogik för åldersgruppen två till sex år, i stället för att ta sexåringarna först och sedan utveckla en pedagogik för två- till femåringarna.

Såvitt jag kan förstå är det rätt svårt att införa förskolans pedagogik i grundskolan om man inte har en klar uppfattning om vad den innehåller. Därför tycker jag att Miljöpartiets förslag är rimligare. Man avvaktar och tar det som en helhet. Man för in åldersgrupperna två t.o.m. sex år i ett sammanhang.

Anf. 43 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag måste säga till Gunnar Goude att det inte är så att förskolepedagogiken inte finns. Det är inte så att det man sysslar med ute på förskolorna är ett tomt håll. Vi har en välutvecklad förskolepedagogik. Det är just därför att vi vet att vi har en bra verksamhet som vi kan säga att vi har något bra som vi vill tillföra skolan.

Det är alltså inte så att det fattas en förskolepedagogik, men självfallet behöver också förskolans arbetssätt och pedagogik utvecklas. Det finns också ganska stora kvalitetsskillnader mellan olika förskolor. Det behövs mycket av utvecklingsarbete, men det är inte så att förskolans pedagogik så att säga väntar på att uppfinnas, utan den finns redan.

Det är inte staten som ligger först och driver den här utvecklingen, utan den har drivits lokalt. Lokalt har man redan kommit väldigt långt när det gäller integration och samverkan mellan förskola, skola och fritis. Det tycker jag är bra. Jag tror inte att vare sig ledamöterna i den här kammaren eller regeringen kommer att vara de som står längst fram på barrikaderna och driver frågan.

Vi har en skyldighet att se till att skapa bättre förutsättningar för den utveckling som pågår på lokal nivå och som säkert många av oss tycker är mycket bra. Det gör vi genom förslaget om en frivillig skolform i förskoleklass. Förslaget underlättar nämligen det konkreta arbete som redan sker. Nu kommer de som i dag de facto arbetar i integrerad verksamhet, som i dag de facto arbetar i ett arbetslag med olika lärarkategorier och personalkategorier, att få en bättre laglig grund för sin verksamhet. De kommer att få mer likartade förhållanden, och de kommer nästa år att få en gemensam läroplan.

Det är alltså inte vi på statlig nivå som ligger först, utan det gör man ute i kommunerna, men genom de här förslagen underlättar vi deras arbete.

Anf. 44 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Både Eva Johansson och Ylva Johansson har betonat att skolan inte kan vara en värdeneutral plats, och det känns väldigt bra. När vi talar ekonomi blir det ofta ett bollande om skuld hit och dit, vem som är skuld till vad. Jag skulle gärna vilja fråga Ylva Johansson hur hon ser på att de som satt i regeringen före henne under många år faktiskt drev att vi skulle ha en värdeneutral och objektiv skola.

Jag gick ut Lärarhögskolan 1968 här i Stockholm, och jag vet hur undervisningen såg ut då. Just detta att skolan skulle vara värdeneutral drevs mycket aktivt. Lärare och annan skolpersonal skulle inte ta ställning, utan det skulle eleverna få göra på egen hand utifrån ett smörgås-

*Fel! Okänt
växelargument.*

bord som serverades med de olika ideologier och värderingar som finns företrädda i samhället. Kan det möjligen ha påverkat utvecklingen inom den svenska skolan?

Ylva Johansson säger att specificeringen vad gäller mobbning skall ske i de handlingsplaner som skall tas fram i varje skola. Problemet är att det under alla dessa år har hänt alldeles för litet, trots att riksdagen har fattat beslut och att Barnombudsmannen och departementen har gjort specialinsatser ute i skolorna. Jag tror att vi behöver bli tydligare. Det kan ske just genom den möjlighet – eller snarare skyldighet – som vi vill införa, att flytta på den person som mobbar i stället för på den som mobbas, vilket sker i dag. Jag har konkreta exempel som jag skulle kunna berätta om. Barn som har mobbats år efter år har slutligen tvingats byta skola och har då blivit av med resten av sina kamrater, medan den som har mobbat – och som också behöver hjälp, det vill jag gärna säga – inte flyttas och får den hjälp som han eller hon behöver.

Anf. 45 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är inte en riktigt korrekt beskrivning att säga att skolans styrdokument tidigare har varit värdeneutrala och att det nu handlar om något slags ny linje. Om jag minns rätt talade redan 1946 års skolkommission, inte minst med lärdomar från andra världskriget, tydligt om att skolan skall fostra demokratiska medborgare, att skolan skall stå för demokrati och grundläggande demokratiska värden. Det menar jag är oerhört viktigt. Att skolan skall stå för demokratiska värden och fostra demokratiska medborgare innebär naturligtvis också att utbildningen måste vara allsidig och saklig, eftersom en väsentlig del av demokratin är att fostra kritiska och självständigt tänkande medborgare.

Jag ställer mig alltså inte bakom Inger Davidsons historieskrivning, att skolans styrdokument tidigare skulle ha varit helt värdeneutrala. Jag tror ändå att jag vill ge Inger Davidson rätt i visst avseende. Jag tror nämligen att vår generation kanske något har försummat frågan, inte bara i skolan utan också som vuxengeneration i allmänhet. Att föra över, förankra och utveckla grundläggande demokratiska värden hos den uppväxande generationen är inget som någonsin blir färdigt. Det är ett kontinuerligt arbete som varje vuxengeneration måste ta på sig gentemot den unga generationen, såväl i institutionaliserad form i skolan som i samhällslivet och som föräldrar, som medborgare och som vuxna vänner till barn och ungdomar.

Jag tror att vi kanske har försummat den frågan litet väl mycket och inte givit den tillräcklig vikt. Vi kanske har trott att demokratin och de demokratiska värdena, människors lika rätt och lika värde, har varit en gång för alla vunna. Att så inte är fallet visas tydligt av samhällsutvecklingen. Jag tror att det finns försummelse, och det är bra att vi nu kan skärpa lagstiftningen och att vi har en tydlig värdegrund i läroplanen.

Anf. 46 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Jag vill tacka för den tydliga deklARATIONEN från Ylva Johansson. Jag vill samtidigt uppmana henne att ta fram t.ex. de texter som Stellan Arvidson skrev under ett antal år och som väldigt tydligt visar att det fanns en inriktning mot värdeneutralitet. Om vi nu är överens om att

det är dags att lämna den inställningen och bli tydligare när det gäller att förmedla värden och normer är jag väldigt glad.

Den kampanj som regeringen har känt sig tvungen att dra i gång när det gäller att klargöra att Förintelsen verkligen ägde rum under andra världskriget och vilka värden som låg till grund för det visar att man också har insett att det faktiskt har gått litet snett på det här området. Vi har inte varit tillräckligt tydliga. Vi har, precis som Ylva Johansson nu sade, inte insett att man för varje generation aktivt måste förmedla de värden som ligger till grund för vårt demokratiska samhälle. Det skall vi gemensamt bli bättre på.

Jag hoppas att Ylva Johansson också vill svara på min fråga om mobbning, om vi inte också måste bli tydliga när det gäller vem, den mobbade eller mobbaren, som skall behöva förflyttas när inget annat hjälper.

Anf. 47 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Som jag har sagt tidigare tycker jag att vi blir tydliga vad gäller mobbning i och med förslaget till ändring i portalparagrafen i skollagen och de förändringar vi avser göra i läroplanen. Jag tror att vi därmed måste sägas vara tillräckligt tydliga på den nivån av styrdokument.

Det viktiga arbetet är ändå det som måste göras lokalt, och där är det viktigt att vi kan ge stöd till skolorna och uppmuntra skolorna att aktivt involvera elever och föräldrar i arbetet med att förebygga och förhindra mobbning.

Jag delar inte uppfattningen att det finns mobbning som inte går att göra någonting åt eller inte går att hindra. Jag tror faktiskt att det går att förhindra mobbning i skolan. Jag tror att det går att lösa mobbningsproblemen, och det finns också många skolor som visar att man har kunnat göra det. Det är de exemplen som måste lyftas fram, och det är det arbetet som måste uppvärderas. Vi måste ge stöd och hjälp till skolor att utveckla det arbetet på de håll där man inte har gjort det.

Anf. 48 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Det hade varit ganska roligt att kunna replikera och delta i det senaste meningsutbytet vad gäller den pedagogiska historien. Låt mig bara notera att den som gick ut som lärare och började arbeta med Lgr 69 kunde konstatera att ordet fostran bara fanns med i ett sammanhang, nämligen i fråga om att fostra eleverna till demokrater. Detta kan jämföras med tidigare läroplaner, bl.a. folkskoleläroplaner, där det fanns mycket mer av fostranssynpunkter.

Det var emellertid inte det jag skulle tala om, utan jag skulle tala om dyslexi. Det brukar sägas att 5–8 % av varje årskull i Sverige har dyslexiproblem. Andelen bland flickorna är inte så stor, men det handlar om ca 10 % av gossarna. Det som yttrar sig bl.a. som dyslexi är inte bara svårigheter att läsa och svårigheter till teckentolkning, t.ex. förmåga att förstå noter, utan i och med att det är så arbetsamt att kämpa sig genom en text, kämpa sig genom skriftsymbolerna, ger det ofta också upphov till trötthet. Dyslektiker har ofta också svårigheter att uppfatta ordning, och samtidigt är det väldigt kreativt lagda personer. Vi vet vad som händer

*Fel! Okänt
växelargument.*

när man i skolan inte klarar av det som skolan förväntar sig, när man är kreativ till sin läggning och kanske visar stor trötthet i samband med det rena pluggandet. Det är många generationer av lärare som har uppfattat de här eleverna som ointresserade, dumma och bråkiga.

Över 50 % av svenskfödda interner på fängvårdsanstalter har läs- och skrivsvårigheter, enligt en utredning av David Ingvar som presenterades häromåret. Kanske kan det ge oss en och annan tankeställare. Varför har de hamnat i den situationen?

När jag gick på lärarhögskolan 1971 berördes dyslexin under del av en lektion. Jag vågar påstå att det nog inte var mycket bättre när Ylva Johansson fick sin lärarutbildning. Jag har nu en son som går på lärarutbildning. Det han har sagt om vad de får lära sig nu är inte särskilt imponerande det heller.

Jag frågade under föregående riksdagsår både skolministern och utbildningsministern om detta med lärarutbildningen och dyslexin. Båda svarade – jag utgår från att det var samma handläggare på departementet, för svaren var ganska lika – att det är kommunernas ansvar att se till att lärarna har den kunskap som behövs för de elever som har särskilda behov. Ett sådant svar tarvar nästan ingen kommentar.

Vi har en undermålig forskning på det här området. Medan man i Finland har fem professorer som jobbar med dyslexiforskning är det i Sverige två, och jag vill minnas att båda två är pensionerade, som ägnar sig åt det. Vi har en undermålig lärarutbildning på det här området. Därför ges heller inte en relevant utbildning, och därför går varje år kanske 10 000 elever ut från skolan med det sociala handikapp det innebär att inte kunna läsa.

År 1997, som också kallas dyslexiåret – man kan ibland fråga sig varför – skriver utskottet följande: ”Utskottet har tidigare behandlat frågor om läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och därvid betonat vikten av att åtgärder sätts in – – –.” Jaha. ”En utredning – Läs- och skrivkommittén – har haft i uppdrag att redovisa viktiga utgångspunkter för arbetet med att stödja elever med stora läs- och skrivsvårigheter – – –. Kommittén föreslår bl.a. att man inom samtliga lärarutbildningar skall få möjlighet” – jag upprepar: skall få möjlighet – ”att förvärva grundläggande kunskaper om läs- och skrivutveckling samt om läs- och skrivsvårigheter. – – – Utskottet förutsätter att regeringen – – – återkommer till riksdagen i frågan.”

Som jag uppfattar det är detta till intet förpliktande skrivningar. Och för dem som går i den svenska skolan fortsätter under tiden eländet med att inte kunna få den utbildning som man är berättigad att få.

Om statsrådet och jag skulle återvända till katedern skulle vi behöva fortbildning, inte minst om dyslexi. Men det gäller ju också tiotusentals av alla de andra lärare, som hela tiden har verkat och verkar i skolan.

Dyslexin, eller de egenskaper som leder till dyslexi, är inte bara ett problem för dem som går i skolan. Problemet är ännu större efter skolan och ger alltför många ett livslångt socialt och även kulturellt handikapp.

Jag bara ställer mig frågan: Hur länge skall vi fortsätta bortse ifrån att någonting verkligen måste göras på det här området? De åtgärder som hittills är insatta förtjänar inte namnet åtgärder.

Anf. 49 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill i all korthet försäkra Lennart Fridén att frågan om hur skolans lärare på ett mycket bättre sätt än i dag skall kunna stödja elever med dyslexi i deras läs- och skrivutveckling är en mycket viktig del av Lärarutredningens arbete. Där hör frågan bäst hemma. Självfallet fråntar det inte kommunerna ansvaret för att se till att även skolans övriga lärare, de som redan är där, får den fortbildning som behövs. Vi är överens om att det här problemet måste lösas.

Anf. 50 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Herr talman! Efter det svaret kan jag konstatera att det är skönt att i alla fall några socialdemokrater inser det här behovet och var problemet ligger. Det kunde jag dessvärre inte säga efter de svar jag fick av de båda ministrarna under föregående år.

Anf. 51 MARIANNE CARLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tänker tala om hemkunskap och framför allt om motion Ub6.

I betänkandet säger utskottet att hemkunskapsämnet är viktigt och att ämnet skall ge praktiska och teoretiska kunskaper. Kunskaper om sambanden mellan livsstil, mat, hälsa och miljö har betydelse för folkhälsan och folkhushållet. Undervisningen i hemkunskap skall ge sådana kunskaper. Och så påminner man om att ämnet inte fick någon reduktion vid läroplansreformen.

Detta låter ju väldigt positivt, men hur ser det egentligen ut i verkligheten? Hemkunskap finns bara i grundskolan och har det lägsta timantalet av de praktisk-estetiska ämnena. Dessutom är hemkunskap det enda ämne där icke behöriga lärare äger rätt att undervisa. Hur ser utskottet på detta? Den att-satsen i vår motion berörs inte med ett enda ord i betänkandet. Är det inte dags att utvärdera hur undervisningen i hemkunskap sker på låg- och mellanstadiet, att verkligen ta reda på om målen uppfylls?

Frågan är om den nationella handlingsplanen för nutrition uppfylls om man talar och handlar som om en utökning av ämnet idrott skulle lösa folkhälsoproblemen. Vi vet ju att många elever, och vuxna med för den delen, inte inser det direkta sambandet mellan kost och hälsa.

I ämnet hemkunskap finns unika tillfällen att kombinera teori och praktik. Det bästa sättet att lära är att se hur teorin fungerar i praktiken. I hemkunskap mäter man olika mängder, räknar priser och näringsämnen. Då ser eleverna hur matematiken och svenskan fungerar i både teori och praktik. Jag har sett många elever som har högsta betyg i matematik men som ändå inte klarar att mäta upp $\frac{3}{4}$ dl i praktiken.

I veckan kunde vi läsa om en skola där man har teoretisk slöjd – säkert ett bra sätt att spara pengar på kort sikt. Men uppfyller man målen? Och får man ut de positiva effekter på inlärning som en praktisk undervisning faktiskt ger?

Kvinnomaktutredningen kom i förra veckan med ett delbetänkande som visar att jämställdheten i många äktenskap tar slut i samband med det första barnets födelse. Det handlar naturligtvis om en omställning av familjesituationen, men det handlar också om attityder och framför allt om kunskap, kunskaper som underlättar det dagliga livet. Detta är kunskaper som förvärvas i ämnet hemkunskap.

Hemkunskap för alla startade en gång därför att kvinnorna gick ut i förvärvsarbete. Och nu, när så många kvinnor arbetar utanför hemmet, försämras undervisningen.

Antalet butiker med snabbmat har ökat lavinartat de senaste åren. Det kan vara ett bra alternativ ibland, men även inköp av snabbmat fordrar kunskap för att man skall göra ett bra val.

Till sist, herr talman: Jag är övertygad om att en satsning på hemkunskap i skolan kommer att ge stor utdelning när det gäller folkhälsan, jämställdheten och hushållens ekonomi, både nu och i framtiden.

Anf. 52 INGA BERGGREN (m):

Herr talman! Jag tänker hålla mig till samma tema som Marianne Carlström.

Enligt den nya läroplanen för grundskolan, Lpo 94, är det läroplanen och kursplanerna som skall styra. Detaljstyrningen skall minska och enbart omfatta mål- och resultatstyrning. Kursplanerna i respektive ämne skall nu vara styrande och inte antalet timmar i varje ämne.

Utskottets flertal agerar emellertid tvärtemot denna avsikt, detta genom att ställa sig bakom regeringens förslag att göra förändringar i timplanen och dessutom på bekostnad av elevens val. Någon utvärdering av timplanen har inte heller hunnits med, vad jag kan förstå.

Det mest logiska och följdriktiga borde enligt min mening vara: först utvärdering, sedan överväganden om förändringar följt av eventuella förslag om ändrade mål. Återkommande utvärdering av skolverksamhetens kvalitet och resultat är nödvändig. Detta borde utskottet markerat mycket tydligare. Men eftersom utskottet anammar regeringens förslag vill jag påpeka följande:

Ett ökat timtal för idrott och hälsa samt slöjd minskar balansen och likvärdigheten mellan de s.k. praktisk-estetiska ämnena. Hemkunskapen har det lägsta antalet undervisningstimmar av de här ämnena i grundskolan, nämligen 118 timmar, trots att ämnesområdet inte förekommer i gymnasieskolan. Genom förslaget att öka det lokala utjämningstalet för skolans val från 15 % till 20 % riskerar hemkunskapen att ytterligare marginaliseras.

I samband med arbetet på Läroplan 94 framfördes ett berättigat krav på utökat tidsutrymme för hemkunskap för att kunna ge eleverna förutsättningar att nå de i läroplanen och kursplanen uppsatta målen.

Ämnet idrott och hälsa fick i Läroplan 94 ett delvis nytt och bredare innehåll än tidigare. I kursplanen framhålls att idrott, friluftsliv och olika former av motion och rekreation har stor betydelse för folkhälsan. Men jag menar att det inte enbart är fysisk aktivitet som har betydelse för folkhälsan. Det finns noga belagt i olika undersökningar att kosten är väl så viktig för en god hälsa. När det gäller att förebygga hjärt- och kärlsjukdomar och cancer är kunskap om en sund kost viktig. Även då det handlar om allergier och diabetes behövs kunskaper om livsmedlens innehåll och egenskaper. Slutsatsen av hälsoargumentet borde ha lett till en utökning av hemkunskapen.

Hemkunskap är ett kunskapsområde om mat, boende och inte minst personlig ekonomi som ger eleverna möjlighet och inspiration att hantera den alltmer komplexa vardagen. Det är ett kunskapsområde som handlar om elevens situation i dag. För att ungdomarna skall få möjlighet att

arbeta från idé till färdig produkt krävs snarare mer än mindre utrymme. Att skapa en konkret produkt – en måltid – och att träna sina färdigheter kräver längre arbetspass per lektionstillfälle.

Hemkunskapen bidrar jämväl i hög grad till barns och ungdomars sociala fostran och utveckling. Ett i detta hänseende starkt argument för ämnet är jämställdhetsaspekten, eftersom flickor och pojkar genom hemkunskapsundervisningen får likvärdig utbildning i skötsel av hem och hushåll.

I hemkunskapen ges naturvetenskap och teknik en mycket konkret inbörd. Miljöfrågorna är en annan väsentlig del i hemkunskapens samtliga moment, mat, boende och ekonomi.

Herr talman! Jag vill med det här inlägget markera vikten av dels att det sker återkommande utvärdering och granskning av kvaliteten i skolans alla ämnen, dels att hemkunskapen åtminstone får en likvärdig ställning med övriga praktisk-estetiska ämnen i grundskolan. Det skall vara kunskapsmålen och inte timplanen som styr utbildningen.

Anf. 53 ÅSA STENBERG (s):

Herr talman! Det betänkande som nu behandlas tar upp många viktiga frågor, och jag är i alla frågor utom en överens med utskottsmajoriteten. Den fråga jag vill ta upp och prata om handlar om kostnadsfri skolmat även på gymnasiet.

Det är positivt att betänkandet innebär att det inte blir möjligt att ta ut avgift för skolmaten i grundskolan. Det innebär att min tidigare motion, som utskottet tillstyrkte för ungefär ett år sedan, till en del blir riksdagens beslut. Men jag har svårt att förstå att utskottet inte löper linan ut och föreslår att kostnadsfri skolmat skall gälla även på gymnasiet.

Jag vill citera ur betänkandet: ”Enligt utskottets mening är det väsentligt att kostnadsfria skolmåltider även erbjuds elever i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. De skäl som talar för att elever i de obligatoriska skolförmerna kostnadsfritt får skolmat gäller i princip även för elever i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Utskottet delar såväl regeringens som motionärernas uppfattning i denna fråga.”

Så långt är det gott och väl. Sedan kommer utskottet fram till att man liksom regeringen anser att eftersom det är fråga om en frivillig utbildning bör man inte lagstifta om kostnadsfria skolmåltider i dessa skolorformer.

Jag menar att man därmed lämnar de elever som bor i kommuner med borgerlig majoritet i sticket. Jag kommer själv från Sollentuna, en kommun norr om Stockholm. Där har majoriteten inte den klokskapen att man förstår ungdomarnas bästa. Därför får de elever som bor i Sollentuna inte samma möjligheter till utbildning under lika goda förutsättningar som man kan få i andra kommuner. Det är därför jag vill framföra att lagstiftning vore den bästa formen. I alla andra sammanhang framförs uppfattningen att alla elever skall fortsätta i gymnasieskolan. Över 95 % gör också det. Vi vuxna uppfattar gymnasieskolan som nästintill obligatorisk. Att det inte skall vara så när det gäller synen på skolmat är obegripligt för mig.

Vi har nyligen i riksdagen beslutat att primärvården skall vara avgiftsfri för ungdomar upp till 20 år, för att hälsan är så viktig i den åldern. Det är också allmänt vedertaget och vetenskapligt bevisat att bra mat under

*Fel! Okänt
växelargument.*

skoldagen betyder mycket såväl för skolresultaten som för hälsan. Och ändå vägrar utskottsmajoriteten att inse detta faktum och dra konsekvenserna av det.

Om man hårdrar argumenteringen och vill vara elak skulle det vara konsekvent av utskottet att tillåta avgifter även för gymnasieskolan, för den är ju ändå frivillig. Men, herr talman, jag vill inte gå så långt att jag misstror utskottet på den punkten. Däremot vill jag även fortsättningsvis slåss för en lagstiftning på den här punkten.

Anf. 54 STEN TOLGFORS (m):

Herr talman! Mobbingen är en dold tragedi och ett direkt folkhälso-
problem i Sverige i dag. 100 000 barn beräknas vara utsatta för mobbing. Därtill kommer alla föräldrar, syskon, far- och morföräldrar och andra anhöriga som lider när barnen får illa. Sammanlagt är det kanske uppåt en halv miljon svenskar som mer eller mindre regelbundet är berörda av mobbningsproblemen.

Mobbingen finns, det vet vi, på snart sagt alla skolor. Den förstör många barns möjligheter att tillgodogöra sig sin utbildning. Den gör dem olyckliga och sätter inte sällan djupa spår i själen för hela livet. Det är inte acceptabelt att alltifrån självbild till yrkesval längre fram i livet tillåts styras av kränkningar som skett i skolan.

Mobbningsfrågan är för mig en djupt ideologisk fråga. Den handlar om våra barns grundläggande rättigheter, rätten att få vara sig själv, rätten att få respekt för sin person, sina känslor, sitt sätt att vara. Den handlar om rätten att välja sin egen väg i livet, rätten att få respekt för sitt sätt att tänka och rätten att få vara i fred.

Mobbing handlar inte om att barn ibland gruffas och retar varandra. Det rör sig om att barn regelbundet får lära sig att de inte duger, att de inte hör hemma i gemenskapen och att de saknar värde. Det handlar om kränkningar, om att barn löpande misshandlas fysiskt eller psykiskt. Det är ofta fråga om att flera starka ger sig på en svag.

Vi har skolplikt. Våra barn är ålagda att komma till skolan. Det är därför vår skyldighet politiskt att se till att skolplikten ackompanjeras av en plikt för skolorna att skapa en god studiemiljö för barnen. Att tvinga barn att gå i en skola där vi inte kan garantera säkerheten eller där de mobbas är fullständigt oacceptabelt och ett politiskt misslyckande.

Herr talman! Politiker erkänner ganska ogärna att den verksamhet de ansvarar för inte fullt ut klarar att fylla sitt uppdrag. Jag har hört många lokala politiker som resonerar som om mobbing är ett allvarligt problem i allmänhet, men tack och lov inte just där de är verksamma.

Rektorer och lärare på många berörda skolor tonar ned problemen. Jag förundras över att bilden av den sociala situationen på en skola kan vara så olika beroende på vem man frågar.

När en rektor först försäkrar att ingen mobbing förekommer på skolan och elevrådet senare räknar upp ett tiotal mobbade elever är det lätt att inse att något inte fungerar. Man anar hos många rektorer en frustration över att problemet är svårt att hantera. Många rektorer är rädda att ett erkännande av problemen skulle brännmärka skolan. Resultatet blir att ingen riktigt tar tag i problemen.

Det inger inte förtroende när skolledningar förnekar att problem förekommer eller riktar upprördheten mot att offentlighetens ljus drabbar

skolan. Det inger mer förtroende när problemen erkänns, men man samtidigt säger att man gör allt man kan för att komma till rätta med problemen.

Den traditionella bilden är att den som mobbar andra själv är svag och osäker. Det är säkert så med den s.k. svansen, de som ofta hänger med när andra tar initiativ. Rädslan för att själv bli utsatt spelar säkert också in för många av dem som deltar. Men det finns också forskning som tyder på motsatsen. De som utsätter andra för mobbning gör det i själva verket för att få en kick. De har ett behov av att få dominera andra och få uppmärksamhet. De rent av njuter av att få trakassera andra människor. Gissningsvis är det de barnen som ofta tar initiativ till mobbning.

Den vanliga bilden av dem som blir mobbade är barn som är osäkra och har svårt att hävda sig i en grupp. Den bilden verkar stämma bättre. För pojkar kan svagheten bestå i mindre fysisk styrka, för flickor kan den bestå i extra känslighet för konflikter.

Många mobbade barn verkar ta på sig skulden för att de mobbas. De söker rationella förklaringar till att just de utsätts, trots att inga rationella förklaringar finns. De kan känna skam över att vara utpekade och att inte få höra till. Vissa känner t.o.m. skam inför sina föräldrar för att de är drabbade och vill inte berätta. Det skapar en känsla av att inte duga och inte uppfylla de närståendes förväntningar. Skuldpåtagandet är ett av skälen till att det är så viktigt att slå fast att mobbning aldrig är den drabbades fel.

Det faktum att många som drabbas är litet känsliga eller svaga gör mobbningen än mer fruktansvärd. En eller flera starka, stundom livligt påhejade av en svans, ger sig på dem som inte kan försvara sig. Det är också tydligt att ungdomsvåld på gator och torg hänger samman med mobbningen. De som mobbar andra i unga år är senare i livet överrepresenterade i annan kriminalitet. Polisen menar att mobbning är första tecknet på att en person är på väg att hamna på glid. Man bedömer att risken för kriminalitet och drogmisshandling är betydligt förhöjd för dem som mobbar andra i skolan.

Polisen menar att det finns en påfallande kunskapsbrist i skolan om vilka beteenden som är brottsliga. Mobbning tenderar att urarta om den tillåts fortsätta. Det som börjar med gliringar slutar med våld och misshandel. Det är därför nödvändigt för både den som drabbas av mobbning och den som utsätter andra att skolan griper in tidigt och stoppar.

Många av de saker som i skolans värld kallas mobbning är i själva verket saker som är brott enligt svensk lag. Misshandel, olaga hot och förtal är exempel på sådana brott. Trots detta anmäls inte de flesta våldsbrott som begås i skolan av skolan själv. I stället är det föräldrar och barn som polisanmäler våldet. Detta är ett misslyckande.

Alltför ofta försöker skolan hantera våld internt. Men det sänder fel signaler. Det får inte finnas skilda rättssystem i samhället. Misshandel och olaga hot i skolan är detsamma som misshandel och olaga hot i samhället. Det skall anmälas till polis.

I stället har vi en situation där enskilda skolor och lärare tvingas till kontroversiella och svåra, principiella avgöranden när politiker duckar, t.ex. vad gäller om våld skall polisanmälas. Man hamnar då i en svår situation. Rektorn vet att om han polisanmäler hamnar han i de lokala medierna. Det är kontroversiellt. Han riskerar kritik. Polisanmäler han

inte, vet han att han kan kritiseras för undfallenhet, och så småningom kan Skolverket komma och kritisera.

Jag menar att det är en politisk uppgift att lägga fast vilka regler som skall styra skolans verksamhet. Våld skall alltid polisanmälas.

Herr talman! Mer än hälften av landets kommuner har inte undersökt hur vanligt förekommande mobbning är i de lokala skolorna. Mer än en tredjedel av skolorna har inte heller undersökt hur vanligt förekommande mobbning är. Då man inte vet hur vanlig mobbningen är och hur den tar sig uttryck, är det omöjligt både att bemöta den på rätt sätt och att utvärdera vilka resultat insatserna ger.

Vi vet också att 10 % av skolorna fortfarande uppges sakna handlingsprogram. Kvaliteten i de program som finns är verkligen en annan femma. Det kan vara allt från ambitiösa, genomarbetade aktionsplaner, till en halvsida som möjligen till formen uppfyller kravet på handlingsplan. Sammantaget är bilden att skolan inte lever upp till de regler som finns. Problemet tas inte på tillräckligt stort allvar, inte vare sig i politiken eller i skolan. Det måste vara en prioriterad uppgift att ändra detta.

Jag beklagar att skolministern har väntat så länge och gjort så litet under de senaste åren. Hon har haft tre år på sig att vidta de åtgärder som alla vet behövs. Tyvärr har det inte skett.

I motionen Ub202 utvecklas ett tiotal olika punkter som borde genomföras i Sverige för att komma till rätta med mobbningen.

I detta anförande instämde Lennart Fridén (m).

Gymnasium och vuxenutbildning, kunskapslyftet

Anf. 55 ULF MELIN (m):

Herr talman! Socialdemokraterna har under hela hösten gjort ett stort nummer av att arbetslösheten går ned. Det heter att Sverige är på rätt väg.

Men är vi det? Är det så att arbetslösheten sjunker?

I en viss statistisk bemärkelse kan man säga att den öppna arbetslösheten sjunker. Men bakom de friserade siffrorna ligger det s.k. kunskapslyftet. Där har man fört över 97 000 människor från den öppna arbetslösheten till den dolda arbetslösheten. Regeringen försöker dölja sitt misslyckande genom att bekämpa arbetslösheten med diverse konstlade åtgärder.

Det är bra att vi ger människor möjligheter att utbilda sig. Ser vi på samhällslivets och arbetslivets utveckling krävs det mer av kunskap och kompetens i både allmänna ämnen och yrkesämnen. Sedan går det att diskutera i vilka former utbildningen skall förmedlas.

Vad vi från moderat håll är kritiska mot i kunskapslyftet är att många kommuner har ”dammsugit” efter arbetslösa för att få in dem i kunskapslyftet. Det finns de som är omotiverade och som egentligen inte vill gå en utbildning men som ändå gör det. Det är inte bra. Utgångspunkten när man deltar i en utbildning måste alltid vara att man själv är motiverad. Är man inte det är det bortkastade pengar.

Kunskapslyftet måste vara mer målinriktat än i dag. Man borde satsa mer på yrkesutbildningar, dvs. utbildningar som ger jobb. Det räcker inte

att som vuxen skaffa sig litet kunskap i allmänna ämnen. Regeringen borde vara mer konkret.

För några dagar sedan kom ett pressmeddelande från Utbildningsdepartementet. Där framgår att enligt Skolverkets preliminära uppgifter deltog 226 000 individer i kommunal vuxenutbildning. Skolminister Ylva Johansson hävdar att resultatet visar att kunskapslyftet har blivit en succé, både därför att kommunerna har klarat av utmaningen att bygga ut utbildningen och därför att människor har strömmat till vuxenutbildningen.

Är kunskapslyftet egentligen en succé? Är det inte ett stort misslyckande från regeringens sida? Ni sade före valet att den öppna och totala arbetslösheten skulle vara nere på 5 % våren 1995. Vad som har hänt är att allt färre är sysselsatta i arbetslivet och att arbetslösheten har ökat. Det är ganska talande siffror för detta misslyckande. Många som egentligen vill vara ute i arbetslivet tvingas in i utbildning.

Om siffrorna hade sjunkit till de utlovade 5 %, hur många hade funnits i kunskapslyftet?

En annan intressant fråga i det här sammanhanget är finansieringen. Nu har man ett särskilt utbildningsbidrag under ett år. Men hur kommer det att bli framöver? Hur många kommer att vara kvar när man skall ta ett särskilt vuxenstudiestöd eller eventuellt ett studielån? Är succén då så total som regeringen säger? Låt mig tvivla på det.

Det är viktigt att vi har en gymnasieskola med en hög kvalitet som kan möta de krav som ställs både ute i samhället och i arbetslivet. Det finns problem i dagens gymnasieskola. Många elever blir inte godkända, framför allt i kärnämnen svenska, matematik och engelska. Den arbetsplatsförlagda utbildningen fungerar inte fullt ut. Vi har elever som inte är motiverade att gå i gymnasieskolan. De vill egentligen göra något annat, men det finns inte något annat att göra.

I utvecklingsplanen i våras skrev regeringen en del saker. Man skulle se över programstrukturen och antalet kärnämnen. Man skulle införa en form av modern lärlingsutbildning, ett nytt teknikprogram. Man skulle också tillåta någon form av yrkesexamen för några program.

Jag tycker att det är bra att socialdemokraterna äntligen insett att man måste göra förändringar i gymnasieskolan. Men då hade jag också förväntat mig, herr talman, att regeringen skulle ha återkommit med litet förslag i budgetpropositionen. Men vad fanns det där? Jo, litet allmänt tyckande om att kvaliteten i gymnasieskolan skulle höjas. Man nämnde samma sak, att man ville ha en modern lärlingsutbildning och att man skulle starta ett pilotprojekt. Det har nu också startats.

Samtidigt ägnar sig Ylva Johansson tillsammans med Andreas Carlgren åt att skriva diverse debattartiklar i Dagens Nyheter. Men det är ju inte där som besluten fattas. De fattas faktiskt här i riksdagen. Skall vi göra något vore det på tiden att regeringen kom med en proposition. När kommer den? När får vi en proposition så att vi kan fatta nödvändiga beslut när det gäller gymnasieskolan?

Det är också intressant att Ylva Johansson nu säger att hon tycker att det är bra att det skall finnas en examen för alla gymnasieprogram, om man så vill. Det är intressant. Det var något som vi i de borgerliga partierna – där räknar jag in Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna – föreslog i gymnasiekommitténs betänkande. Vi föreslog att man skulle

ha en gymnasieexamen. Då sade Socialdemokraterna och Centern nej till detta.

Sedan går det en vecka innan samma par, Carlgren och Johansson, skriver en debattartikel i DN. Plötsligt skall man ha en examen. Men då vore det väl bra om skolministern också kom med en proposition i ärendet.

Ola Ström hade en önskelista inför julen. Det är klart att då måste man vara litet begränsad. Men om vi också lägger till att man kanske får litet presenter när man har namnsdag och födelsedag kan listan bli litet längre.

Från vår sida tycker vi att det är viktigt att när eleverna lämnar grundskolan skall de vara förberedda och ha de kunskaper som krävs när man börjar på gymnasiet. Då måste vi också kunna tillåta en flexibel skoltid i grundskolan, precis som Catharina Elmsäter-Svärd var inne på. Det är ju undervisningsresultatet som är det viktiga. Det är inte åren som är det viktiga, utan de kunskaper man har när man sedan går vidare. Därför måste vi ställa större krav på grundskolan.

En annan del är att vi måste tillåta alternativa kurser i kärnämnen i gymnasieskolan för de elever som inte klarar sig. Man måste kunna välja så att fler har möjlighet att nå godkänd-nivån. Det är naturligtvis ett misslyckande i sig att man blir icke godkänd. För oss moderater är det inte något självändamål att alla får en högskolebehörighet. Många vill inte ha det utan vill ut i arbetslivet. Men man skall ha möjlighet att kunna komplettera och då få behörighet.

Det är också viktigt att vi inför en modern lärlingsutbildning. Jag tror att den modell som regeringen och Centern har valt inte håller därför att det bara är skolan som har ansvar för hela utbildningen. Det måste vara en kombination där skolan har ansvar och arbetslivet har ansvar, och det måste också finnas en koppling till en yrkesexamen. På den här punkten krävs det en bättre samverkan mellan skolan och arbetslivet.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Ylva Johansson. I budgetpropositionen nämns att man skall ha kontakt med arbetsmarknadens parter när det gäller lärlingsutbildning. Har man haft de kontakterna, och vad är i så fall resultatet av dessa kontakter?

Examen i gymnasieskolan måste också vara internationellt gångbar. Den skall vara kopplad till de teoretiska programmen men även till yrkesprogrammen, och det skall finnas en form av kvalitetskontroll. Man kan kalla det för ett skolans ISO 9000.

Herr talman! Jag skall avsluta med att tala litet grand om kvalificerad yrkesutbildning. Har regeringen varit generös när det gäller kunskapslyftet har man varit desto mer njudd när det gäller den kvalificerade yrkesutbildningen. Där har man hela tiden kommit traskandes efter med platser. Vi har hela tiden i den kommitté som jag själv är ledamot i haft för få platser. Signalen har varit att detta är en försöksverksamhet, men att det kanske eventuellt blir någonting.

Vad är det för en signal, egentligen? Verkligheten visar att det här behövs. Vi måste ha en ny typ av kvalificerad yrkesutbildning i Sverige. Från vår sida säger vi att vi skall bilda en ny form av modern yrkeshögskola. Till den skall man föra över en del av de yrkesutbildningar som i dag finns i högskolan, men också en del av de påbyggnadsutbildningar som finns ute i kommunerna.

Sedan måste man också ha ett mycket mer flexibelt system. Man måste kunna ha olika former av examina. Man måste också kunna se hur mycket av utbildningen som skall vara arbetsplatsförlagd och skolförlagd.

Det är viktigt, tycker jag, att regeringen kommer tillbaka till riksdagen med en proposition där man klargör hur verksamheten skall fungera i framtiden så att vi inte tappar tempo. Risken för att vi gör det är nämligen ganska stor.

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 3 under mom. 6 i utbildningsutskottets betänkande nr 1.

Anf. 56 MARGARETA ANDERSSON (c):

Herr talman! Områdena gymnasieskola, vuxenutbildning och kunskapslyft omfattar flera stora områden som just nu är ämne för diskussion i den allmänna debatten.

Gymnasieskolan är i dag en skolform som omfattar nästan alla ungdomar. Omkring 98 % av en ungdomskull söker efter grundskolan utbildning i gymnasieskolan. Därför är det oerhört betydelsefullt att gymnasieskolan är till för alla elever. Tidigare har den varit en elitskola dit bara de mest studiemotiverade eleverna sökte sig. Ännu tidigare var det dessutom endast de som hade välbärgade föräldrar som fick förmånen att ta studenten.

Den nuvarande gymnasieskolan skall kvalificera eleverna på tre olika områden. Den skall ge eleverna möjlighet att delta i ett demokratiskt samhällsliv, att delta i ett utvecklande arbetsliv och att bedriva högre studier.

De här tre områdena är grundläggande i det samhälle vi i framtiden vill leva i. Alla behöver kunskaper på många olika plan för att kunna verka i det mångfasetterade samhälle som omger oss i dag. Att också skapa intresse för humaniora och kultur hos eleverna och att ge dem en god allmänbildning är grundläggande uppgifter för gymnasieskolan.

Gymnasieskolan måste vara så utformad att alla elever får en bra grundutbildning som ger dem möjlighet att få ett arbete eller att fortsätta sina studier. Den måste också öppna olika vägar för eleverna att ta sig fram till en godkänd gymnasieutbildning. Här är den moderna lärlingsutbildningen som nu prövas i ett fyrtiotal kommuner runt om i landet ett exempel. Det har varit ett krav från både näringsliv och elever att man vill ha en mer praktisk utbildning som närmare anknyter till näringslivets behov. Nu har denna satts i sjön och kan vidareutvecklas i den takt behov och önskemål framkommer.

Ett tredje krav som skall ställas på gymnasieskolan är att den skall utveckla nya metoder i pedagogik och arbetssätt. Programmens särart måste få synas även i utformningen av undervisningen i kärnämnen.

Komvux har stor betydelse i fråga om behörighetsgivande utbildning. Många medborgare har inte haft möjlighet att i sin grundutbildning få mer än kanske sjuårig folkskola. Andra har grundskola eller tvåårig gymnasieutbildning men saknar full gymnasiekompetens. För de här människorna är möjligheten att läsa på komvux viktig för att de skall kunna bli delaktiga i det livslånga lärandet, något som berör en annan diskussion i samhället.

Kunskapslyftet har medfört att utbildningssatsningar för framför allt arbetslösa kommit i fokus. Man har gjort rekryteringskampanjer för att nå

*Fel! Okänt
växelargument.*

korttidsutbildade, och ungefär 226 000 personer deltar i verksamheten. Enligt obekräftade uppgifter är merparten av dem kvinnor. Det stämmer bra med de uppgifter som finns bl.a. inom Arbetsmarknadsverket om att kvinnor i stor utsträckning deltar i utbildning när de får möjlighet bl.a. vid arbetslöshet. Att bedöma resultatet av hela lyftet är för tidigt eftersom det skall pågå under fem år, men början har i alla fall blivit bra.

Att andelen orienteringskurser är så lågt som Utbildningsdepartementets pressmeddelande visar, anser jag vara oroande. Har man inte lyckats nå dem som har lägst utbildningsnivå, har kommunerna inte anlitat studieförbunden i den utsträckning Kunskapslyftskommittén förutsatt eller vad kan annars orsaken vara?

I kulturdebatten ifrågasattes bidraget till fackliga och andra organisationer för uppsökande verksamhet riktad till arbetslösa, men i den redovisade statistiken finns kanske svaret att bidraget behövs för just den verksamhet det skall vara till. De långtidsarbetslösa med kort utbildning har den sämsta ställningen på arbetsmarknaden, och de har ofta också dåligt självförtroende. Det krävs alltså extra insatser för att de skall bli motiverade och inspirerade att delta i utbildning av olika slag. En fortsatt noggrann uppföljning på det här området är viktig i fortsättningen. De som har sämst förutsättningar får inte lämnas i sticket. De har rätt att kräva mer än de som redan har en hygglig utbildningsnivå.

En annan fråga i den här debatten är hur fortsättningen av kunskapslyftet skall finansieras för de enskilda deltagarna. Regeringen förutsätter att den som har börjat studera inom kunskapslyftet skall få förtur till svux och svuxa. Hur detta faller ut i praktiken och om medlen räcker till för alla som vill studera måste följas upp noggrant. Att påbörja något som man sedan inte kan fullfölja kan bli traumatiskt för den enskilde. Budgetdiskussionerna bör under de närmaste åren särskilt följa utvecklingen på det här området.

Kvalificerad yrkesutbildning är något som Centerpartiet arbetat för att genomföra. Sedan 1996 pågår en försöksverksamhet på ett antal platser i landet. Så långt det nu går att bedöma har satsningen slagit väl ut. Utbildningarna har fått många sökande trots att informationen om dem kom ut sent inför 1996 års antagning. De som avslutat sina studier har också varit eftersökta på arbetsmarknaden.

Den fortsatta utbyggnaden av den kvalificerade yrkesutbildningen, som regeringen aviserar i propositionen, välkomnar jag. Den behöver förstärkas ännu mer eftersom utbildningarna är eftersökta. Dessutom har man inlett ett samarbete med olika praktikföretag, och det slår väl ut. Från företagssidan har man i flera år, bl.a. via SAF och Företagarnas Riksförbund, påtalat behovet av en mer företagsanknuten utbildning. Man har också uttryckt tillfredsställelse med att utbildningen nu har kommit till stånd.

För att utbildningen skall få rätt nivå och också till vissa delar vara överförbar till andra högskoleutbildningar är det viktigt att den anordnas av högskolan. Det är däremot inte säkert att utbildningen skall *genomföras* av högskolan. I t.ex. Nässjö genomförs flera trätekniska utbildningar i samverkan med Linköpings universitet. Detta kan vara en modell som kan användas på andra områden. Man måste också göra klart vilka moment som kan överföras i en annan högskoleutbildning. Därför, herr tal-

man, yrkar jag bifall till reservation nr 4 under mom. 6 i utbildningsutskottets betänkande nr 1. Reservationen är lagd av Sivert Carlsson.

Studiestödsutredningen har lagt fram ett förslag om att man skall omforma studiemedelssystemet så att de studerande i framtiden får en större del av sitt studiestöd i form av bidrag. Som det ser ut i dag kommer vi inte till rätta med den sociala snedrekryteringen bl.a. för att skuldbeloppen blir orimligt stora för många utbildningar. Att säga att vi i Sverige skall satsa på en utbildning som ligger i framkant jämfört med andra länder och inte ha ett studiestödssystem som uppmuntrar detta är katastrofalt. Från Centerns sida kommer vi att prioritera en satsning på studiestödet för att kunna höja bidragsdelen av studiemedlen i enlighet med förslaget i utredningen.

En förändring av studiestödet är viktig inte minst ur jämställdhetssynvinkel. Många kvinnor väljer utbildningar som leder till yrken med relativt låga löner. Att då dessutom ha höga studieskulder inverkar negativt på deras ekonomiska situation under yrkeslivet.

Herr talman! Utbildning är inte något man får del av en gång för alla i början av livet. I morgondagens samhälle kommer alla medborgare att ta del i det livslånga lärandet. Därför är det angeläget att alla skolformer görs flexibla och möjliga att anpassa till människors behov under hela livet. En sådan utveckling kommer vi i Centerpartiet att arbeta för att förverkliga.

Anf. 57 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Låt mig börja med att yrka bifall till tre reservationer i UbU1. Det är reservation 1 under mom. 1, reservation 6 under mom. 9 och reservation 11 under mom. 39.

Herr talman! Jag lyssnade med stort intresse på Lennart Fridéns diskussion om dyslexi. Jag hade också tänkt att börja med det, men det viktiga är redan sagt. Men jag vill ändå peka på dyslexi eller läs- och skrivsvårigheter som en bakgrund till att vi har så många vuxna människor som har alltför låg utbildning. De stannade efter grundskolan och gick inte vidare. Jag är övertygad om att detta problem har avskräckt dem. De identifierades som dåligt begåvade, lata osv. Därmed avskräcktes de också från att gå vidare i sin utbildning. Förhoppningsvis kan nu kunskapslyftet, med den mer individuella utbildning som det skall vara, ta väl hand om dessa människor.

Ett förslag till folkbildning är utlovat. I den propositionen vill jag och Folkpartiet se att man använder folkbildningen fullt ut. Där finns erfarenheter av en metodik som passar dem som inte är så studievana eller har dåliga erfarenheter av tidigare studier. Hos dessa människor finns ett mycket stort inre motstånd som måste övervinnas. Folkbildningens metodik har visat sig passa bra för dem.

Dessutom får vi inte glömma att utbildningssatsningar för vuxna kräver att det finns en grundläggande ekonomisk möjlighet att studera. Utan ett stabilt och flexibelt studiefinansieringssystem blir det tyvärr inte en reell möjlighet för alltför många att kunna gå vidare som vuxen. Det handlar t.ex. om min gamla käpphäst, alltså barntillägget i svux och svuxa som abrupt togs bort. Effekterna av det har blivit att alltför många kvinnor har fått låta bli att läsa eller fått sluta. Jag tycker att det är en viktig del att uppmärksamma.

Utbildningsfrågor

*Gymnasium och
vuxenutbildning,
kunskapslyftet*

Herr talman! Även alla utbildningsväsendets förvaltare – då talar jag om lärare, rektorer, administratörer och också om studerande; såväl barn som vuxna och föräldrar – måste också ha rimliga, långsiktiga och förutsägbara spelregler. Där tycker jag faktiskt att Ylva Johansson har misslyckats. Det har varit för mycket fram och tillbaka, hit och dit. Det har varit för mycket pucklar, för mycket löften som sedan har tagits tillbaka för att sedan komma tillbaka igen. Det har gått åt en oerhörd massa energi i systemet för att hantera detta. Ena stunden skulle vi ha 1 000 eller 10 000 platser till och i nästa skulle vi inte ha det. Nu skulle man ta bort 10 000 platser.

I ett system där oro för framtiden råder finns risk att kvaliteten viker. Det i sin tur påverkar de studerandes behållning av sin utbildning.

När det gäller kunskapslyftet var utgångspunkten för Folkpartiet, och säkerligen alla andra, att verksamheten där skulle kunna utföras på ett nytt sätt. Det skulle vara något annorlunda än det gamla vanliga. Det skulle vara ett lyft för kunskap och ett lyft för människor i syfte att nå en högre utbildningsnivå för att möta framtidens utmaningar. Tyvärr har det på många ställen visat sig att detta inte har skett. Kommunerna har fyllt i hål, som har bildats genom tidigare indragningar av ordinarie budgetmedel, med pengar de har fått. Den här avsikten att finna det nya och spännande har tyvärr väldigt ofta inte uppfyllts.

Jag befarar att den utlagda modellen, den som man oftast använder sig av, i det långa loppet visar sig vara kontraproduktiv i förhållande till de mål och de ambitioner som jag menar måste finnas i ett livslångt lärande för att ge den enskilda självständiga möjligheter.

Herr talman! Jag vill så gå över till gymnasieskolan. Vi har under de senaste åren i tidningarna läst artiklar på temat att man bör återgå. Man skall återgå till det relativa betygssystemet, återgå till ett förstatligande och återgå till en centralisering. Man skall naturligtvis inte ha treårsprogram för alla. Det sägs i vissa artiklar att 25 % av våra ungdomar skulle vara för obegåvade för att gå i gymnasieskolan. Jag vill säga att det är omöjligt att återgå.

När jag hörde Marie Wilén tala om framtiden fick jag något av en kick. De ungdomar som nu börjar skolan kommer att pensioneras år 2060, och år 2060 är vi allihop döda för länge sedan. Då är vi historia eller bortglömda. Det är klart att vi i dag inte kan tro att vi kan använda ett system som redan är passerat. Vi måste så långt vår fantasi, vår kunskap och vår möjlighet att förutsäga räcker till, se till att någonting nytt växer fram. Det måste vi förbereda våra barn och ungdomar för, t.ex. i gymnasieskolan.

Jag tror att vi i ganska stor utsträckning kan göra detta, t.ex. genom att, som här tidigare har sagts, bygga en bättre grundskola. Det räcker kanske inte ens att ha betyget Godkänd i läsning, skrivning och räkning för att komma vidare till ett program. Man måste kanske ha Godkänd i alla de kärnämnen som man bestämmer sig för att behålla.

Dessutom måste vi inse att gymnasieskolan är en vuxenskola eller åtminstone en skola för vuxenliv i vardande. Det måste betyda att man ger dem som finns där ett successivt ökat eget ansvar för sitt arbete och ett ökat inflytande. Man måste självklart se till att förstahandsvalet gäller. Man måste tillämpa flexitid, och man kan använda sig av distansstudier.

Allting pekar fram emot att den enskilde skall ha ett eget ansvar för att det går bra i studierna.

Jag tror också att man måste ha en mycket större flexibilitet. Det har här tidigare talats om att man måste använda tiden bättre. Låt mig göra en jämförelse med hur det är att ta körkort. Min son använde 15 timmar och min väninna 100 timmar, men båda fick körkort. Inläring tar så olika lång tid, och det måste den få göra. Jag tycker att gymnasieskolan fortfarande är dålig på att använda tiden som ett aktivt instrument.

Jag tror också att man måste avskaffa timplanen. I ett målstyrt system är det inte vi som sitter i riksdag eller regering som skall tala om hur många timmar som krävs för varje ämne, utan det är målet som skall styra. Man måste ha tillräckligt med tid för att nå det uppsatta målet.

Man måste vidare kunna använda sig mycket mer av personligt komponerade program. Sådana finns i dag på papperet men väldigt litet i verkligheten. I våras gick de första elever som har haft hela sin undervisning enligt den nya läroplanen, med nya kursplaner och nya betygssystem, ut. Vi har fått ett papper från Skolverket, som har undersökt 120 skolor. Det visar sig att 97 % av dem som gick ut hade godkända betyg.

Detta ser jättebra ut, men om man tittar litet närmare på detta visar det sig att vissa program har klara bekymmer, t.ex. Fordon, Bygg och Industri, där Icke godkänd är vanligt i svenska B och matematik A. Det konstiga är dock att man även i dessa program har bättre resultat. Eleverna klarar t.ex. bättre den matematik som finns i deras karaktärsämnen. Detta leder mig fram till att varje karaktärsämne måste profilera även ämnena svenska och matematik så att de av de studerande upplevs som intressanta.

Jag tror liksom Ulf Melin att det är dags för en modern lärlingsutbildning. Det som vi hitintills sett har jag inte tyckt varit speciellt modernt. Vi har dock erfarenheter från grannländerna, t.ex. Norge, av att det kan fungera väldigt bra. Man har ett samarbete på skolans ansvar i två år och i arbetslivet de avslutande åren. Jag tror att detta är viktigt.

Vi behöver självklart ha en internationellt gångbar examen. Jag tror att det är oerhört viktigt att uppmuntra kommunerna till utökade IB-program och även att sporra studenter att läsa delar av sin gymnasieexamen i andra länder.

Herr talman! Tiden går fort när hjärtat är fullt. Jag vill ändå ta mig friheten att som avslutning säga några ord om jämställdhet. Jag tror att brist på jämställdhet från början byggs upp i hemmet och sedan byggs på i förskola, grundskola och gymnasium. Detta är både en pedagogisk fråga och en kunskapsfråga. Lärarnas roll är oerhört viktig i detta sammanhang, dels som modeller, dels i sättet att hantera klassrumssituationer. Det är avgörande för om flickor och pojkar känner sig lika värderade och uppskattade. Jag tror att en förbättrad insikt i hur man själv betar sig som lärare är avgörande för utförandet av ett jämställt arbete.

Anf. 58 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Herr talman! Jag kommer i mitt anförande att koncentrera mig på de frågor som vi har tagit upp i ett särskilt yttrande. Dessa frågor behandlades i samband med att budgeten antogs men har egentligen inte redovisats här tidigare. De är av en något övergripande karaktär. Jag återkommer senare till våra konkreta och detaljerade förslag till förändringar i gymna-

sieskolan. Dessa förslag har ännu inte behandlats i utbildningsutskottet, och jag avstår därför från att ta upp dem just nu.

En röd tråd i Vänsterpartiets behandling av samhällsproblem är försök att analysera dessa i ett klass- och könsperspektiv. Vi är djupt oroade över de fördjupade klassklyftorna och den sociala segregationen. Vi har tidigare föreslagit att man skulle tillsätta en brett upplagd utredning för att belysa segregationens konsekvenser, men vi fick tyvärr inte gehör för det förslaget.

Den sociala segregationen är inte ett resultat av uttalade regler eller förbud utan en indirekt konsekvens av hur samhället är organiserat ekonomiskt och politiskt. De negativa konsekvenserna är dock många. En av dem är okunskap om andra människors livsvillkor.

Vi har under den senaste tiden fått väldigt konkreta exempel på vad som kan hända. Ett sådant är det som har hänt i Sollentuna kommun. Dessa frågor har belysts på ett bra sätt i Jordbroundersökningen, som nyligen har publicerats.

Vi har i vårt budgetalternativ anvisat ytterligare 282 miljoner kronor under anslaget Särskilda insatser på skolområdet till ett särskilt utvecklingsstöd för skolor i utsatta bostadsområden. Bakgrunden till vårt förslag är den sociala segregationen som ett stort och snabbt växande problem, särskilt i storstadsregionerna, men inte enbart där.

När man ser på den forskning som bedrivits i Göteborg visar det sig att segregationen under 70-talet inte alls upplevdes som något problem. Under 80-talet framträdde allt tydligare tendenser till segregation, och i dag är den sociala segregationen kanske det största problem som en kommun har.

En av Storstadskommitténs rapporter visar på ökade klassklyftor och ökad segregation. Inte minst har miljonprogrammets hyreshusområden tömts på alla slags resurser. Dessa områden utmärks av att de boende har låg utbildning, låga inkomster och ofta invandrabakgrund. Här finns fler kvinnor och män som får socialbidrag, högre kriminalitet och större missbruksproblem än i andra bostadsområden. Här finns också elever med låga och ofullständiga betyg.

Dessa bostadsområden hör förmodligen till de mest otrygga livsmiljöerna i vårt land i dag. Ändå visar det sig att de flesta som bor där faktiskt trivs där och är stolta över sin hemort och bakgrund. Men en rad rapporter visar att elever i skolorna inte får tillräckliga kunskaper i de så viktiga kärnämnen. Skillnaderna i betyg mellan eleverna i dessa bostadsområden och andra från mer gynnade bostadsområden kan vara mycket stora. De kan vara ett helt skalsteg enligt det gamla betygssystemet.

Skolan är inte likvärdig i dag. Alla barn får inte lika möjligheter till en god start. Därmed får de heller inte lika livschanser. En rapport som var färsk när vi skrev motionen visade att Rinkebyelevernas kunskaper i svenska trots språksatsningar kraftigt försämrats mellan åren 1994 och 1997. Jag vill här markera att jag inte drar slutsatsen vare sig av denna eller andra rapporter att undervisningen vid skolorna i dessa bostadsområden skulle vara av sämre kvalitet tvärtom. Det finns många goda exempel på spännande pedagogiskt nytänkande och utvecklingsarbete.

Problemet som jag ser det är att boendesegregationen får till följd att skolornas förutsättningar är helt olika och att befintliga resurser inte räcker till för att utjämna existerande stora skillnader. Omfördelningen av

resurser med hänsyn till elever med särskilda behov är oftast marginell. Ofta rör det sig om en eller ett par procent extra till skolor i utsatta områden, enligt de uppgifter jag har kunnat få fram. Dessutom ligger dessa skolor ofta i fattiga kommuner.

Vänsterpartiet anser att staten måste ta ett större ansvar om talet om en likvärdig skola skall vara trovärdigt och gå in och kompensera skolorna i de mest utsatta områdena där eleverna inte når upp till en acceptabel kunskapsnivå. Vi föreslår därför ett villkorat riktat stöd, en omvänd skolpeng, kopplad till Skolverkets inspektionsverksamhet till skolor som bedömts behöva höja kunskapsnivån för att målet om en likvärdig skola skall uppnås. Naturligtvis skall man följa upp hur stödet används. Men friheten att pröva olika metoder och modeller skall vara stor och anpassas till de enskilda skolornas behov och förutsättningar.

I mitt parti tycker vi att det kommunala självstyret är en oerhört viktig princip. Men segregationens konsekvenser är som en tickande bomb som vilket ögonblick som helst kan krekera. Erfarenheterna från andra länder, t.ex. USA, visar att om man inte gör någonting i tid cementeras segregationens tragiska effekter och samhället brutaliseras. Skolan som mötesplats har här en mycket viktig roll som motkraft.

För att inte missförstås vill jag här markera att Vänsterpartiet vill hålla fast vid det kommunala huvudmannskapet. Vi anser inte att staten skall gå in och detaljreglera skolområdet. Men ansvarsfördelningen måste tydliggöras. Vi menar att det är nödvändigt med någon form av sanktioner mot kommuner som inte uppfyller läroplanens mål. Vänsterpartiet menar också att det behövs ökade resurser till skolan. I vårt budgetförslag föreslår vi därför i jämförelse med regeringen ytterligare 5 miljarder till kommunerna.

Alla problem har dock inte sin grund i minskade resurser, även om en svag ekonomi förstärker många av dem. Det handlar i lika hög grad om skolans arbetssätt och arbetsformer. Vi menar att det här behövs en förnyelse och en förändring. Både lärarnas och skolledarnas roller behöver utvecklas för att skapa en mer stimulerande lärmiljö för eleverna. Vi skulle gärna se en arbetsorganisation med mindre och självständiga arbetenheter där elever och lärare har beslutanderätten i pedagogiska, ekonomiska och administrativa frågor och där eleverna har ett reellt inflytande över sin egen vardag.

Vi menar också att de skapande arbetsformerna och gestaltningen av stoffet måste få ett betydligt större utrymme i alla ämnen. Vi vill ha in fler kulturarbetare i skolorna. Vår dröm är att det i varje kommun skall finnas ett centrum för lärande och skapande dit elever och lärare kan komma för att med stöd av kulturarbetare finna nya och egna uttrycksformer.

Med tanke på dessa frågors aktualitet är regeringens kraftiga besparingar på skolforskningen för mig obegripliga. Det finns en mängd intressanta och oerhört viktiga forskningsområden inom skolans område. Vi har pekat på ett antal sådana i våra motioner. Jag vill här nämna studier som belyser gymnasieelevernas skriv-, läs- och matematiksvårigheter. Det området är litet utforskat. Det gäller även forskning kring utsatta elever och elever med koncentrationssvårigheter. Det är också litet utforskat.

Det finns symtom som ökar i omfattning, tecken på ny ohälsa, som har sin grund i sociala faktorer och förstärks av segregationen i samhället.

*Fel! Okänt
växelargument.*

I dag beräknas också att 20 % av skolans elever är barn till missbrukande föräldrar. Kunskapen om de barnens svåra situation måste också öka.

Till sist vill jag lyfta fram den satsning som vi vill göra och som vi har föreslagit att det skall tillskjutas 10 miljoner till. Det är också ett led i att få fler människor delaktiga i den högre utbildningen. Det gäller satsningen på ett öppet folkligt universitet, ett distansutbildningsuniversitet med lokal förankring, gärna i samarbete med studieförbund och folkhögskolor. Jag vill här åberopa det som Margitta Edgren sade, nämligen folkbildningsarbetets suveräna pedagogik och metodik.

Vi ser den satsningen som en viktig del i en vuxenutbildningssatsning. Vi tror också att en sådan satsning skulle ge kvinnorna ökade möjligheter till högre utbildning. Det skulle också på ett effektivt sätt motverka den sociala snedrekryteringen till högskolan, något vi alla beklagar men som vi inte har lyckats lösa. Det är ett problem som fortfarande är aktuellt.

Jag vill tacka Margitta Edgren för samvaron i utskottet! Jag är jätteleddsen för att hon försvinner från oss. Jag vill tacka för det hon sade om folkbildningen. Jag har valt att inte tala om det nu, eftersom Charlotta Bjälkebring gjorde det i samband med att kulturutskottets betänkande behandlades. Men jag håller med Margitta Edgren i alla delar. Folkbildningen står för något oerhört viktig.

Vi har stött kunskapslyftet. Vi tycker att det är en bra satsning. Det är mycket bättre att människor är aktiva i studier än passiva i arbetslöshet. Vi tror på kommitténs möjligheter att styra detta på ett riktigt sätt. Men jag skulle vilja höja ett varnande finger. Mångfald är bra. Men det har nu visat sig att det finns befogad oro för att en del av de entreprenörer som har dykt upp inte är så seriösa som man skulle kunna förvänta sig och att kvaliteten på utbildningen inte har blivit särskilt god.

Dagens Nyheter har bl.a. haft en intressant artikelserie om detta. Det har varit dåliga lokaler. Det har också varit fråga om obehöriga lärare och väldigt få lärarledda timmar. Jag har ett skräckexempel från min egen hemkommun. Det är en kurs med väldigt många medelålders män med invandrarbakgrund och med dåliga kunskaper i svenska som läser på distans. Det är tänkt att man skall kunna kommunicera medelst datorer. Lärarna finns i Malmö. Det finns alltså ingen som helst personlig kontakt. Vi vet att det är oerhört viktigt för just den här gruppen människor för att de skall orka igenom alla de barriärer som byggs upp under tiden. Dessutom finns det också tendenser i många kommuner att administrationen och överbyggnaden blir väldigt tung.

Anf. 59 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! Regeringen fortsätter utbyggnaden av den högre utbildningen och vuxenutbildningen. Att i tider med hög arbetslöshet satsa på utbildning är bra politik. Miljöpartiet ställer sig bakom såväl kunskapslyftet som utökningen av antalet studieplatser vid universitet och högskolor.

Vi har emellertid varnat för att utökningen är av en sådan omfattning att den kräver en radikal omställning av såväl vuxenutbildning på grundskole- och gymnasienivå som grundutbildningen vid våra högskolor. Det är en omställning som borde ha förberetts genom ändringar i organisationerna, i undervisningsformerna och inte minst när det gäller tillgången på lärare. Detta har inte skett.

Vi har i dag stor risk för kvalitetssänkningar i utbildningen och att de studerande som avsätter tid och pengar för utbildning inte får full valuta för sina satsningar. Fördelningen av grundutbildningsplatser på högskolor och ämnesområden motiveras visserligen något bättre i årets budget än i föregående års. Men den gör fortfarande ett ganska godtyckligt intryck.

Miljöpartiet efterlyser ett bättre genomtänkt underlag för fördelningen, med bl.a. hänsyn tagen till högskolornas dokumenterade förmåga att verkligen ge undervisning av hög kvalitet. Större kraft borde också ha ägnats åt analyser av vilka kunskaper, insikter och färdigheter det livslånga lärandet skall erbjuda. Vilka kunskaper gagnar bäst ökad livskvalitet för människorna och en långsiktigt hållbar utveckling av samhället?

Miljöpartiet har i olika sammanhang betonat kravet på en god förståelse av villkoren för liv på jorden, av villkoren för samexistens med andra livsformer i ekologiska system och förståelse av de kunskapsteoretiska ramarna för mänsklig kunskap och därmed också för vilka miljöpåverkningar vi kan tillåta i vår omvärld. Miljöpartiet föreslår att sådan kunskap skall ges på alla stadier och i alla utbildningar, dvs. delar av ämnena biologi, ekologi och filosofi skall ingå i alla utbildningar.

Gymnasieelevernas val av fortsatta studier skall naturligtvis så långt som möjligt styras av deras egna önskemål. För att det skall vara möjligt krävs en ökad samverkan mellan universitet och högskolor och gymnasiet. Där tycker jag mig se att man har missat ganska kraftigt. Den typen av samverkan är dåligt utbyggd, och samarbetsformerna berörs över huvud taget inte i planeringen av vuxenutbildningen. Detta är speciellt viktigt eftersom gymnasierna radikalt har förändrat sin undervisningsmetodik, och jag tror att universitet och högskolor har mycket som de bör lära av den förändringen. Vi borde kunna se en fortsättning av detta in i grundutbildningen i högskolan.

Försöket med den kvalificerade yrkesutbildningen har kommit så pass långt att också information från den borde nå gymnasiet. Vi i Miljöpartiet har gjort bedömningen att försöket har utfallit mycket väl, och att man redan på det här stadiet skulle kunna bygga ut den ytterligare utöver det som regeringen föreslår.

Vi i Miljöpartiet föreslår också att man påskyndar inrättandet av yrkesutbildningar med ekoteknologisk inriktning för att få fram kompetens inom näringsliv, i förvaltningar och myndigheter som kan bidra till att utforma miljöanpassade produktions- och tjänstesystem. Vi har också föreslagit speciellt stöd till företag för utveckling av miljövänligare produkter, bl.a. i form av ett miljötekniskt institut i samverkan med näringsliv och högskolor. Det är ett arbete som också kräver nya grupper av yrkeskategorier.

Jag skall nu tala om lärarutbildningen. Faktum är att en sådan fortfarande saknas för all vuxenutbildning med undantag av en viss utbildning av folkhögskolelärare. Lärarna vid högskolor och universitet har alltså inte någon ordnad professionell kompetens för sin vuxenpedagogiska verksamhet. Detsamma gäller stora grupper av lärare inom komvux och vuxenutbildningen som helhet. När kommer regeringens förslag om en lärarutbildning för vuxenpedagogisk verksamhet?

Bristen på lärare är kännbar inom hela utbildningsväsendet. De lärare som är verksamma inom grundskolan och gymnasiet har fått känna av en ökad arbetsbörda i takt med nedskärningarna. När det gäller gymnasie-

*Fel! Okänt
växelargument.*

skolan har dessutom tillkommit problemet med en reform som genomförs utan ordentliga förberedelser. Miljöpartiet har i sin budget utöver regeringens förslag anvisat särskilda medel för fortbildning och pedagogiskt planeringsarbete för lärare inom gymnasieskolan. Det gäller såväl lärare i kärnämnen som lärare i karaktärsämnen.

Gymnasieskolan har ännu inte hittat bra arbetsformer efter den reform som genomförts. Regeringen har aviserat ett förändringsförslag, men det berörs mycket litet i årets budgethandlingar. Vi har från Miljöpartiet i olika sammanhang tidigare framfört hur vi ser på gymnasieskolans framtid, och vi får väl tillfälle att återkomma till frågan när den senare kommer att behandlas i riksdagen. Vi väntar alltså på en proposition från regeringen, och tycker kanske att den borde ha kommit på bordet redan nu.

Jag har tänkt behandla frågan om studiestödet under den här punkten, eftersom den i hög grad berör vuxenutbildningen. Men låt mig, innan jag tar upp den frågan, uppmärksamma en liten positiv händelse som gäller lärarutbildningen, eftersom jag berört den. En majoritet i utbildningsutskottet har ställt sig bakom ett förslag om ordnad lärarutbildning för Waldorflärare i samverkan mellan Rudolf Steiner-högskolan och Lärarhögskolan i Stockholm. Miljöpartiet har drivit frågan, och står självfallet bakom majoritetens förslag.

Nu övergår jag till frågan om studiemedel. Miljöpartiet har i en särskild motion efterlyst en proposition rörande det nya studiefinansierings-systemet. Frågan om ett sådant system är färdigutredd sedan länge. Förslagen har diskuterats. Behovet av ett nytt system är mycket stort. Bris-terna i det nuvarande är påtagliga. I årets budget kommer alltså inte något sådant förslag. Uppräkningar har gjorts när det gäller studiemedlen, men de är ganska marginella.

Vi i Miljöpartiet finner inget skäl att i avvaktan på det nya förslaget lägga fram förslag till ändringar i nuvarande system. Men vi kan inte heller se något skäl att, som regeringen föreslår, nu ändra reglerna för studiemedel för utlandsstudier – och speciellt inte på det sätt som regeringen föreslår. Här har utskottet intagit samma ställning som Miljöpartiet, och vi förutsätter att regeringen också följer utskottets mening och avvaktar med en behandling av studiestöd för utlandsstudier till dess att studiestödet skall behandlas i sin helhet. Vi förutsätter naturligtvis också att regeringen därvid beaktar de synpunkter som framförts om utformningen av studiestödet för utlandsstudier.

Regeringen föreslår också redan nu ändringar av studiestödet på en del mindre punkter. Ett gäller invandrare som efter introduktionsperioden studerat svenska för invandrare, sfi, så att de kommer att få samma ekonomiska förutsättningar för studiefinansiering som gäller allmänt.

Om den nu gällande rätten till timsättning tas bort är det angeläget att den andra möjligheten verkligen föreligger fullt ut. Här är skrivningen litet oklar, och Miljöpartiet förutsätter att regeringen rättar till den oklarheten.

Miljöpartiet har tidigare varit emot att barntillägget i svux och svuxa togs bort. Effekterna av borttagandet har redan visat sig vara stora, och det är motiverat att ompröva frågan.

Vi i Miljöpartiet har också påtalat orättvisor i möjligheterna att få studiemedel inom kunskapslyftet för personer som är över 45 år. Vi har i en särskild motion begärt en ändring.

Till sist skall jag beröra en detalj som kan vara nog så viktig i sammanhanget. Hanteringen av studiemedel har blivit allt krångligare, och det råder stora brister i Centrala studiestödsnämndens arbete. Svårigheterna beror delvis på den kraftiga ökningen av nya ansökningar, bl.a. genom att de 100 000 vuxenstudierande i kunskapslyftet har tillkommit. Miljöpartiet har utöver regeringens förslag avsatt 10 miljoner kronor som en förstärkning av Centrala studiestödsnämndens arbete.

Jag ser att jag har litet taletid kvar, och vill gärna utnyttja de sekunderna till att ta upp frågan om dyslexi, som nu har uppmärksammats både av Margitta Edgren från Folkpartiet och av Lennart Fridén från Moderaterna. Vi i Miljöpartiet har drivit frågan under hela mandatperioden. Vi har noterat att de motioner och förslag som vi har lagt fram inte har vunnit något särskilt stöd. Vi har en motion som ger omfattande förslag till hur dyslexiproblemet skall kunna åtgärdas med hjälp av stora insatser. Det gäller dels ekonomiska insatser, som vi har täckning för i budgeten, dels utnyttjande av de resurser som redan finns i samhället.

Jag har inte reserverat mig till förmån för den här motionen eftersom jag tänkte att vi som vanligt inte kommer att få stöd från något håll. Men nu skall det bli intressant att se om Folkpartiet och Moderaterna för första gången stöder ett sådant här förslag. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 7 under mom. 9.

Anf. 60 INGER DAVIDSON (kd):

Herr talman! För att bidra till att minska voringstiden i eftermiddag eller i kväll yrkar jag bara bifall till UbU1, reservation 5 under mom. 6.

Vi har många gånger konstaterat att skolan är en framtidsinvestering – både för varje enskild person och för samhället i stort. Under de senaste åren har varken kommunerna eller staten levt upp till sina åtaganden när det gäller skolan.

Det har lett till att skolorna har tvingats göra kraftiga nedskärningar. Genomsnittskostnaden för undervisning per elev har minskat med 17 % i fasta priser under perioden 1991–1995. Lärarna har fått ta ansvar för allt större undervisningsgrupper samtidigt som den elevvårdande personalen har sparats bort. Alltför många skolor har i dag en standard som inte kan anses tillräcklig för att de mål och riktlinjer som finns i läroplanen skall kunna uppnås. Vi kristdemokrater anser att utbildningssatsningar i första hand måste inriktas på grundskolan och gymnasieskolan där grunden och motivationen till fortsatt utbildning läggs. I vår budgetmotion anslår vi därför 1,8 miljarder kronor utöver regeringens förslag för 1998 till kommunerna, bl.a. för att de skall kunna genomföra nödvändiga satsningar inom skolans område.

Det är många gymnasieskolor som brottas med stora problem i dag. Störst tycks de vara på de yrkesförberedande programmen. Studietrötta elever förväntas klara samma kurser i kärnämnen som sina mer studiemotiverade kamrater på teoretiskt inriktade program. Många har inte tillräckliga kunskaper från grundskolan, och det finns inte nog med resurser, vare sig personella eller pedagogiska, att möta deras behov. Både elever och lärare känner sig frustrerade av att inte kunna leva upp till de

*Fel! Okänt
växelargument.*

krav som ställs på dem. Betygsresultaten visar att en stor andel elever är underkända i ett eller flera kärnämnen. Framst handlar det om svenska, engelska och matematik.

Mycket beror säkert på inkörningsproblemen. Gymnasiereformen är ju fortfarande ny. Men det är inte hela sanningen. För alla elever räcker det inte bara med ett förändrat arbetssätt. Det är inte rimligt att kraven på högskolebehörighet för alla program får leda till negativa följder för ett stort antal elever. De mest omfattande kärnämnen bör därför indelas i delmål, där eleverna kan läsa kurser med olika ambitionsnivå och i olika takt, främst inom ämnena svenska, engelska och matematik. Möjligheter skall självklart finnas att senare komplettera och läsa in en högre kurs. Detta innebär inte sänkta ambitioner för gymnasieskolan. Snarare skulle det höja kvaliteten genom att en grupp elever slipper att ständigt ställas inför överkrav som leder till att de förlorar sin självkänsla och tappar all motivation för att fortsätta att utbilda sig under resten av livet.

Den försöksverksamhet med lärlingsutbildning som nu startar i form av ett pilotprojekt är efterlängtat. Det är ett steg i rätt riktning. Förhoppningsvis kommer försöksverksamheten att visa att vi kristdemokrater har rätt inte bara när det gäller efterfrågan på lärlingsutbildning utan också när det gäller inriktningen på den. Vi anser att den arbetsplatsförlagda delen måste finnas med redan från början och varvas med teoretiska studier under hela perioden för att det skall bli en lärlingsutbildning i ordets rätta bemärkelse. Att inleda en lärlingsutbildning med två års teoretiska studier tror vi tyvärr inte kommer att leda till ett så stort intresse för lärlingsutbildningen.

Den kvalificerade yrkesutbildningen som har visat sig hålla hög kvalitet och som kan ta emot betydligt fler elever borde ha tilldelats fler platser. Jag instämmer i vad flera talare har sagt angående detta tidigare. En viss omfördelning har gjorts, men i förhållande till den stora efterfrågan på just dessa platser tycker vi inte att den är tillräcklig. När det gäller den framtida kvalificerade eftergymnasiala yrkesutbildningen anser vi att en yrkeshögskola med en tydlig egen identitet på ett positivt sätt skulle markera utbildningens särart. En högskola med en kultur som inte är utpräglad akademisk men ändå har en relevant forskningsanknytning tror vi skulle stimulera fler ungdomar att satsa på högre utbildning.

Herr talman! Den utbildningssatsning för vuxna som riksdagen tidigare har beslutat om har som huvudsyfte att ge vuxna med dåliga baskunskaper möjlighet till vidareutbildning och kompetensutveckling. Ingen kan väl ha något emot att människor får möjlighet till utbildning, särskilt inte om det är ett alternativ till att gå arbetslös. Men förutsättningen är ändå att utbildningen upplevs som meningsfull och utvecklande och inte bara som en tidsutfyllnad bland andra i väntan på ett eventuellt framtida jobb.

Även om långt ifrån alla platser inom det s.k. kunskapslyftet är nya rör det sig ändå om en kraftig och snabb utbyggnad av vuxenutbildningen. Det handlar om en tredubbling på fyra år. Det innebär enorma krav när det gäller att få fram kvalificerade lärare, ändamålsenliga lokaler och studiematerial och inte minst vägledning för dem som söker utbildningarna. Vi kristdemokrater har hela tiden pläderat för en linje som innebär en jämn och hög utbyggnadstakt som ger vettiga planeringsmöjligheter och bibehållen hög kvalitet. Därför innebär vårt förslag också en utökning av

platserna men inte i samma höga takt som utskottsmajoriteten föreslår. Stickprov har visat att vi redan delvis fått belägg för våra farhågor när det gäller kvaliteten på vissa av de utbildningar som bedrivs inom kunskapslyftet. För att klara att pressa in ett så stort antal elever har kommunerna helt enkelt i en del fall tvingats göra så snabba upphandlingar att kvalitetskontrollen inte har hunnits med.

Samtidigt har inte folkbildningens resurser tagits i anspråk på ett relevant sätt, trots att deras kvalitetstänkande och tidigare lyckade insatser är väl dokumenterade från tidigare utvärderingar. De som blir lidande är de elever, mest lågutbildade kvinnor, som hoppats på ett kunskapslyft men i stället hamnar i överfyllda lokaler där de förväntas bedriva utbildning på egen hand. Det går inte att komma ifrån tanken att det till varje pris är viktigast att få bort dessa människor ur arbetslöshetsstatistiken och att innehållet i utbildningen får komma i andra hand.

Herr talman! I vårpropositionen föreslog regeringen att bidragen till den svenska undervisningen i utlandet skulle sänkas med 20 miljoner kronor fr.o.m. 1998, vilket är en orimligt hård besparing med bara ett halvårs varsel. Vi kristdemokrater hörde till dem som avfärdade besparingen. I höstbudgeten modifierades förslaget så att besparingen nu läggs ut över tre år. Det är bra, men vi anser fortfarande att det är viktigt att standarden på undervisningen för de svenska barn som bor utomlands under längre eller kortare perioder är likvärdig med den som vi har i Sverige. Därför yrkar vi avslag på den besparing på 13 miljoner kronor som nu föreligger för 1998. Det kan låta som en liten summa pengar, men i en redan liten budget är 13 miljoner kronor mycket.

Jag vill sluta mitt anförande med att tacka Margitta Edgren för ett trevligt och gott samarbete i utbildningsutskottet. Även jag beklagar att hon lämnar oss i förtid.

Anf. 61 AGNETA LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande 1 och avslag på reservationerna, förutom reservation 8 under mom. 20 som jag yrkar bifall till.

Det moderna samhället kännetecknas av internationalisering och av en förändringstakt inom alla sektorer som aldrig varit högre. Det finns inga indikationer på att utvecklingstakten skall minska. Tvärtom pekar alla tecken på att framtiden kommer att innebära att individen får uppleva allt tätare förändringar och ställas inför än fler alternativ.

Därmed ställs nya och högre krav på kunskaper och utbildning. En bred kunskapsbas är det viktigaste verktyget för att individen skall förmå att hantera en föränderlig verklighet.

Utvecklingen medför samtidigt risker för nya klyftor i samhälle och arbetsliv. Därför är utbildningsfrågorna, som jag ser det, starkt ideologiska. En bristfällig utbildning riskerar att bli ett allt större handikapp. Det gäller inte bara i arbetslivet utan även i samhällsdebatten. Individens möjlighet att påverka, göra sin röst hörd och ta ställning i viktiga frågor är intimt förknippad med individens kunskaper.

Vi kan se hur befolkningens genomsnittliga utbildningsnivå har ökat genom reformerna på skolans område. Samtidigt ser vi att det framför allt är den sysselsatta delen av människorna i arbetsför ålder som har en högre genomsnittlig utbildningsnivå. Rationaliseringar och effektivise-

*Fel! Okänt
växelargument.*

ringar har ökat industrins produktivitet och minskat behovet av arbetskraft, i synnerhet av arbetskraft med kort utbildning. Antalet sysselsatta med enbart folkskola har minskat inom alla sektorer, vilket visar att arbetslösheten för dessa grupper inte kan lösas genom att de byter sektor.

Den allmänna utbildningsnivån måste fortlöpande anpassas till samhällets och arbetslivets utveckling.

För att gymnasieskolan skall ge alla en god grund, samtidigt som den förbereder för vidare studier eller ett yrkesarbete, är det viktigt att slå vakt om principen att samtliga program i den nya gymnasieskolan skall ge en bred grund som möjliggör vidare studier och ett livslångt lärande. Motsvarande krav ställs på gymnasial vuxenutbildning. Av en årskull går 98 % direkt från grundskolan till gymnasieskolan och ytterligare 1 % efter ett år. Det innebär att praktiskt taget hela årskullen ungdomar nu går i gymnasieskolan, vilket i en internationell jämförelse är mycket bra.

I diskussionen om kärnämnen är det viktigt att påpeka att det inte är mindre angeläget nu att alla elever får möjlighet till lika kunskaper i kärnämnen än när beslutet om den nya gymnasiereformen fattades. Det är helt klart att det är än viktigare i dag.

Ett viktigt led i att utveckla gymnasieskolan kvalitetsmässigt är att öka elevernas inflytande både formellt och i vardagsarbetet. Ökat samarbete mellan skola och arbetsliv är också mycket viktigt för att höja kvaliteten i gymnasieskolan.

Under den gångna hösten har många fler än tidigare studerat på komvux. Förklaringen till den kraftiga utbyggnaden av vuxenutbildningen heter kunskapslyftet. Det är Socialdemokraternas stora satsning på vuxenutbildning för att bekämpa arbetslösheten.

Satsning på utbildning har folkligt stöd. Många var de domedagsprofeter som för ett år sedan sade: Det där går inte. Inte kan kommunerna klara så här många utbildningsplatser, sade somliga. Inte finns det så här många som vill studera, sade andra. Men resultatet under hösten har visat att de hade fel. Minst 226 000 personer har deltagit i kommunal vuxenutbildning. Det visar Skolverkets preliminära uppgifter. Dessa siffror visar att kunskapslyftet blivit en succé både därför att våra kommuner har klarat utmaningen och därför att människor har strömmat till vuxenutbildningen när möjligheterna har öppnats.

Kunskapen har en nyckelroll i socialdemokratiens politik för att Sverige åter skall bli ett land med tillväxt och full sysselsättning. Arbetslivet ställer allt större krav. Yrken förändras, teknik blir föråldrad och byts ut. De enkla handgreppens arbetsmarknad är på väg att försvinna.

Denna utveckling erbjuder möjligheter för oss som individer och för Sverige som nation. Förändringen kan ge oss ett samhälle där människans rätt att utveckla sina möjligheter kan förenas med rättvisa och omsorg om varandra.

Kunskapssamhället gör också att vi kan planera för ett samhälle där ekologisk hållbarhet inte står i konflikt med tillväxt och välförstånd.

För att kunna ta till vara alla dessa möjligheter behöver vi mer kunskap. Det räcker inte att vi låter några få välutbildade specialister stå för tänkandet. Sverige måste bli ett rättvist kunskapssamhälle, där alla får tillgång till utbildning. Hur mycket man är villig att satsa på att ge människor kunskap blir därmed en bild av hur stor vår framtidstro är.

Regeringen har avsatt stora pengar på utbildning för vuxna. Det handlar om totalt 90 000 nya platser på högskolan och på den omfattande satsningen på kunskapslyftet, som alltså redan under den gångna hösten inneburit 98 000 heltidsplatser och som nu fortsätter att expandera. Hösten år 2000 handlar det om totalt 130 000 utbildningsplatser.

Sverige skall möta framtiden med väl utbildad arbetskraft. Det är ett mycket ideologiskt val vi socialdemokrater gör – inte någon statistikpolitik, som moderaterna kallar det.

Vi vet genom forskning att det allra bästa sättet att få jobb och att inte bli långtidsarbetslös är att skaffa sig en högskoleutbildning. Därför är den kraftiga expansionen av högskolan viktig. Och vi vet också att de jobb som inte kräver gymnasiekompetens numera är försvinnande få. Därför är satsningen på kunskapslyftet helt avgörande, kanske framför allt för dem som har förlorat sitt jobb, har brister i sin utbildning och nu äntligen får en chans att utbilda sig.

Detta är en av de tydligaste skiljelinjerna i svensk politik. Moderaterna är kunskapslyftets mest aggressiva motståndare. När det första beslutet om kunskapslyftet fattades ville moderaterna inte vara med. I våras kröp de litet närmare regeringens uppfattning, och nu i höstens budgetförslag för 1998 avsätter de pengar till totalt 90 000 årsstudieplatser i kunskapslyftet – alltså 25 000 platser färre än vi socialdemokrater gör.

Det är dock på litet längre sikt som moderaternas ointresse för kunskapslyftet blir tydligt. När valdagen nästa höst är passerad vill de kraftigt minska antalet platser i kunskapslyftet. I budgeten 1999 har de avsatt pengar för drygt 50 000 platser färre än den socialdemokratiska regeringen, och år 2000 är moderaterna nere i 80 000 färre platser än regeringen. Dessutom räknar moderaterna med att var och en av deras platser skall vara billigare än vad regeringen utgår ifrån. Totalt skär moderaterna 700 miljoner 1998. Moderaterna vill kort sagt i sitt alternativ till socialdemokraternas kunskapslyftning mer än halvera antalet platser i vuxenstudier.

Det moderata samhälle som träder fram bakom dessa data skrämmer. Det är ett samhälle som inte tar sin utgångspunkt i alla människors möjlighet att växa. Det är ett samhälle som inte arbetar för att skapa den bästa arbetskraften. Tvärtom är det ett samhälle som vänder på spiralen från en uppåtgående rörelse där kompetens och utbildning skapar utveckling, som ger tillväxt och möjliggör välfärd för alla till en nedåtgående rörelse där utslagning skapar motsättningar som skapar stora kostnader, vilket i sin tur omöjliggör satsningar på välfärd åt alla. Det är en samhällsutveckling som vi socialdemokrater inte vill se.

Kristdemokraterna vill ha en långsammare utbyggnadstakt än den socialdemokratiska regeringen. De vill begränsa ökningen till 7 500 årsstudieplatser per år fram till år 2000. För 1998 betyder det nedskärningar med 80 miljoner kronor. I årsstudieplatser betyder det 109 000 platser 1998 jämfört med regeringens 114 300, 116 500 platser 1999 jämfört med regeringens 122 800 och 124 000 platser år 2000 jämfört med regeringens 130 000.

Miljöpartiet vill också göra besparingar på anslaget med totalt 90 miljoner kronor för 1998, alltså betydligt mindre nedskärningar än moderaterna.

Folkpartiet, Centerpartiet och Vänsterpartiet avsätter lika mycket pengar till kunskapslyftet som den socialdemokratiska regeringen. Folk-

*Fel! Okänt
växelargument.*

partiet och Moderaterna vill att en större del av utbildningen skall ske hos andra utbildningsanordnare än komvux. Vänsterpartiet vill att samverkan mellan komvux och folkbildningen bör stimuleras.

Utskottsmajoriteten vill understryka att det är angeläget att det verkliga är den studerande och den studerandes behov som styr vilken utbildning som erhålls och vilken utbildningsanordnare som kommer i fråga. Samverkan mellan olika utbildningsanordnare är värdefull både för ökad förståelse för och kunskap om varandra och också för pedagogiska utvecklingsmöjligheter.

Medel till försöksverksamhet med kvalificerad yrkesutbildning anvisades att utgå från den 1 juli 1996. Försöksverksamheten leds av Kommittén för kvalificerad yrkesutbildning. Målet med försöksverksamheten är att pröva nya eftergymnasiala utbildningar, nya pedagogiska former och nya anordnare. Utbildningen skall förena praktisk inriktning med fördjupade teoretiska kunskaper. Under en tredjedel av utbildningstiden genomförs utbildningen i form av lärande i arbete på en arbetsplats. För läsåret 1996/97 har kommittén fördelat 1 700 platser, vilka fördelar sig på 65 utbildningar. Till de två intagen hösten 1996 och hösten 1997 har långt fler ansökningar inkommit än kommittén haft resurser att fördela. Ansökningarna har innehållit välmotiverade förslag till utbildning som svarar mot efterfrågan i arbetslivet. Riksdagen har därför efter förslag från regeringen i 1997 års ekonomiska vårproposition beslutat om ytterligare medel i tilläggsbudgeten för år 1997 motsvarande ytterligare 1 500 platser i försöksverksamheten med den kvalificerade yrkesutbildningen fr.o.m. år 1997.

Regeringen har också beräknat utgifter för ytterligare utbildningsplatser för treårsperioden 1998–2000 som innebär att den kvalificerade yrkesutbildningen kan omfatta 8 800 platser höstterminen 1998. Med anledning av den stora efterfrågan på den kvalificerade yrkesutbildningen och utbildningens betydelse för att tillgodose arbetslivets efterfrågan avser regeringen tidigarelägga utökning genom 1 000 platser av de 8 800 redan under våren.

Regeringen har nyligen tillsatt en arbetsgrupp inom Regeringskansliet som med utgångspunkt i försöksverksamheten skall förbereda ett regeringsförslag om den kvalificerade yrkesutbildningens framtid.

Undersökningar visar att 60 % av dem som sökt sig till kvalificerad yrkesutbildning har varit anmälda arbetslösa. Kommittén för kvalificerad yrkesutbildning har kunnat se att utbildningarna präglas av ett starkt engagemang från arbetslivet och ett tydligt samarbete näringsliv–högskola–kommun. Man kan förutse en naturlig rekryteringsbas från kunskapslyftet till kvalificerad yrkesutbildning och till högskolan. Man kan klart säga att även kvalificerad yrkesutbildning blivit en succé.

Med de utbildningsåtgärder som nu görs är betydligt fler människor rustade för ett arbetsliv och till högre studier. Det är mycket positivt för framtiden när nu arbetstillfällena ökar.

Jag vill avsluta med att tacka Margitta Edgren för hennes medverkan i utskottsarbetet. Jag vill tacka för hennes kunskap och klokskap! Jag kommer att sakna henne.

Anf. 62 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! Agneta Lundbergs analys av arbetslivets förändring, av utvecklingen i samhället osv. håller jag med om. Men samtidigt tycker jag att man från regeringens sida är ganska ologisk. Man inser att det är nödvändigt med flexibilitet etc., men ändå har man själv ett mycket oflexibelt system.

Jag skulle vilja ställa ett par frågor t.ex. om det livslånga lärandet.

Vi vet att ungefär 8–9 % av eleverna i dag lämnar grundskolan med dåliga färdigheter, vilket gör att de får problem senare i gymnasieskolan. Varför säger socialdemokraterna nej till det moderata förslaget att man skall kunna ha en flexibel nio- eller tioårig grundskola där man i stället ser till kunskaperna och undervisningsresultaten?

Min andra fråga gäller gymnasieskolan. Vi vet ju att det finns obalanser där. Ändå kommer det inga förslag. Vad man presterar är bara t.ex. några debattartiklar och en inomdepartemental utredning som inte kommer med något som är speciellt nytt. Varför kommer ni inte med förslag till riksdagen som handlar t.ex. om att få fram en modern lärlingsutbildning och om yrkesexamen?

Herr talman! Av Agneta Lundbergs anförande kan man få intrycket att moderaterna satsar mindre pengar på utbildning än vad socialdemokraterna gör. Så är det inte. Vi satsar 811 miljoner kronor mer än regeringen, men vi gör en del andra prioriteringar. När man lyssnar på socialdemokrater får man alltid intrycket att det som socialdemokraterna gör alltid är rätt och heligt. Ibland skulle nog också socialdemokraterna själva vara eftertänksamma.

Jag hävdar att kunskapslyftet egentligen handlar om att ni skall dölja att ni misslyckats med att få ned arbetslösheten. Om det hade funnits en logik skulle ni ju ha satsat mera på yrkesutbildning än vad ni har gjort.

Anf. 63 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag delar Ulf Melins uppfattning om satsningen på grundskolan. Det är angeläget att det blir en större flexibilitet och att man satsar mera på kvalitet. Men jag vill tillägga att min bild av grundskolan är väldigt varierad. Det finns många idéer och arbetssätt som visar att man verkligen tar till vara möjligheterna att hjälpa eleverna. Det är klart att detta behöver spridas.

När det gäller barnens möjligheter att gå i skolan längre och flexibiliteten där kan jag säga att man redan nu har möjlighet att gå två år extra i grundskolan – om nu tiden skulle vara avgörande. Min uppfattning är dock att det inte alltid är tiden som är avgörande, utan avgörande är arbetssätt, arbetsformer etc. Framför allt är det viktigt med behöriga lärare i skolan.

Ulf Melin sade att kunskapslyftet är ett projekt som man använder för att dölja arbetslösheten, men jag känner inte igen den bild som här målas upp. Jag har rest mycket ute i landet och besökt olika grupper inom ramen för kunskapslyftet. Jag brukar fråga: Hur många av er skulle sitta här om ni hade ett arbete? Det har varit få händer i luften. De händer som åker i luften tillhör, tyvärr, män. Jag menar att det är att ge uttryck för kunskapsförakt om man säger att kunskapslyftet är bortkastat. Jag kan se framför mig många av dem som deltar. De skulle nog bli ganska besvikna om de hörde det. De satsar seriöst. Många säger: Jag tänker gå vidare till

*Fel! Okänt
växelargument.*

högskolan. Kunskapslyftet gav mig chansen att börja. Därmed kan vi konstatera att detta är ett led i utbildningen.

Anf. 64 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! När det gäller detta med elever som är motiverade att studera har vi samma uppfattning. Jag sade faktiskt i mitt huvudanförande att man måste se till att människor är motiverade. Jag har också besökt många som finns inom ramen för kunskapslyftet och har, tyvärr, en litet mera skiftande bild än Agneta Lundberg. Det är många som menar att det inte finns något alternativ. Därför säger man: Jag vill hellre arbeta.

Jag menar att man är inne på en farlig väg. Det får inte bara handla om friserade siffror, utan det gäller att också ha en balans i det hela. Jag tycker att det är en obalans i det här avseendet. Vi lägger långt fler platser inom den kvalificerade yrkesutbildningen jämfört med vad regeringen gör. Det är viktigt att ha en struktur. Man måste kunna se vilka utbildningar som leder till arbete och som kan möta de krav som ställs ute i arbetslivet. Då kan man inte göra så ensidiga satsningar som ni gör.

Detta med grundskolan är intressant. Det skall vara variation osv. Ja, visst skall det vara så. Det tycker jag också. Men då förstår jag inte att ni kan vara så stelbenta när det gäller de nio åren. Jag vet att det går att förlänga med ett år, men det gör man, tyvärr inte. Ute på skolorna gör man många elever en björntjänst. Man så att säga trycker upp eleverna i systemet. De klarar sig allt sämre och känner sig alltmer misslyckade. I stället kunde man väl se till att förmedla de kunskaper som eleverna behöver. Från vårt håll säger vi att det skall vara ett flexibelt system. Utan ett sådant blir det inga förändringar. Därför är det viktigt att vi försöker göra skolan mera flexibel – det gäller då grundskolan, gymnasieskolan och andra utbildningar – för annars kommer skolan alltid att ligga efter, vilket inte är bra.

Anf. 65 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag vill påstå att det finns flexibilitet i systemet. Ulf Melin har ju själv suttit med i Gymnasieutredningen, som har följt gymnasieskolan, och har skrivit att det finns flexibilitet i systemet men att man inte använt sig av den möjligheten. Jag tror att det handlar om både kunskaper och fortbildning. Det handlar t.ex. om hur man på ett flexiblere sätt använder tiden. Framför allt tänker jag då på de ungdomar som inte lyckas nå så bra resultat.

Sedan några ord om dem som finns inom ramen för kunskapslyftet och som inte är särskilt motiverade. Som jag redan sagt finns det ingen väg tillbaka. Den som har en dålig kunskapsunderbyggnad har ingen reell chans i samhället. Det går inte att gå ut i arbetslivet då. Det är faktiskt ingen som efterfrågar mig om jag inte har utbildning. Orienteringskurserna är till bl.a. just för att få människor att mogna och förstå att det här är en väg som de måste gå. Kanske ser man utifrån tidigare erfarenheter, t.ex. från tidigare skolgång, att det är fråga om något som är annorlunda. Därför är det oerhört viktigt att kunskapslyftet får en annan prägel än den gamla skolan. Man skall känna att det handlar om någonting nytt och något som ger en möjlighet.

Jag tycker alltså inte att man bara kan säga att de som inte vill gå i skola skall få ett arbete. Tänk om det vore så enkelt!

Prot. 1997/98:46
12 december

Anf. 66 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag har tidigare sagt att vi har samma uppfattning, Agneta Lundberg, när det gäller kunskapslyftet. Det har stor betydelse. Det är glädjande att nästan en kvarts miljon människor deltar i det projektet. Att 75 % av dem som deltar är kvinnor är en stor sak.

Att det här måste bli bra är vi överens om. Jag har dock några frågor. Själva upphandlingsförfarandet i vissa kommuner är jag litet oroad över. Agneta Lundberg sade att elevernas, de studerandes, behov skall vara avgörande. Det tycker jag också. Men ibland är upphandlingsförfarandet mera styrt av den som i sin offert har kunnat ange det lägsta priset per utbildningsplats än av den enskilde elevens behov. Vilken kontroll har vi här? Detta får ju inte bli allmänt förekommande.

Jag vill också veta hur det har gått med de intentioner som man hade med de utbildningssamtal där man med varje presumtiv elev skulle gå igenom deras situation och hitta en lämplig studieväg för dem. Vet vi någonting om hur det har gått med detta?

I ett pressmeddelande från Utbildningsdepartementet berättar man om kunskapslyftets resultat. Där sägs att det är glädjande med de tjugofem procenten som nu går yrkeskurser. Jag tycker att det är bra balans mellan allmänna ämnen och yrkeskurser. Men orienteringskurserna har varit mindre eftersökta. Skolministern drar då slutsatsen att det finns en hög motivation hos dem som deltar i kunskapslyftet. Jag hoppas att det är så. Men man kan också tolka resultatet så att man inte har nått de omotiverade i den första omgången. Hur kommer man att satsa i fortsättningen för att nå de som är kortutbildade och har låg studiemotivation och som kanske behöver kunskapslyftet oerhört mycket? Nu när vi har så att säga skummat av grädden från mjölken kommer problemen vartefter.

Anf. 67 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Det har ju varit väldigt mycket diskussioner om upphandlingsförfarandet, och man har känt sig väldigt osäker om hur man skall göra. Jag vet att det är en hel del kommuner som har lyckats ganska bra medan andra har lyckats väldigt dåligt. Men det finns faktiskt möjlighet att välja ett dyrare alternativ och väga in kvalitet och andra aspekter. Det är ungefär detsamma som med flexibiliteten. Det finns en möjlighet i systemet, men man är inte så skicklig på att hantera detta.

Det är också min bedömning att vi har nått de mest motiverade när det gäller orienteringskurserna. Det är oerhört angeläget – och det vet jag att kommunerna är uppmärksamma på – att man inte drar ned på antalet orienteringskurser bara för att man inte fick till stånd så många. Det kan bli många fler som söker sig till orienteringskurser i nästa omgång. Men jag är inte så alldeles säker på det. En del av dem som har gått direkt har sagt: Jag är så trött på alla kurser och alla korta utbildningar som inte har lett till någonting. Nu vill jag börja på något riktigt.

Det är inte omöjligt att det blir samma reaktion och samma händelseförlopp nästa omgång.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 68 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag tror också att det finns en sådan osäkerhet. Det är bra att möjligheten finns och att man är medveten om bl.a. kvalitet kan vägas in. Men frågan är i vilken utsträckning det görs. Det var det som min fråga rörde.

Jag tycker också att det är viktigt att man inte tolkar resultatet så att man skall dra ned på orienteringskurserna. Tvärtom måste man öka ansträngningarna att nå de grupper som är minst studiemotiverade och som kanske har störst behov av kunskapslyftet. Kommunerna bör uppmärksammas på att de har ett ansvar där.

Anf. 69 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag måste erkänna att jag inte kan säga exakt i hur stor utsträckning möjligheterna används. Men att det görs visas ju i att folkbildningen är med på olika ställen i kommunerna. Jag vet också att delegationen förmedlar till andra kommuner de sätt på vilka vissa kommuner har lyckats. Man har haft seminarier och skall ha ytterligare seminarier framöver där det sker ett utbyte av tankar och idéer om hur detta skall lösas.

Anf. 70 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Agneta Lundberg sade att kunskapslyftet skall ha en annan prägel, spela en ny roll och vara motiverande. Är det då acceptabelt att kommunerna annonserar efter staber av administrativa chefer, rektorer och biträdande rektorer utifrån motiveringen att man skall börja med kunskapslyftet? Det är ju inget nytt. Det är precis det gamla vanliga.

Agneta Lundberg kan naturligtvis inte yttra sig om Göteborg, men vi hade med det exemplet i vår motion. I Göteborg räckte medlen till 3 000 platser, men de räckte inte till nytänkandet och framtidsbygget då kvinnorna gick i spetsen för en ny pedagogik som tidigare hade finansierats via EU. Man hänvisade till att regeringen hade angivit normer som gjorde att detta projekt inte kunde ingå i kunskapslyftet.

Sedan har jag en fråga som kanske är mer till för Ylva Johansson att fundera på. Hur skall man finansiera övergången? Ersättningen är ju 80 % av a-kassan under första året. År två får man företräde till svuxa som utgör 65 % av a-kassan. Hur tror ni att de kvinnor som har försörjningsansvar för barn och som vi vet ingår i kunskapslyftet skall kunna överleva? Jag tror att Agneta Lundberg har rätt i att de gärna vill gå vidare och slippa småkurser och slippa att bli skickade hit och dit. De vill göra någonting redigt. Men hur skall de kunna finansiera detta?

Statens skola för vuxna i Härnösand och i Norrköping finns över huvud taget inte med i diskussionen, och det är jag väl skyldig till själv. Men på vilket sätt kan även den skolans erfarenheter utnyttjas för kunskapslyftet och annan vuxenutbildning? Statens skola för vuxna har funnits länge och har en väl utvecklad både pedagogisk och metodisk erfarenhet.

Anf. 71 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag skall svara på frågan om ifall man bygger upp en onödig administration. Vi vill självfallet inte att man skall ta pengar från

kunskapslyftet för att bygga upp en sådan. Men det ser väldigt olika ut i olika delar av landet. De flesta har en väldigt liten administration. Jag är fundersam över hur man klarar ut det hela, om jag skall vara riktigt ärlig. Jag är litet orolig. Det bygger på många entusiaster som ger sig i kast med detta. Jag har funderat över hur de skall orka.

När det gäller pedagogiskt utvecklingsarbete tycker jag att det är ganska fantastiskt att det ändå har hunnit att ske så pass mycket på så väldigt kort tid. Jag vet kommuner som har samlat de olika utbildningsanordnarna till studiedagar för att ha föreläsningar om pedagogiskt utvecklingsarbete. De olika utbildningsanordnarna har förts samman i blandade grupper för att de skall kunna byta erfarenheter och hitta nya vägar när det gäller pedagogiken och sättet att undervisa.

Anf. 72 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Som jag ser det är utbildning en av de starkaste motorerna för utveckling. Det handlar om individens möjlighet att växa och utvecklas som människa, men det handlar också om samhällets utveckling. Utbildning är de starkaste motor som vi kan använda för ekonomisk och social tillväxt i samhället och för en demokratisk utveckling.

Det är detta som är bakgrunden till regeringens starka prioritering av utbildning i sin politik. Vi prioriterar utbildning på samtliga nivåer. Vi kan nu ge extra resurser till insatser i grundskolan. Vi arbetar aktivt med utveckling av gymnasieskolan. Vi genomför den största satsning som något land någonsin har gjort på vuxenutbildning inom kunskapslyftet. Vi har startat en ny kvalificerad yrkesutbildning genom en försöksverksamhet. Vi bygger ut högskolan kraftigt i hela landet.

Att kunna prioritera utbildning är inte bara läpparnas bekännelse. Det krävs också att man har tillräcklig ekonomisk styrka för att kunna tillföra resurser till utbildningssystemet. Men det handlar också om en insikt om att utbildningens innehåll och det inre arbetet måste utvecklas och att kvaliteten måste stärkas i utbildningssystemet.

Gymnasieskolan skall kvalificera i tre avseenden: för ett aktivt arbetsliv med högre krav, för vidare studier och för ett aktivt deltagande i demokratin som en aktiv demokratisk medborgare.

Margitta Edgren formulerade detta tidigare väldigt väl. Hon talade om vårt stora ansvar att använda vår fantasi, vår kunskap och vår insikt till det som är svårt, nämligen att forma en utbildning för framtiden. Men vi är skyldiga dagens unga att försöka. Det går inte att gå bakåt. En sådan väg kan aldrig leda framåt.

Vad vet vi då om dagens och morgondagens arbetsmarknad och samhälle? Jo, några saker vet vi. Dels vet vi att arbetsmarknaden för den som saknar en fullständig gymnasieutbildning i princip är obefintlig, dels att trenden i utvecklingen framåt är att den i princip obefintliga arbetsmarknaden än mer kommer att minska. Det kommer inte heller i framtiden att räcka med en utbildning som inte motsvarar en fullständig gymnasieutbildning för att få en plats på arbetsmarknaden.

Vi vet också att det finns ett stort behov av livslångt lärande. Man räknar med att ungefär 10 % av jobben i vårt land förnyas varje år genom att okvalificerade jobb försvinner och mer kvalificerade jobb kommer till. Samtidigt sker det en förnyelse av arbetskraften med ungefär 2 % per år.

Det säger någonting om behovet av en kontinuerlig utveckling och ett livslångt lärande för alla på arbetsmarknaden.

Vi behöver också en större flexibilitet på svensk arbetsmarknad med individer som kan, vill och vågar byta jobb och inriktning. Det är viktigt också för att undvika flaskhalsproblematik i framtiden. Vi vet också att det ställs större krav på oss som samhällsmedborgare.

Mot denna bakgrund måste vi ge en gymnasieutbildning av hög kvalitet till alla ungdomar. Det kräver flexibilitet inom gymnasieskolans system. Vi måste satsa stort på vuxenutbildning, och vi måste ge möjlighet för alla att lära nytt.

Jag måste säga att det är extremt inskränkt att sätta likhetstecken mellan livslångt lärande och att gå direkt från gymnasieskolan till högskolan. Det är inte bara de ungdomar som direkt skall gå vidare till högskolan som kommer att behöva en grund för ett fortsatt lärande. Kunskaper i svenska, matematik, främmande språk och allmänna ämnen är en viktig grund för allt fortsatt lärande, i arbetslivet, i privatlivet och i andra utbildningsinstitutioner än vad högskolan representerar. Det behövs en grundkompetens att bygga vidare på.

Många av frågorna handlar om kärnämnen i gymnasieskolan. Självfallet måste gymnasieskolans kärnämnen utvecklas och förändras. Det kan inte vara en gång för alla givet. Men jag vill ändå tydligt markera, herr talman, att jag inte kommer att medverka till en sänkt nivå och en sänkt ambitionsnivå när det gäller kärnämnen i gymnasieskolan. Jag menar att vi som ansvariga politiker är skyldiga att hålla oss till den verklighet som vi faktiskt ser. Vi är också skyldiga att göra extra ansträngningar för att kunna nå höga ambitionsnivåer i gymnasieskolan.

Om man lyssnar till debatten här i kammaren eller i medierna, kan man få intrycket att det är väldigt svårt och väldigt ovanligt att elever får betyget Mycket väl godkänd i gymnasieskolan och att det är mycket vanligt att elever i stället får betyget Icke godkänd. När vi ser på statistiken får vi en motsatt bild. 3 % av eleverna i gymnasieskolan har betyget Icke godkänd. 9 % har betyget Mycket väl godkänd.

När vi tittar på betygen i kärnämnen, som oftast förekommer i debatten, ser vi att det kärnämne som det är svårast för eleverna att klara är svenska B. Där är det bara 93 % av eleverna som har betyget Godkänd. Hela 7 % har betyget Icke godkänd. I det näst svåraste ämnet, matematik A, är det 6 % av eleverna som har betyget Icke godkänd. Detta är naturligtvis allvarligt för de elever som inte har godkända kunskaper, men att utifrån detta dra slutsatsen att man generellt sett skall sänka nivån i gymnasieskolan tycker jag är oerhört anmärkningsvärt och en mycket dålig strategi.

Jag skulle vilja fråga Ulf Melin: Skall vi tillämpa den principen också i andra avseenden där svenskt utbildningssystem har tillkortakommanden. Skall vi ta till intäkt t.ex. det faktum att svenskt utbildningssystem enligt internationell jämförelse i dag inte ger tillräckligt bra kunskaper i matematik för att ytterligare sänka kraven och ambitionsnivåerna? Eller skall vi gå motsatt väg och säga att vi skall ha höga ambitionsnivåer och att vi måste göra insatser för att nå dem.

När det gäller kunskapslyftet måste jag säga att det hittills faktiskt kan betraktas som en succé, även om det självfallet också innehåller en del svårigheter. Det har visat sig att svenska folket har varit långt mer

motiverat att gå in i utbildning än vad vi kanske trodde. Det är orsaken, Margareta Andersson, till att det har blivit så pass få orienteringskurser. Det har varit så många som direkt har velat gå in i ordinarie utbildning att man har fått minska antalet orienteringskurser för att därmed kunna omfördela resurser till de ordinarie kurserna. Det är bra att systemet har varit flexibelt nog för att medge det.

Vi har gett människor chansen att göra någonting nytt av sitt liv, skapat nya möjligheter, och människor har tagit den chansen. Kommunerna presterar i dag fler platser än vad de får betalt för. Vi har ett motsatt problem i förhållande till vad man kan få intryck av när man lyssnar på debatten här i kammaren. Det är för många som vill gå in i kunskapslyftet i dag. Det är för många som är välmotiverade i förhållande till de resurser som vi hittills har avsatt.

Vi har också fått en ändrad inriktning på vuxenutbildningen. Yrkesutbildningen inom vuxenutbildningen har utvecklats från att förra året vara 7 % till att nu vara 29 %. Den utvecklingen bör fortsätta. Därför blir det fortsatt mer yrkesutbildning inom kunskapslyftet, och det tror jag behövs. Vi har också aktivt arbetat för att få in andra utbildningsanordnare i systemet, vilket har lyckats relativt bra.

Jag vill säga, herr talman, att det är litet patetiskt att höra Ulf Melin och moderaterna här i debatten. Ulf Melin sade i sitt anförande att han tvivlar. Jag måste säga att det bestående bidrag som moderaterna har i utbildningspolitiken är att tvivla – att tvivla på människors förmåga att lära, att tvivla på människors vilja att gå in i utbildning, att tvivla på utbildningssystemets möjligheter att utvecklas.

Ulf Melin beskriver kunskapslyftet som att man har dammsugit efter arbetslösa för att få in dem i utbildning, att man har fått in omotiverade människor som har tvingats in i utbildning. Det är inte den bild som vi ser nationellt. I stället ser vi att vi har fått in många fler som är motiverade än vad vi kanske trodde. Det är fler som vill in i utbildning än vad vi egentligen har plats och pengar till.

Moderaterna var egentligen emot kunskapslyftet. Men under ett valår är man ändå beredd att godkänna ganska många platser för att sedan minska antalet året efter. När vi presenterade kunskapslyftet sade moderaterna nej till att släppa in andra utbildningsanordnare. Bara komvux skulle få anordna vuxenutbildning. Nu har moderaterna bytt fot och säger att nu skall än fler andra utbildningsanordnare in. Det är bra, men det krävs en successiv process för att nå dit. Vi har redan startat den processen, vi som hade den insikten från början.

Moderaterna skiljer ut sig i utbildningsdebatten med att vara det parti som inte prioriterar utbildning. När vi vill satsa mer pengar på grundskolan säger moderaterna: Nej, grundskolan behöver inte mer resurser utan ett mer centralstyrt resursfördelningssystem. När vi vill utveckla gymnasieskolan ställer sig moderaterna vid sidan om och säger: Sänk nivåerna i stället, och sänk kraven. När vi satsade på kunskapslyftet var moderaterna skeptiska till hela inriktningen att vuxna skulle få en chans att skaffa sig den grundkompetens som krävs i samhällsliv och arbetsliv.

När det gäller kvalificerad yrkesutbildning, dock, är moderaterna med. Det skall ni väl ha en eloge för, även om ni vill ha en annan inriktning än vad vi vill ha.

Utbyggnaden av högskolan i hela landet kallar ni för prioritering av bygdehögskolor. På det viset utmärker sig moderaterna som det parti som inte på allvar vill prioritera utbildningen.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag tacka Margitta Edgren för hennes personliga insatser och stora engagemang, som i flera viktiga avseenden har bidragit till att utveckla svenskt utbildningssystem.

Anf. 73 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Först vill jag tacka skolminister Ylva Johansson för att hon så tydligt och klart markerar att det inte är fråga om att sänka ambitionsnivån när det gäller kärnämnesundervisningen i gymnasieskolan. Om moderaterna skulle få bestämma är jag rädd för att vi skulle få alternativa kurser och något slags *light*-version av gymnasiet.

Över till min fråga. Jag berörde i mitt anförande den sociala segregationens konsekvenser, som jag skulle vilja att skolministern kommenterade litet grand. Är skolministern beredd att på något sätt gå in och kompensera de skolor som finns i de mest utsatta områdena? Jag är medveten om att det skulle kollidera med den kommunala självbestämmanderätten, men läget är akut och besvärligt. För varje år som går tappar vi unga människor som inte får den grund som de egentligen behöver för att gå vidare i livet.

Jag vill återigen ta upp mina funderingar om huruvida det händer något när det gäller stöd till de kommuner som inte klarar att uppfylla läroplanens mål.

Anf. 74 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag är också oroad över att bostadssegregationen, inte minst, får återverkningar i skolan. De kan på sina håll vara ganska allvarliga. Därför menar jag att resurstilldelningen i skolsystemet måste grunda sig mer på de skilda behov som elever och olika skolor har än vad den i allmänhet gör i dag. Förutsättningarna finns, och statens generella bidrag till kommunerna baseras ju också på en del sådana nycklar som påverkas av detta.

Men kommunerna måste i *sin* tur också tydligt göra prioriteringar i sina resurstilldelningar. Skolverket har redan i uppdrag att särskilt följa detta, men jag avser att ta ytterligare initiativ när det gäller uppföljning av resurstilldelningen i olika skolor så att elever med behov av särskilt stöd verkligen kan få det.

Det ligger i linje med att Skolverket skall få en ny och mer aktiv roll när det gäller kontroll av kvalitet och likvärdighet i skolsystemet. Jag är oroad över att vi inte har tillräckligt bra instrument i dag för att garantera en nationell likvärdighet och en hög kvalitet i svensk skola.

Men jag tror inte heller att det finns några enkla lösningar eller att en återgång till regelstyrning skulle lösa det här. Det tror säkert inte Britt-Marie Danestig heller. I stället får vi gå den svårare vägen; att utpröva och finna nya sätt att kvalitetssäkra skolan och säkra nationell likvärdighet. Jag avser att ta flera sådana initiativ.

Anf. 75 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Det känns skönt att de här initiativen kommer. Jag tror att de är väldigt viktiga. Kanske skulle man exempelvis kunna göra de här nycklarna något tydligare i det här avseendet. Vi tycker inte heller att man skall återinföra regelstyrningen, utan vi tror att det här måste ske på ett annat sätt, och att problemet också måste angripas på många olika punkter.

Men det är viktigt att man markerar skolans oerhörda betydelse när det gäller att vara en motkraft mot segregationen. Det är ju egentligen den enda obligatoriska mötesplats vi har.

Anf. 76 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! Det var ett intressant anförande Ylva Johansson höll där man fick intrycket att Socialdemokraterna går i bräschen när det gäller utbildningspolitiken. Men låt oss titta litet grand på hur det förhåller sig. Det är ju faktiskt så att det här med att man skulle försöka vidga vuxenutbildningen togs upp redan av den borgerliga regeringen i Agenda 2000. Det vore kanske bra om fru Johansson läste den.

En annan sak som statsrådet säger är att man håller på att utveckla kvaliteten i gymnasieskolan. På vilket sätt då? Den kvalitet som ni har utvecklat än så länge är ju för det första att man inte behöver vara godkänd i alla kärnämnen och i kurserna för att vara behörig till högskolan. För det andra har ni tagit bort möjligheten att komplettera betyg under gymnasietiden. Det kallar ni för utveckling. Det tycker inte jag. Det är ett bakåtsträvande.

Det är faktiskt Moderata samlingspartiet som i en massa motioner här i riksdagen har talat om att vi måste minska antalet kärnämnen. Vi har talat om att man borde införa en modern lärlingsutbildning, att vi behöver ett nytt tekniskt program, att man borde ha en gymnasieexamen och att man bör ha bättre samverkan mellan skola och arbetsliv. Så är det faktiskt. Det är bara att gå tillbaka och läsa motionerna. Sedan har regeringen sakta följt efter och kommit med artiklar, någon promemoria osv. Men man kommer tyvärr inte med några konkreta förslag.

Tag bara det här med gymnasieexamen som exempel! Ylva Johansson och Andreas Carlgren kunde tänka sig att ha denna på en del program men inte på alla. Vi hade en reservation i Gymnasiekommittén om att ha den för alla. Då sade sossar och centerpartister nej. Sedan kom en artikel där man sade ja. Så vem som ligger i frontlinjen kan man faktiskt diskutera både en och två gånger.

Sedan till det här med att vi genrellt sänker nivån. Det är ju kvalificerat struntprat. Vad vi har sagt är att det skall finnas alternativa kurser i kärnämnen för att skolan måste bli flexibel och för att vi vill ta till vara olika elevers förutsättningar för lärande. Det är vad det handlar om.

Anf. 77 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Ett av de projekt som vi arbetar med i gymnasieskolan – och det känner Ulf Melin väl till – handlar om en ny modern lärlingsutbildning som redan är i gång med pilotprojekt. Det handlar om ett nytt teknikprogram. Det handlar också om en ny gymnasieexamen och en rad

andra förändringar som vi håller på att behandla. Nu remissbehandlas dessa innan riksdagen får ta ställning till dem.

Jag vill också säga något annat som jag tror är viktigt. Det har efterlysts här i debatten att regeringen omedelbart skall spruta ur sig propositioner. Men vi måste också lära oss något om vad som har skett i gymnasieskolan de senaste åren. Det var väl ändå så att flera av de beslut som fattades när vi sjösatte gymnasiereformen gick för fort. Jag skall inte säga att skulden enbart ligger på den tidigare regeringen. Jag tror att vi delar skulden. Behovet av en ny gymnasieskola var så stort att många *ville* gå fort fram. Men vi är också skyldiga att lära oss av detta.

Hastigheten har ställt till med en hel del problem ute i verksamheten. Låt oss inte göra samma misstag igen. Låt oss offentliggöra förslag, debattera dem och remissbehandla dem. Låt oss lära av debatter och erfarenheter, lyssna på olika röster och först därefter skriva proposition och fatta beslut i riksdagen.

Jag måste säga, herr talman, att det är litet symtomatiskt att Ulf Melin säger: Vi moderater arbetar med kvalitet. Han säger: Vi har redan tidigare föreslagit färre kärnämnen. Ja, det tråkiga är att det så ofta är så när Moderaterna föreslår utveckling av gymnasieskolan. Det är färre ämnen eller lägre kravnivåer i ämnena. Det är ju det som är er lösning i så många fall när det gäller utveckling i gymnasieskolan. Ni sänker kravnivåerna. Jag tror inte att det är en bra eller framkomlig väg för Sverige. Det är en väg baklänges in i framtiden.

Anf. 78 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! Nu talar väl ändå skolministern mot sig. Ni skriver ju själva i utvecklingsplanen, och även i budgetpropositionen, att ni skall minska antalet kärnämnen. Det är vi i så fall ganska överens om. Det har väl inget att göra med någon generell sänkning? Man byter ju ut mot något annat. Vi vill ju exempelvis förstärka yrkesämnena eller öka möjligheterna att välja kurser. I andra fall pratar ju skolministern väldigt mycket om elevinflytande och sådana saker, men uppenbarligen skall eleverna inte ha något inflytande över sin egen utbildning. Den är de inte kapabla att bedöma trots att de flesta av dem är myndiga. Det är trots allt ett ganska märkligt resonemang.

När det gäller gymnasieskolan tror jag faktiskt att Ylva Johansson kan se att det finns ett antal problem som är ganska tydliga och som behöver lösas. Det handlar exempelvis om samverkan skola–arbetsliv, att vi skall ha en modern lärlingsutbildning. Det handlar om yrkesexamen. Det handlar om ett nytt tekniskt program osv. Man behöver inte spruta fram propositioner om detta, det är inte vad det handlar om. Men man kan väl komma med *någon* proposition i alla fall. Det kallar inte jag för att spruta fram. När kommer denna proposition? Det vore intressant att få veta.

Den andra frågan gäller kunskapslyftet – det som Margitta Edgren tog upp, och som jag också tog upp i mitt anförande. Efter det här året, när man fått ett utbildningsbidrag som är relativt generöst, finns det svuxa eller studielån. Tror då skolministern att kunskapslyftet, om man har den här modellen, är en succé *nästa* år? Det var det jag faktiskt tvivlade på.

Anf. 79 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Skillnaden mellan Ulf Melin och mig är att jag vill ha en gemensam kärna av ämnen i gymnasieskolan av samma omfattning som i dag. Däremot tycker jag att vi bör se över om vi verkligen skall ha det uppdelat på så pass många små ämnen som i dag. Men jag vill inte backa från ambitionen att gymnasieskolan också har en allmänbildande uppgift. Den skall ge en grund av det slag som alla elever behöver i arbetsliv, för vidare studier och som samhällsmedborgare.

I det här avseendet har ju Moderaterna en lägre ambitionsnivå. Ni ser ju inte gymnasieskolan som den gemensamma grunden i samma utsträckning som en rad andra partier gör. Ni har också en lägre ambitionsnivå när det gäller innehållet i kärnämnen, där några elever inte skall ha lika mycket kunskaper som man i dag får i kärnämnen utan gå ut på en lägre nivå. Därmed behöver man inte heller anstränga sig för att nå den nivå som i dag finns.

Sedan vill jag säga något om kunskapslyftet. Kunskapslyftet förändras hela tiden – och måste göra det. Vi har ansträngt oss mycket för att bygga upp en flexibel organisation i kunskapslyftet. Det är just därför, tror jag, som vi har fått ett så pass bra utfall redan nu under hösten, och att pengarna har kunnat användas mycket effektivt. Vi avser att också fortsättningsvis ha en flexibel organisation och vara beredda att göra förändringar hela tiden under resans gång allteftersom behov kan förändras eller att vi skaffar oss nya erfarenheter. Kunskapslyftet *är* en organisation som kan och skall förändras med tiden.

Jag vill också säga att vi noga har riggat systemet för att kvalitetssäkra kunskapslyftet. Alla 288 kommuner som ingår i kunskapslyftet har gjort en överenskommelse, kan man säga, med Utbildningsdepartementet som gäller kvalitetsuppföljning och kvalitetssäkring av utbildningen. Vi har Skolverkets kontinuerliga tillsyn och uppföljning av vuxenutbildningen. Vi har en fristående utvärdering kopplad till kunskapslyftet som belyser kunskapslyftet i en rad olika avseenden. Vi har också en särskild utvärdering på Statskontoret när det gäller ekonomin. Så vi kommer också under resans gång att få underlag som gör det möjligt att göra förändringar om det blir nödvändigt.

Anf. 80 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja upprepa den fråga som jag ställde förra gången, och det gäller förändringen i ekonomiska förutsättningar. Hur har Ylva Johansson tänkt sig att de som nu går i kunskapslyftet, och som har blivit tända och motiverade att fortsätta, skall kunna klara det ekonomiskt när ersättningen sjunker från 80 % till 65 % av a-kassan, eller om de måste ta lån? Jag är oroad för det.

Jag skulle vilja markera att jag delar Ylva Johanssons uppfattning att det är oerhört viktigt att vi inte sänker kraven på studenterna i gymnasiet för framtiden. Om vi sänker nivån är jag övertygad om att vi kommer att skapa större problem för framtiden än vad vi har i dag. De okvalificerade jobben är ju ytterst få redan i dag, och de kommer att helt försvinna framöver.

Vi i Folkpartiet har i vår motion om gymnasieskolan klart markerat att vi kan tänka oss att minska antalet kärnämnen för att därmed ge utrymme för en större del eget val för studenterna. Vi skall inte glömma bort att

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

gymnasieskolan är en utbildning för blivande vuxna och att det därmed också måste finnas ett rejält utrymme för att de skall kunna ta ett eget ansvar och göra egna val, t.ex. genom att komponera ett eget program.

Jag instämmer i Ulf Melins fråga: När kommer den proposition där regeringen tar upp en definitiv, modern lärlingsutbildning, en gymnasieexamen av internationell bärighet och ett teknikprogram där man avskaffar timplanen, har färre kärnämnen och förhoppningsvis också har utrymme för ett personligt program?

Anf. 81 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Låt mig ta det sista först. När det gäller utrymme för ett personligt program menar jag att det redan i dag finns i gymnasieskolan. Det har också diskuterats tidigare här i kammaren.

När det gäller frågan när regeringen kommer att lägga fram en proposition om förändringar i gymnasieskolan utöver vad vi redan har gjort, är det enda löfte som jag vill binda mig vid att jag inte tänker lägga fram en proposition förrän jag anser att beredning och remissbehandling är tillfredsställande. Vi skall inte göra samma misstag som tidigare och gå för fort fram med förändringar i gymnasieskolan. Jag inser också att det finns en stor förväntan på de förslag som regeringen arbetar med.

Det är många som vill sätta i gång med lärlingsutbildningen, men det kan man göra inom ramen för pilotprojekten.

Det är många som vill starta det nya teknikprogrammet, och en del har redan gjort det inom ramen för ett specialutformat program.

Det är många som vill sätta i gång med en ny gymnasieexamen och ett stort examensarbete. Vi arbetar så skyndsamt vi kan, men vi måste lära av erfarenheterna. Det får inte gå för fort, utan vi måste känna att beredning och remissbehandling har blivit tillfredsställande innan det är dags att komma med en proposition.

Margitta Edgren frågar hur jag tror att människor skall kunna fortsätta studera ett andra år i kunskapslyftet om de får en sänkt ersättningsnivå i studiestödet. Man kan få den bilden när man lyssnar på Margitta Edgren att alla som läser i kunskapslyftet finansierar sina studier med det särskilda utbildningsbidraget. Så är det inte. Av de ungefär 226 000 människor som totalt finns i vuxenutbildning är det ca 70 000 som finansierar sina studier med det särskilda utbildningsbidraget. Många som går in i vuxenutbildningen gör det för att komplettera en oavslutad eller en för kort tidigare gymnasieutbildning. På ett års tid skaffar de sig den kompletteringen och går sedan vidare till högskola eller andra studiesystem.

Jag delar oron för vissa grupper av människor, som har kommit in med mycket låg formell utbildningsnivå och som behöver en lång tid inom vuxenutbildningen. För dem kan det vara berättigat med ett särskilt bra studiestöd. De kommer att få förtur till svux och svuxa efter året med särskilt utbildningsbidrag.

Anf. 82 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Tack för svaret. Av de 70 000 som nu studerar med särskilt utbildningsbidrag är merparten de kvinnor som jag pratade om. De läste tidigare på komvux och förlorade barntillägget i svux och svuxa. Det var ju deras möjlighet att studera. Redan då uppfattades det så att det

nya studiestödssystemet på något sätt skulle hantera den här frågan. Nu vet vi att det inte kommer på den här sidan av år 2000, och det är alltså fortfarande ett akut problem.

Det är därför jag vill veta om det finns några tankar på hur de kvinnor som har barn och ett stort försörjningsansvar och som går i dessa utbildningar skall kunna överleva och fortsätta att utbilda sig fram till dess att det kommer ett nytt studiestödssystem.

Anf. 83 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Margitta Edgren har ett stort engagemang för de 75 % kvinnor i kunskapslyftet som riskerar att inte kunna fortsätta om de inte får ett tillräckligt bra studiestöd. Jag förstår det engagemanget, och jag delar det. Jag tror att många av dem inte kommer att vara i behov av att fortsätta ett andra år, därför att de blir klara med sin utbildning på ett år.

Det finns också flera olika system för studiestöd. Jag tror också att det kan finnas en liten grupp där det är befogat att fortsätta med ett mer generöst studiestöd, men då måste det vägas mot andra angelägna utgiftsområden. Vi skall veta att förbättringar i studiestödet också är mycket dyrbara.

Den hittillsvarande erfarenheten är ju den att det nästan har kommit för många som har velat gå in i kunskapslyftet. Det har varit otroligt lätt att rekrytera människor. Studiestödet har inte varit någon tröskel totalt sett inom kunskapslyftet, utan det varit en väldig tillströmning av sökande. Det är en svår avvägning att bedöma hur människor kommer att välja och reagera inför nästa år. Det kan vi inte veta säkert, men allteftersom vi skaffar erfarenheter av kunskapslyftet kanske vi kan göra mer kvalificerade gissningar. Utifrån det får vi väga olika prioriteringar för hur kunskapslyftet skall utvecklas. Men om man vill göra reformer på det här området måste man vara medveten om att de kostar.

Anf. 84 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Trots svaret från statsrådet Johansson är jag fortfarande ganska orolig för de kategorier som har det största behovet av kunskapslyftet, nämligen de med den allra lägsta utbildningen. Det är glädjande att det är så många som klarar av sina studier på ett år. Jag ögnade igenom LO-tidningen som kom i går, och där stod det att det var segt att komma i gång med kunskapslyftet för de människor som i och för sig hade jobb men som hade ganska okvalificerade arbetsuppgifter, dvs. de som riskerar arbetslöshet inom en inte alltför avlägsen framtid.

Jag är rädd för att dessa människor kommer att hamna i en situation där de återigen står sist och inte har den riktiga motiveringen att göra någonting åt sin situation.

Jag undrar om statsrådet Johansson har några funderingar om hur man skall nå de här människorna, om det är genom ytterligare insatser, uppsökande verksamhet eller någonting annat. Jag tror att de annars kommer att vara kvar i sina problem, och vi behöver hjälpa dem en extra gång.

Anf. 85 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag delar i mycket den uppfattning som Margareta Andersson ger uttryck för här. Det är viktigt att vi intensifierar insatserna för

*Fel! Okänt
växelargument.*

att nå de grupper som hittills inte har nåtts av kunskapslyftet. Vi gör det bl.a. genom att nu samarbeta med dyslexikampanjen för att göra särskilda insatser för vuxna med grava läs- och skrivsvårigheter. Det är en svårrekyterad grupp som i många fall har en hög tröskel för att gå in i utbildning.

Vi har nu fått in kommunernas planer inför våren, och vi ser där att kommunerna är väl medvetna om detta, att det har varit väldigt lätt att rekrytera människor och därmed få in dem som är välmotiverade i större utsträckning än vad man kanske hade anat. Man måste nu kanske göra ytterligare särskilda insatser för att nå de grupper som man hittills inte har nått.

Mitt intryck är alltså att det finns en stor medvetenhet om detta ute i kommunerna. Jag kommer att noga följa detta, därför att det är oerhört viktigt och är en väsentlig del i att kunskapslyftet förändras och utvecklas under tidens gång.

Anf. 86 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Jag instämmer självfallet i att vi behöver höja utbildningsnivån i landet. Vi gör det successivt. Det är inte så många år som vi har haft den nya gymnasieskolan, där alla elever går, med viss modifikation. Vi har alltså ökat utbildningen från nio till tolv år.

Jag tycker också att det är bra att alla program, som det sägs, skall ge en god grund för vidare studier och ett aktivt arbetsliv. Men vad är en god grund för vidare studier? Det är ord som vi slänger oss med, men vad menar vi, statsrådet? Är det så att den som misslyckas gång på gång därför att de krav som ställs är för höga har fått en god grund för vidare studier? Jag tycker inte det.

Jag förstår inte resonemanget att det skulle vara att sänka ambitionsnivån att dela upp kärnämnen i etapper eller delmål, som man kan se att man har en chans att klara av, och att ta delmålen ett i taget.

Om jag skulle tvingas att lägga på samma tyngder som de stora bifarna när jag går och tränar på gymmet skulle jag ha vänt i dörren. Men jag får börja på min nivå och höja i etapper; annars hade jag aldrig gått dit över huvud taget. Jag kommer naturligtvis aldrig att nå upp till bifarnas nivå, och det har jag inga ambitioner att göra heller. Vi måste inse att det behövs olika insatser och att man kan ha olika ambitionsnivåer också under olika delar av sitt liv. Att lägga en god grund är att skapa motivation för att utbilda sig över huvud taget.

Anf. 87 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Den viktigaste grunden för ett livslångt lärande, för ett fortsatt lärande i arbetsliv och samhällsliv, är att man lämnar skolan med en förvärvad förmåga och en vidmakthållen vilja att lära sig. Där tycker jag inte att skolan lyckas tillräckligt väl i dag. Men vi ser också att det finns en hel del grundläggande kunskaper som i stor utsträckning behövs om man skall ha en chans på arbetsmarknaden och kunna hävda sig i samhällslivet.

Det är därför så många människor har sökt sig till kunskapslyftet när man nu har fått chansen i vuxen ålder. Man har insett att man behöver de här kunskaperna. Då måste vi som är vuxna och har ansvaret för gymna-

sieskolan anstränga oss särskilt mycket för att ge dagens ungdomar de grundkunskaperna, så att de slipper uppleva att deras kompetens inte räcker till i arbetsliv och samhällsliv.

Det kärnämne som är allra svårast och där vi finner den största andelen elever som inte lyckas är svenska B. Där är det 7 % som har IG, Icke godkänd. Det är allvarligt, men det är också ett faktum att 93 % klarar sig. Att då dra slutsatsen att det här problemet skall lösas genom en systemförändring, som ändrar definitionen av kärnämne tror jag är fel väg att gå. Där måste man göra särskilda insatser för att möjliggöra för dessa elever att nå kunskaperna.

Självklart är det som Inger Davidson säger – alla kan inte börja på samma nivå. Det finns bara ett sätt att undervisa på som är framgångsrikt, och det är att undervisa på den nivå där eleverna befinner sig, att hämta dem därifrån och ta dem vidare. Men det är också viktigt att vi sätter ribban lika högt för alla. Jag tror det var Margitta Edgren som gjorde en jämförelse med körkortet. Det kan ta olika lång tid, och man kan behöva arbeta med olika sorters undervisning, men målet är ju inte att någon skall ha ett *light*-körkort. Målet måste ju vara att alla når den grundläggande kompetens som vi kommer överens om att vi tror att ungdomar behöver i framtiden. Jag tror att den ganska väl definieras av dagens kärnämnen, även om också de självklart måste utvecklas och förändras.

Anf. 88 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Vi är tydligen överens, även om Ylva Johansson uttrycker sig på ett annat sätt än jag. Hon talade om förvärvat förmåga och vidmakthållen vilja – lust att lära, helt enkelt. Det uppnår man inte om en del känner sig kvästa i skolan av de alltför höga förväntningarna. I praktiken skall ju alla klara det på samma tid, Ylva Johansson. Det är ju så att eleverna skall vara färdiga tre år efter det att de har kommit in i gymnasiet.

Jag tycker också att det är litet dåligt att välja statistik på det sätt som Ylva Johansson gjorde. Jag talade specifikt om de yrkesförberedande programmen – det är där de stora problemen finns. Det kanske beror på att det är elever som är mer praktiskt inriktade, som har handens intelligens mer utvecklad och som därför kan vilja tackla de teoretiska ämnena på ett helt annat sätt. De behöver börja i en helt annan ände för att sedan så småningom komma fram till den teoretiska delen. Men det krävs alltså precis samma saker av dem som av de övriga under dessa tre år. De skall uppnå högskolekompetens på tre år – punkt slut.

Jag tycker att det är att behandla eleverna med ringaktning. Det är absolut inte att ge dem lust att lära. Det är det som jag vill uppnå genom att ge dem delmål så att de så småningom kan nå upp till det slutliga målet.

Anf. 89 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Låt mig först säga att jag tycker att det är ganska uppgett att resonera som Inger Davidson gör: Om det nu är så att man borde använda mer tid för vissa elever i gymnasieskolan men man inte gör det så får man väl ge upp. Man säger alltså: Så har det blivit, så nu måste vi ändra kraven i kärnämnen. I stället borde man se till att det blir en mer

flexibel användning av tiden och att de elever som är i behov av särskilt stöd faktiskt får det stödet.

Det är självklart att ungdomar, precis som vuxna och barn, lär på olika sätt. Man har olika lätt för olika typer av kunskaper, och man vill lära sig enligt olika lärostrategier. Men det är ju inte så att vissa är födda med handens intelligens och att andra är födda med något annat slags intelligens. Vår förmåga att lära och vår förmåga att utvecklas är intimt förknippade med varandra. Det är olika sätt att lära och olika kunskaper, och de samverkar.

Därför är det viktigt att det ges utrymme inom kärnämnen att lägga upp undervisningen på ett sätt som påverkas av programmets inriktning och där eleverna har ett reellt inflytande på hur undervisningen skall läggas upp. Men det är också viktigt att säga att vi inte sätter de samhällsliga kraven lägre för vissa ungdomar än för andra. Vi säger inte till en del: Du behöver inte kunna lika mycket som samhällsmedborgare som alla andra. Du skall inte behöva skaffa dig en lika god grund för att ha en stark ställning i arbetslivet som alla andra.

Det tycker jag vore att svika ungdomar, när vi så väl vet att det ställs höga krav redan i dag och kommer att ställas än högre krav i framtiden. Ungdomarna i sin tur har rätt att ställa krav på oss som är ansvariga för utbildningssystemet att de får reella möjligheter och stöd för att klara de högre kraven, så att de i framtiden kan försörja oss när vi behöver pension, vård och omsorg.

Anf. 90 BARBRO JOHANSSON (mp):

Herr talman! Regeringen och riksdagen har ju beslutat om det s.k. kunskapslyftet, som skulle vara till för att höja folkets utbildningsnivå, även om arbetsmarknadsskäl naturligtvis också måste ligga bakom.

Tanken att människor skall kunna förkovra sig, utbilda sig i ett yrke och lättare komma tillbaka till arbetsmarknaden tycker vi i Miljöpartiet naturligtvis är bra. Men vad vi vänder oss emot i den motion vi har väckt är att det har brustit i samordning och information. Många fackförbund har inte varit informerade om hur ersättningen har fungerat. I och med det har man startat introduktionskurser samtidigt med att huvudkursen har startat, och då har det blivit omöjligt att hinna med huvudkursen. På det sättet har människor blivit frustrerade.

När en så här stor satsning startar är det väl av största vikt att de som skall medverka till projektets genomförande har en bra organisation, så att man motsvarar de förväntade insatserna. I det här fallet har skolor och lärare inte varit förberedda för att ta emot så mycket elever som det här är fråga om.

Jag ser nu att statsrådet Ylva Johansson lämnar kammaren.

När genomförandet tar fart måste alla parter vara på det klara med vad som gäller. I det här fallet har det varit fackföreningar, arbetsförmedlingen, sjukkassan, de sociala myndigheterna, kommunerna och inte minst CSN. Det handlar om respekt, inte enbart för de studerande utan även för dem som handlägger de här ärendena.

Problemen med de dåliga kunskaperna har gjort att många har ramlat mellan stolarna. Det är ett stort slöseri med resurser, såväl statliga, främst naturligtvis ekonomiska, som personliga. Med en bättre information kanske valen hade sett annorlunda ut.

Kunskapslyftet är ju av tvingande karaktär. Man kan alltså bli avstängd från a-kassa eller övrig ersättning om man inte tar den erbjudna utbildningen.

Ersättningen för kunskapslyftet varar i ett år – det har tagits upp här tidigare. Man skall kanske gå vidare året efter med svuxa eller ta studielån. Men om det är fråga om en 45-årig kvinna har hon ingen chans att ta studielån. Är man över 45 år får man inte ta studielån. Därför har vi sagt att vi tycker att det skall vara enhetliga regler för vad som gäller i kunskapslyftet.

En annan grupp som ingår i kunskapslyftet är de med låg ersättning eller KAS. De tvingas då till komplettering med socialbidrag. Men studier på gymnasienivå accepteras inte som grund för socialbidrag. Hur skall de personerna klara sig?

En annan grupp är dyslektiker, som inte har kommit in i systemet. De kanske har utbildningsbidrag. Utbildningsbidraget halverades i somras och är så lågt att man inte kan klara sig på det. De drabbas alltså mycket hårt av det här.

Herr talman! Utbetalningssystemet skiljer sig också från a-kassans, främst genom att alla månadens dagar är bidragsberättigade. Det stämmer inte heller överens med CSN-systemet. Är man sjuk före och efter jullet får man inga pengar över julen.

Handläggningstiderna har vi också tittat på. De har varit extremt långa. De som har varit långvarigt arbetslösa har inget reservkapital, och många har blivit hänvisade till de sociala myndigheterna. Detta har i sin tur belastat de redan hårt ansträngda socialkontoren. Det har inte enbart varit en ekonomisk belastning, utan också en arbetsbelastning.

Det är viktigt att man ger resurser till alla leden för genomförandet – speciellt CSN.

Det är min förhoppning, herr talman, att det inte bara är de studerande som har lärt sig någonting i kunskapslyftet, utan även politikerna. Man får inte sätta i gång ett projekt utan att se till att hela kedjan fungerar.

Herr talman! Jag vill härmed yrka bifall till reservation 4, under mom. 3, i UbU2.

Forskning och högskola

Anf. 91 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Låt mig inledningsvis yrka bifall till reservation 9 i betänkandet UbU1, till den moderata reservationen i betänkandet UbU6, till reservation 1 vad avser betänkandet UbU7 samt reservation 1 i betänkandet UbU15. Därutöver hänvisar vi moderater till dels det särskilda yttrandet avseende budgetpropositionen, dels det yttrande som gäller fribeppsregeln i studiemedelssystemet.

Så går jag över till sakfrågorna.

När vi för ett år sedan här i kammaren debatterade regeringens högskole- och forskningspolitik konstaterade jag att Sveriges möjligheter till utveckling de närmaste åren står och faller med vår förmåga att hävda och utveckla kunskap och kompetens i tuff internationell konkurrens. Jag uttryckte också förvåning över den socialdemokratiska regeringen och hur man hade kunnat hamna så fel som man gjort när det gäller just

Utbildningsfrågor

Gymnasium och vuxenutbildning, kunskapslyftet

Forskning och högskola

forskningen. I dag är jag mindre förvånad, men jag är fortfarande bekymrad både över föreslagna nedskärningar och sättet att fördela resurser på.

I den förra budgeten drogs anslaget till forskningsråden ned med nästan 15 %. I år kastar sig Socialdemokraterna över miljöforskningen och internationellt forskningssamarbete i alldeles särskild ordning. Man undrar var det skall sluta.

Nu måste man i det närmaste anlita Sherlock Holmes för att upptäcka regeringens attacker mot miljöforskningen. Vad regeringen föreslagit är emellertid en nedläggning av Naturvårdsverkets forskningsavdelning, anmärkningsvärda neddragningar på verksamheten vid Lantbruksuniversitetet i Uppsala och neddragningar av de anslag bl.a. avseende internationellt samarbete m.m. som finns i det betänkande som vi har på bordet här i dag.

Besparingarna handlar bara för det naturvetenskapliga forskningsområdet om mer än 100 miljoner kronor, om man räknar från 1996. Man går på områden som är mycket känsliga för miljöforskningen. Det är naturligtvis illa.

När det gäller det internationella forskningssamarbetet radar regeringen upp skrivningar som också tydliggör att man helst skulle vilja lämna internationellt forskningssamarbete. Eftersom det av olika anledningar inte går just nu stoppar man in anslaget hos myndigheter. Jag behöver inte ha lupp eller mycket fantasi för att förstå att det är en konstruktion som underlättar successiva neddragningar, med hänvisning till att berörd specialmyndighet föreslagit just sådana neddragningar. Det har den naturligtvis gjort därför att myndighetsanslagen successivt dras ned. Det är en fiffig konstruktion, men det är allvarligt att den inte synliggör det ansvar jag tycker att man måste ta på statlig nivå för internationellt forskningssamarbete.

Vi moderater ifrågasätter också den fördelning av forskningsresurserna som regeringen gjort. Vi anser inte att forskningsresurser skall delas ut till fler högskolor för sakens egen skull, utan menar att forskningsmedel skall ges utifrån en prövning av verksamhetens kvaliteter m.m. Sammantaget anslår vi betydligt mer i statsbudgeten till forskning än vad regeringen gör.

I handlingarna finns förslag till förändringar inom forskarutbildningen. Att vi måste få fram fler forskarutbildade är naturligtvis glasklart. Bara expansionen av grundutbildningen kräver en ökning med 4 000 under perioden 1997 till 2001 om grundutbildningens kvalitet skall kunna hållas. Det är därför viktigt att öka examinationsfrekvensen.

Regeringen sitter tyvärr fast i ett planerings- och regleringstänkande som gör att det som föreslås förmodligen skapar bekymmer i stället för att lösa några. Den skärpning av antagningsbestämmelserna och förändringarna när det gäller studiefinansieringen som föreslås innebär, skulle jag vilja påstå, ett idiotstopp för antagning vid vissa fakulteter. Det bygger hinder för det vi i andra sammanhang eftersträvar, nämligen fler med en akademisk utbildning och forskarerfarenheter i arbetslivet. I stället för att ha kvalifikationer och förutsättningar som utgångspunkt vid antagning sätter man nu frågan om garanterad studiefinansiering först.

Protesterna mot detta förslag, och debatterna om det, är många. Det är uppenbart att det hade varit en fördel om regeringen åtminstone hade låtit remissbehandla sina förslag innan man skrev propositionen.

Vi moderater avvisar förslaget. Det är orimligt att skapa hinder och svårigheter för flexibla lösningar av hänsyn till olika ämnesprofiler.

Jag vill gärna säga att vi inte är ensamma om detta avslagsyrkande. Det finns flera reservationer. Vi har i ärlighetens namn haft litet svårt att begripa varför det blev olika skrivningar, eftersom vi är överens i sak. Men det är flera partier, och utanför denna sal finns det väldigt många som är bekymrade. Jag är ledsen för att regeringen har hamnat så fel i en fråga som är så central för fortsättningen.

En stor del av den budget som vi diskuterar i dag handlar om utbyggnaden av den högre utbildningen. Vad avser antalet utbildningsplatser är vi relativt överens. Däremot anser vi moderater att anslagen skall fördelas till universitet och högskolor utifrån fasta kriterier som tar hänsyn bl.a. till studenternas val och utbildningars kvalitet. Politiska förhandlingar, taktik och politiska bedömningar skall inte vara det som bestämmer fördelningen.

Jag skulle vilja påstå att regeringen och Centerpartiet med sitt budgetförslag, om man ser det som en helhet, ställer en utbyggnad av de mindre högskolorna i motsatsställning till studenters möjligheter att under en tid studera vid ett utländskt universitet eller en utländsk högskola. Karlstad ställs mot Sorbonne, Växjö och Stockholm mot Bologna och Luleå mot Stanford och München. Man kan dra en hel lång rad av motsatsförhållanden. Det är varken klokt eller nödvändigt.

Det är oklokt, därför att närheten till högre utbildning har betydelse för att fler skall kunna studera vid högskolan. Det är jag den sista att förneka. Det är oklokt också därför att utvecklingen är fantastisk. Fler och fler svenska ungdomar, oberoende av social bakgrund, har fått möjlighet att studera utomlands. Det är oklokt att ifrågasätta det.

Jag vill därför påpeka att det finns många exempel på ungdomar som genom utlandsstudierna har fått tillgång till kunskaper och kontakter som de aldrig annars skulle ha fått. Det är bra för var och en, och det är bra för Sverige. Det skall inte ställas i motsatsställning till något annat, vilket man gör i budgetpropositionen.

Regeringen skriver i budgetpropositionen att man inom tre år räknar med en halvering av antalet utlandsstuderande. Det handlar om hemtagning av 10 000 studenter. Hur kommer man på en så ovanligt dum idé i en tid när gränslösa kontakter och internationalisering präglar snart sagt all samhällsutveckling?

Herr talman! I vårt land får man ofta vara glad över Fru Fortuna, så också denna dag. Utskottsmajoriteten "hittade" nämligen litet drygt 20 miljoner kronor som inte hade gått åt på ett konto. Därför föreslår nu utskottsmajoriteten att den här besparingen på utlandsstudenterna skall utgå, och vi är väldigt glada över det. Men det gäller denna gång. Faktum kvarstår: Socialdemokraterna tycks i särskild ordning ha bestämt sig för att inte prioritera internationella kontakter för forskare och studenter. Det är t.o.m. så illa att finansministern för några dagar sedan från den här talarstolen talade om förslaget om en halvering av antalet utlandsstudenter som "en ganska måttfull besparing". Låt mig understryka att det är en inställning som vi moderater inte kan dela.

Anf. 92 ANDREAS CARLGREN (c):

Herr talman! Vi är nu inne i ett väldigt viktigt skeende när det gäller utbildningen i Sverige. Vi är inne i en oerhörd utveckling och expansion. Som centerpartist är jag stolt över att se vilken oerhörd kraftig expansion vi nu medverkar till, efter det att Sverige så allvarligt halkade på efterkälken under 80-talet. Sverige behöver en större andel personer i högskoleutbildning, och det är därför Centerpartiet så hårt har arbetat för att den expansionen skall bli av.

Vi har också arbetat för att nya universitet skall inrättas i Sverige. Vi tog tidigt ställning för nya universitet i Örebro, Karlstad och Växjö samt Mithögskolan. Nu finns en tidtabell fastslagen och ansökningar inne som innebär att det här ganska snart kan bli verklighet.

Vi har arbetat för bättre kvalitet i utbildningen genom fler forskarutbildade. Vi kommer att behöva fler forskarutbildade, inte minst i näringslivet. Jag menar att det kommer att vara fullständigt nödvändigt för Sveriges ställning som kunskapsnation i framtiden att vi lyckas utveckla både kvantitet och kvalitet.

Centerpartiet har länge arbetat för fasta forskningsresurser till alla landets högskolor. Vi vill sannerligen inte att vissa av våra högskolor bara skall ses som något slags B-högskolor, där de som går i grundutbildning inte också har kontakt med den forskning som pågår på den högskola där de utbildar sig. Det var därför det också var så viktigt att vi i budgeten medverkade till ytterligare en kvarts miljard till forskarutbildningen, varav 100 miljoner var öronmärkta för fler anställningar av doktorander. I utskottsarbetet har det dessutom varit möjligt att öronmärka ytterligare 50 miljoner kronor av fakultetsanslagen för forskarutbildningar. I den debatt som pågått under de senaste dagarna har man gjort ett stort nummer av att 50 miljoner inte räcker. Nej, det insåg vi tidigt, och det handlar därför om mer nya pengar, om väsentligt mer.

Det har ändå under senare tid pågått en stor debatt inte minst om forskarutbildningen. Det har funnits två avgörande skäl till att jag har velat att Centerpartiet skall medverka till den reform som vi i dag kommer att besluta om.

Det första skälet är att jag efter en lång tids debatt har blivit övertygad om att forskarstuderande behöver bättre sociala villkor. Det finns en gammal myt om att man i konstnärskretsar skulle gynna kreativiteten genom svält. Som tur är har man övergivit den dumma föreställningen, men jag förstår inte varför vi skall behålla den när det gäller forskarstuderande. Det är väl självklart att forskarstuderande skall ha bättre sociala villkor och att det därför inte minst skall finnas möjligheter till fler doktorandtjänster men också annan finansiering.

Jag har ansett att forskarstudier på osäkra villkor och med låga studiemedel är en social orättvisa och ett problem för Sverige om vi skall utvecklas som kunskapsnation. Plötsligt framstår just det, rätten att få leva på osäkra villkor och att få ha låga studiemedel som sin finansiering, som högsta visdom och som en förutsättning för framtida forskningskvalitet. När blev det så? Jag riktar den frågan till er som är så starka kritiker av reformen. Ser ni inte, inte minst från jämställdhetssynpunkt, hur viktigt det är att förändra villkoren på den här punkten?

Det andra skälet för mig att ha medverkat till att det här beslutet kan fattas i dag är att Sverige otvivelaktigt behöver fler disputerade i både

utbildning och näringsliv. Om antalet lärare skall vara oförändrat i förhållande till antalet studenter behövs, med den oerhörda expansion vi är inne i nu, många nya lärare, 4 000 nya heltidslärare till år 2000. En stor del av dem skall vara disputerade.

Ni som nu kritiserar reformen så starkt: Vad konkret vill ni medverka till för att vi skall få fram fler disputerade? I debatt efter debatt, inte minst här i kammaren, har det påpekats hur viktigt det är att vi får tillräckligt många lärare till de nya högskolorna. Ni har varnat för att kvaliteten kan sänkas när vi nu driver på expansionen så starkt. Men vad vill ni själva göra när vi nu behöver se till att dessa disputerade lärare verkligen kommer fram? Vad konkret är ni beredda att medverka till? Vad är alternativet? Är det en rimlig ordning att en femtedel av doktoranderna registreras med noll i aktivitetsgrad i ett läge när landets framtida ställning som kunskapsnation i stället kräver långt fler disputerade? Vad är alternativet? Nej är ju inget svar.

Jag känner själv en mycket stor respekt för den humanistiska forskningens tradition och behov av andra arbetsformer. När kritiken blir för upphetsad är det svårt att se vad som verkligen är på väg att beslutas. Det system som nu är på väg att införas är långt mycket mer flexibelt än vad kritikerna är beredda att erkänna.

Den som söker plats i forskarutbildningen behöver inte visa upp en finansiering för alla åtta åren, men högskolan måste i samband med antagningen göra en bedömning av de ekonomiska förutsättningarna. Det skall finnas flera olika sätt att klara finansieringen. Det gäller doktorandtjänster, utbildningsbidrag, stipendier, studiemedel, externa anslag eller förvärvsarbete. Det kommer att vara möjligt att inleda forskarstudierna med studiemedel. Det kommer att gå att kombinera doktorandstudier med förvärvsarbete. Det står mycket tydligt i utskottets utlåtande. Varför då tala om idiotstopp? Varför inte informera bekymrade människor om vad som gäller i stället för att låtsas sådant som inte gäller? Dessutom kommer fyraåriga övergångsregler att gälla. Det innebär att alla som antagits före 1998 fortsätter på nuvarande villkor till utgången av år 2001.

Jag menar att vi lägger en grund för ett fortsatt bygge. Det betyder inte att vi har lagt den sista byggstenen. Självfallet kan det finnas mer att göra. Jag tycker ändå att kritiken skulle vara starkare om utgångspunkten var att man hade en högre ambitionsnivå för utbildningen, men så är det ju inte. Tvärtom konstaterar jag att våra kritiker nu är de som sitter med den lägre ambitionsnivån. Vi vill att en klart större andel av människorna i vårt land skall ha högre utbildning. Vi vill skapa fler universitet. Vi vill skapa fler högklassiga och akademiskt framstående forskningsmiljöer runt om i landet. Vi vill se en större andel som uppnått examen i forskarutbildningen och med det bakom sig kan vara verksamma i näringslivet och i utbildning. Jag märker att våra kritiker gång på gång i stället lägger ribban lägre, ger Sverige sämre förutsättningar, är mer på defensiven.

När det gäller besparingarna i studiestödet vid studier utomlands vill jag bara säga att Centerpartiet ju har medverkat till att stoppa dem. Jag lyssnade noga på vad Beatrice Ask sade. Jag tycker att det framgår mycket tydligt av det vi har skrivit och sagt, och även av verkligheten, att studerandeutbyte och internationalisering är fullständigt avgörande för Sverige i framtiden. Meningarna om halvering som Beatrice Ask läste upp finns inte i utskottsbetänkandet. Skulle det inte vara litet snyggt att an-

*Fel! Okänt
växelargument.*

passa debatten efter vad som faktiskt har gjorts? Och om ni tycker att det här är så viktigt, medverka då någon gång till att det också händer saker i verkligheten! Ni tror att den största verkligheten är att uppträda och kritisera i debatter. Det tror inte jag. Jag tror att det är studenternas verklighet det gäller.

Vidare har vi från utskottsmajoritetens sida sett till att det blir ett utlåtande från utskottet om att vi vill åstadkomma en ordning där Rudolf Steiner-högskolan kan stå för examination när det gäller Waldorfpedagogisk utbildning men där examensrätten för sådana lärarutbildningar skall läggas på lärarhögskolan i Stockholm. Det här är viktigt för att se till att det finns möjligheter för fristående skolor med alternativ pedagogik. Det gäller också att hitta skyndsamma lösningar för andra lärarkategorier och möjlighet till lärarutbildning med Waldorfinriktning på fler lärarhögskolor. Vi förväntar oss att regeringen återkommer med förslag som gör detta möjligt.

Jag vill också säga att jag kommer att sakna Margitta Edgren i utbildningsutskottet. Hon har varit både en företrädare för sitt parti som jag tror gör andra partier avundsjuka och en mycket inspirerande person.

Till sist vill jag när det gäller UbU1 yrka bifall till reservation 11 och när det gäller UbU7 till reservation 7. Vi står självfallet bakom alla reservationer vi har skrivit under, men vi nöjer oss med dessa yrkanden för att spara kammarens tid.

Anf. 93 BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Jag har bara några korta kommentarer.

För det första: När det gäller det förslag till reformer av forskarutbildningen som jag kritiserade gör Andreas Carlgren det väldigt enkelt för sig genom att utmåla dem som inte tycker att förslagen är bra som motståndare till effektivisering. Alla är helt klara över att vi behöver få fram fler examinerade, och det underströk jag också.

Problemet, som Andreas Carlgren tycks strunta i, är att inte jag utan väldigt många runt om på högskolor och universitet konstaterar att förslaget leder till att man under flera år inte kan ta in några nya människor i den här viktiga utbildningen. Det handlar om att forskare kanske inte kommer att kunna fullfölja, men det handlar framför allt om att väldigt många aldrig kommer att bli forskare – därför att förutsättningarna låses, därför att det finns fyrkantigheter i förslaget.

Det här har vi tagit till oss och bekymrat oss över. Jag tycker att det är synd att inte Andreas Carlgren förstår den här problematiken.

Jag tror att det är fel att ensidigt se till bara behovet av fler lärare vid universiteten när man tittar på denna utbildning. Det finns behov av andra slag också. Exempelvis behöver vi fler med forskarutbildning i näringslivet. Kombinationsmöjligheter som kan vara litet knepiga är därför alldeles nödvändiga. Det är inte tvärsäkert att våra universitet och högskolor har det öppna sinne som krävs för att tolka det här som om finansieringen är löst för en hel forskarutbildning. Det finns svårigheter här.

För det andra: Jag får nu kritik för att vi inte ser vad Centern har gjort i utskottet. Då vill jag gärna säga att jag tycker att Andreas Carlgren också skall stå för det som man har kommit överens med regeringen om och som finns i propositionen. Förändringarna när det gäller utlandsstu-

denterna beror ju på att man av en sinkadus hittade pengar och insåg att detta var ett mycket impopulärt förslag.

Prot. 1997/98:46
12 december

Anf. 94 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Herr talman! Inte är det någon särskilt snygg debatt! Jag har flera gånger i mitt inlägg sagt att det gäller att öka antalet forskarutbildade i näringslivet. I den delen slår sannerligen Beatrice Ask in fullständigt öppna dörrar.

Men min poäng var att om vi skall få det måste vi också få fler som är examinerade. Skall vi få fram den förändringen krävs det att vi gör verkliga förändringar och inte bara pratar om dem. Där återstår min fråga fullständigt obesvarad: Vad är i så fall Beatrice Asks och moderaternas alternativ? Man säger hela tiden att det här är viktigt, men sedan kommer man inte med någon insats som gör det möjligt. Det är det som är min poäng med att det inte bara gäller att vara bra i debatter, det gäller att vara bra i verkligheten också.

Samma sak gäller för utlandsstudierna. Jag tycker att Beatrice Ask skall försöka sluta sprida fullständiga felaktigheter. Vi har medverkat till *ramarna* i budgeten, inte gjort upp om allt innehåll. Det vet Beatrice Ask, men hon vill ändå få säga det här i en debatt eftersom det passar moderaterna just nu. Jag tror att det skulle bli bättre om Beatrice Ask beskrev verkligheten såsom den är.

Anf. 95 BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Betyg på våra insatser, både i debatt och i det politiska arbetet, får väl väljarna sätta. Det kanske vi inte skall göra själva.

Däremot är vår bedömning av förslaget till förändringar vad gäller forskarutbildning att det inte blir fler examinerade utan färre inom vissa områden. Skälet till att vi gör den bedömningen är att kritiken har varit väl underbyggd från många av dem som är direkt involverade i verksamheten, och det har vi tagit till oss. Jag tycker inte att det är så märkligt att man gör det. Det oroar mig att inte majoriteten tar till sig den typen av frågeställningar.

Även om jag erkänner att man gjort en del förändringar och förtydliganden i utskottet kvarstår bekymren. Så sent som häromkvällen – Andreas Carlgren hade inte möjlighet att vara med – hade jag tillfälle att under lång tid diskutera med flera personer inom en facklig organisation som är *för* förslaget men som ändå var mycket, mycket bekymrade. Jag tror alltså inte att resultatet blir det önskade, och det tycker jag är sorgligt.

Sedan frågade Andreas Carlgren: Vilket alternativ har moderaterna? Ja, en del av förslagen är vi inte kritiska till; det har framgått både i utskottet och på andra ställen. Men vi ser fyrkantigheter som borde ha arbetats bättre. Den utredningskapaciteten har inte vi som oppositionsparti. Det har de som sitter i majoriteten.

Anf. 96 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Herr talman! Nu blev det väl bara värre. Jag har förstått att moderaterna gör anspråk på att ha en betydelse när det gäller utbildningspolitik. Jag har förstått att man under lång tid har sagt att Sverige behöver öka sin

*Fel! Okänt
växelargument.*

kvalitet när det gäller utbildningen. Men när moderaterna nu skall tala om hur man verkligen vill göra detta, eftersom det är så centralt att få fler forskarutbildade i näringslivet, har man över huvud taget inget alternativ. Svaret är: Jo, vi tycker att en del är bra. Man tycker alltså om delar av alternativet. I övrigt saknar man fullständigt alternativ, och man säger att det beror på att man saknar utredningsresurser. Ursäkta, men jag tror det inte.

Jag tror att det här beror på att man inte vågar ta ställning. Man vågar inte komma med ett förslag. Det är länge sedan moderaterna kunde använda sig av devisen "Moderaterna – ett parti att lita på". Jag menar att det är illa för forskarutbildningen.

I moderaternas motion skriver man dessutom att det införs ett förbud mot antagning av dem som inte har doktorandtjänst. Vore det inte snyggt att erkänna att det var en felinformation? Utbildningsutskottet har klarlagt att det inte gäller. Det vore väl bättre än att föra en debatt på felaktiga förutsättningar, vilket har skett gång på gång här i dag.

Anf. 97 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Jag börjar med att när det gäller UbU7 yrka bifall till reservation 3 under mom. 2 och 13.

Utbildningen av akademiker i tillräckligt antal och på tillräckligt hög nivå är en avgörande faktor för varje land som vill hävda sig i framtiden. Trots att Sverige generellt har en väl utbildad befolkning finns det besvärande problem. Ett är att vi har svårt att få ungdomar att söka till de längre utbildningarna och välja att satsa på dessa. Ett annat är att examinationsfrekvensen är för låg. Ett tredje är att vi fortfarande har en besvärande social snedrekrytering. Ett fjärde, som har visat sig i dagarna, är att vi faktiskt har en ökande andel studenter som inte lämnar högskolan.

Internationella jämförelser visar på behovet av att ytterligare höja vår utbildningsnivå. Om man till utbildning vid universitet och högskolor lägger annan eftergymnasial utbildning är den andel av varje generation ungdomar i Sverige som börjar någon form av sådan utbildning lägre än i jämförbara länder. Folkpartiet anser att målet måste vara att minst hälften av varje årskull ungdomar söker sig till högre utbildning.

Vi har sett ökningen av antalet högskoleplatser som ett mycket viktigt sätt att nå detta mål. En utbyggnad startades 1990, fortsattes av den borgerliga regeringen och fortsattes också av den nuvarande regeringen. Vi har vid varje tillfälle varit del av, accepterat och uppmuntrat utbyggnaden.

Vi har däremot kritiserat den socialdemokratiska regeringens brist på långsiktighet. Vi har flera gånger talat om de här pucklarna inom högskolan, vilka inte har främjat högskolans möjligheter att planera en framförhållning med kvalitet i centrum. Vi säger därför denna gång nej till att flytta fram platser från hösten 1998 till januari 1998. Det är ett tydligt exempel på sådan här ryckighet.

Vi menar också att universitet och högskola har kommit i kläm genom olika principer för finansiering. Det handlar alltså om de studenter som man har utbildat över taket, motsvarande ca 200 miljoner, som staten inte ämnar ge ersättning för. När platserna nu ökar kommer högskolorna säkert att anpassa antalet studenter till reella tal, och den ökning som väntas kommer inte att ske.

En viktig kvalitetsfråga är också de anställda lärarnas kompetensutveckling, både ämneskompetensen och deras pedagogiska utveckling. Särskilt i en organisation som ägnar sig åt kunskapsutveckling är detta en process som varje lärare måste vara medveten om. De måste alltså själva ha oerhört stor tillgång till den lärande processen och själva bli vidareutbildade.

Vi menar också att de nya platser som tilldelas inte skall smetas ut över både nya och äldre högskolor, utan de skall dedicerats till universiteten och till de högskolor som nu söker universitetsstatus. Där finns det nämligen en bättre täckning av kompetenta lärare, och de har fått stå tillbaka vid tidigare utökning. Mitt resonemang gäller i synnerhet Lund, som jag känner väl eftersom jag bor där och har en särskild känsla för Lunds universitet. Det har nu avknoppat utbildningar och studenter till den nya högskolan i Malmö.

Enligt Folkpartiets budgetalternativ behåller högskolorna 210 miljoner av det som regeringen har sparat in. De pengarna menar vi att varje högskola kan använda för sin egen kvalitetsutveckling, t.ex. medger det en viss finansiering av ett utökat antal lektorer och professorer.

Vi menar också att sexpartimotionen om de frikyrkliga högskoleutbildningarna är väl motiverad. Jag tycker faktiskt att det är litet småaktigt att vi inte skulle kunna komma fram till att göra den omfördelningen av 150 platser till de här högskoleutbildningarna. Elver Jonsson är en av motionärerna. Jag såg att han har anmält sig på talarlistan, och han kommer säkert att motivera detta bättre än jag har gjort.

Sommaruniversitet har vi tjatat om i många år. Det tycker vi är en oerhört viktig del i en utveckling av alternativa utbildningssätt som också kan medverka till att minska den sociala snedrekryteringen. Okej, säger socialdemokraterna och utbildningsministern, det har de full möjlighet till. Men som vi menar det skall det ingå i det generella utbildningsuppdraget och därmed också finansieras.

Nu går jag över till forskarutbildningen. Folkpartiet har länge arbetat för att öka antalet forskare. Vårt mål är 2 500 examinerade per år. För att nå det senast år 2000 krävs att varje antagen doktorand har finansiering i form av en doktorandtjänst. En tjänst medför social trygghet i form av t.ex. barnledighet och andra sociala förmåner som erfarenheten säger är viktiga för att öka antalet kvinnor som vill satsa på en forskarutbildning. Detta är min erfarenhet som ordförande under sex år i Jäst-gruppen, som här är återopad, där jag har mött oerhört många kvinnor som just säger detta.

För att examinera så många har vi också i vår budget hållit undan 100 miljoner för detta, vilket finansierar mellan 350 och 450 sådana tjänster. Detta tas upp i den reservation som jag redan har yrkat bifall till.

Jag har som ni alla vet kommit överens i utskottet med Socialdemokraterna och Centern om det förslag som nu förs fram av majoriteten. Det har jag gjort eftersom det enligt min bedömning är steg på vägen för att nå de mål jag har redogjort för är Folkpartiets. Jag personligen håller självklart fast vid det jag har medverkat till. Men tyvärr delar inte flertalet i min riksdagsgrupp min bedömning, vilket innebär att de kommer att ge sitt stöd till moderaternas reservation 1 under mom. 1 i UbU7 om avslag på förslagen att reformera forskarutbildningen. Gruppen kommer också

*Fel! Okänt
växelargument.*

att ge sitt stöd till reservation 1 i UbU2 om studiemedel under forskarutbildningen.

Låt mig också säga några ord om grunden för min bedömning. Det är dels kunskapen om att ofinansierade doktorer med dålig eller alltför liten handledning inte blir färdiga, dels prognoser som tyder på stor brist på vetenskapligt skolade människor i framtiden i Sverige. Denna brist drabbar högskolorna med kraft mellan år 2005 och 2015 då ca 5 000 lärare pensioneras.

Jag har i utskottet under hela 90-talet medverkat till att öka antalet studenter så att det år 2000 kommer att finnas 270 000 studenter. Det är ungdomar som förväntar sig att få en utbildning med kvalitet som kan mätas internationellt. Den skall ges av lärare som själva är forskare med vetenskaplig skolning och som kan tydliggöra de nödvändiga kopplingarna mellan utbildning och forskning. För att vara lärare vet ni alla att det enligt högskolelagen krävs att man har en vetenskaplig utbildning. Det kräver också utbildningen i sig, eftersom den skall vila på vetenskaplig grund.

Till detta, som alltså är högskolans behov av vetenskapligt skolad personal, kommer alla riksdagspartiers önskingar om att gymnasieskolan skall ha lektorer och att komvux skall ha lektorer. Vi vet att industrin ropar efter människor med vetenskaplig skolning. Inte minst förvaltningen vet vi bestämt behöver vetenskapligt skolad personal.

Nu har alltså socialdemokraterna enligt min uppfattning lagt fram ett förslag till en tydligare finansiering än tidigare. Man har öronmärkt 954 miljoner för forskarutbildning i landet. Till detta kommer det självklara, som jag egentligen inte skulle behöva säga här, att varje institution och fakultet naturligtvis kan använda mer pengar, speciellt under en övergångsfas, till vissa mindre institutioner som kan underlätta för det nya sättet att se på doktorandutbildningen.

Herr talman! Under Per Unckels tid som utbildningsminister fattade riksdagen beslutet att endast doktorandtjänster skulle finansieras från juli 1995. Detta revs upp av den socialdemokratiska regeringen, och man återinförde utbildningsbidrag. Det här var väldigt många av oss mycket emot. Nu är alltså min bedömning att det som i dag läggs fram som förslag är ett steg på vägen mot fler forskare och därmed en möjlighet att i framtiden behålla och öka kvaliteten inom forskarutbildningen och att behålla och öka kvaliteten inom högskolans lärarkår.

Jag kan inte med gott samvete nu säga nej, eftersom allt då förblir vid det gamla, och läraryrket förvärras i väntan på något annat. Som jag sade i utskottet är min mardröm att de som runt år 2010 är valda ledamöter av utskottet tvingas att acceptera en verklighet som innebär att det för att vara lärare vid universitet och högskolor inte längre ens på papperet krävs vetenskaplig skolning. Det menar jag är en katastrof och en katastrofal kvalitetsförlust för Sveriges utveckling, både inom teknisk och humanistisk utbildning och forskning.

Herr talman! Jag vill markera att jag har stor respekt för alla de människor som har skrivit till mig. De har uttryckt sin oro i långa och mestadels vänliga brev. De har försökt föra mig åter till ordningen, att visa hur besvärligt det hela är och hur synd det är om "små" ämnen och att vissa ämnen kommer att slås ut helt. Jag kommer att besvara alla brev.

Men vad Sverige behöver är inte fler doktorander utan fler doktorer. Det är ur samhällets synvinkel ansvarslöst att ha många doktorander i humaniora och samhällsvetenskap om det inte blir doktorer av dem. Det är dessutom en katastrof för den enskilde att bedriva utbildning på sin egen bekostnad år efter år utan att nå sitt mål.

Tillgänglig statistik säger att 6 % av doktoranderna utan finansierad studiegång blev färdiga de senaste 13 åren. De senaste 25 åren har bara 21 % över huvud taget blivit färdiga. Det befrämjar inte en fortsättningsvis bra forskarstandard.

Anf. 98 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Herr talman! Jag kommer att dela upp mitt anförande i två delar. Den ena kommer att handla om reflexioner kring studiestödet. Den andra delen kommer att handla om forskarutbildningen. Jag har valt att börja med studiestödet.

Vi har ställt oss bakom regeringens stora satsning på vuxenutbildning. Vi har varit kritiska mot att kunskapslyftet inte har samordnats med det aviserade nya studiestödssystemet. I stället har regeringen valt att införa ytterligare ett studiestöd, ett särskilt utbildningsbidrag, som är betydligt förmånligare än både svux och svuxa, dvs. man kan studera med bibehållen a-kassenivå. Det är bra. Men problemet är att man får detta under högst ett år.

Alla som har jobbat med kortutbildade studieovana vuxna vet att det i regel krävs betydligt längre tid att nå målen i kunskapslyftet, nämligen kunskaper motsvarande treårigt gymnasium i kärnämnen.

Det är klart att det är beklagligt om många tvingas av ekonomiska skäl lämna studierna efter endast ett år. Då blir det inte mycket med lyftet.

Vi har i vårt budgetalternativ velat satsa ytterligare ca 1 miljard kronor för att de 70 000 som nu finns i kunskapslyftet skall få läsa vidare med särskilt utbildningsbidrag under hösten 1998.

Jag noterar att Ulf Melin från Moderaterna också var oroad över att det särskilda utbildningsbidraget utgår under endast ett år. Men jag har inte sett att Moderaterna har haft något förslag för att avhjälpa det hela.

Vi vill också mjuka upp reglerna för det särskilda utbildningsbidraget. Det gäller de deltidsarbetslösa och de timanställdas möjligheter att läsa med helt bidrag.

Jag skall nu gå in på en sak som för många kan framstå som en petitesse, en liten del i det stora hela, nämligen tidsåttningen för de studerande som läser svenska för invandrare. Regeringen vill spara 85 miljoner kronor på detta. Det gäller totalt ca 3 500 människor. De flesta invandrare har inget jobb, utan de läser oftast sf med socialbidrag. Det här är en av de mest utsatta grupperna i vårt samhälle, och de behöver förbättra sina kunskaper i svenska språket.

I andra sammanhang talas det vackert från talarstolen om vikten av att invandrare får delta i samhället och arbetslivet på samma villkor. Grunden för detta är ett väl fungerande språk.

Jag vill berätta för er om en vän till mig. Han heter Balaram och han är 20 år. Han har mindre än sex års skolgång i hemlandet. Trots det har han tack vare sin entusiasm och egen aktivitet lyckats få ett jobb på en restaurang. Det är ett tungt och okvalificerat arbete. Balaram vill helst

*Fel! Okänt
växelargument.*

någoting helt annat. Men han har svårt med svenskan. 15–20 timmar i veckan pluggar han svenska för invandrare på vuxengymnasiet i sin hemkommun. Timersättningen har hittills givit honom kompensation för lönebortfallet.

Vilka möjligheter kommer Balaram att ha efter det att dagens beslut har fattats? Svuxa får han inte. Han är inte att betrakta som arbetslös. Skulle han få det har han ännu inte kvalificerat sig till a-kassa. Det går inte med särskilt utbildningsbidrag. Han är inte arbetslös, och han studerar på en för låg nivå. Han kommer säkert att bortprioriteras. Men kan han inte, som regeringen föreslår, under tiden läsa in andra ordinarie ämnen på komvux? Han klarar det inte eftersom han har för bristfälliga kunskaper i svenska. Han kommer inte att kunna följa undervisningen. Hur är det då med svux? Det skulle ge honom mindre än hälften av inkomsten. Balaram hör till dem som ännu inte lyckats skaffa sig några ekonomiska reserver, och han är ung. Han kan ju fylla ut med lån. Det vågar inte Balaram. Att skaffa sig skulder känns alltför otryggt som flykting i ett främmande land.

Dessutom kommer kunskapslyftarna, de som behöver läsa en tredje och senare en fjärde termin för att nå kompetensnivån, att få förtur till svux och svuxa. Får de inte det riskerar hela kunskapslyftet att spricka. CSN säger att man hoppas – om det visar sig nödvändigt – kunna föra över pengar från svux och svuxa till det särskilda utbildningsbidraget. Det blir det, tro mig. Pengarna räcker enligt CSN:s uppgifter till endast 55 000 av de 104 000 helårsplatser som finns inom kunskapslyftet.

Skall Balaram säga upp sig från sitt jobb? Skall han plugga på socialbidrag? Det är tveksamt om han kommer att få det eftersom han själv säger upp sig från jobbet.

Regeringen reagerade i fråga om utlandsstudenterna och lyckades skrapa ihop pengar. Jag har inget emot det utan tycker i och för sig att det var bra. Men varför går det inte att göra motsvarande för timersättningen? Är det för att den här gruppen av förklarliga skäl inte är lika påtagligt stark i sin lobbyverksamhet och att den inte heller har fått ett sådant kompakt massmedialt stöd som utlandsstudenterna fick?

En parentes till Andreas Carlgren: Det fanns alla möjligheter att nå en bred överenskommelse över alla partigränser i utbildningsutskottet i frågorna om utlandsstudiestödet. Men det avvisade Andreas Carlgren och Centerpartiet. Numera tycker jag att Centerpartiets tal om samverkan över partigränserna klingar litet ihåligt.

Då går jag över till forskarutbildningen.

Det finns ett problem med dagens forskarutbildning, nämligen att så många doktorander tar så lång tid på sig att bli färdiga med sina examina. Anledningarna till detta är flera.

Regeringen föreslår nu en skärpning av reglerna för antagning till forskarutbildningen. Detta sker genom att föra in ett antal ekonomiska spärrar. Dessutom föreslår man en utökning av antalet doktorandtjänster med 1 500.

Vi är mycket positiva till den utökningen. Vi anser att det är en nödvändighet för att klara målet att få inte fler doktorander men fler doktorer. Naturligtvis är doktorandtjänsterna den bästa formen för studiefinansieringen. Tjänsterna är pensionsgrundande och de ger de sociala förmåner som gäller vid ett anställningsförhållande.

Utökningen innebär för universiteten en faktisk ökning med 400 tjänster. 1 000 av dem är redan in-tecknade och finansierade av bl.a. Riksbankens Jubileumsfond. I realiteten är det inte en fullt så kraftig utökning som det har sett ut från början.

Vi ser problemen så här. Förslaget kommer att innebära drastiska minskningar av antalet doktorander vid institutioner inom främst de humanistiska fakulteterna. Den kritiska massa som är nödvändig för en god forskarmiljö, när man skall anordna seminarier osv., kommer att utarmas vid de här institutionerna. Och det är allvarligt.

Vi löper också risken – de finns redan – att få ett stort antal skuggdoktorander, ett helt rättslöst forskarproletariat, dvs. personer som bedriver forskarstudier utan att vara antagna till forskarutbildningen. De gör det av intresse men också därför att det finns en arbetslöshet bland akademiker.

Frågan om effektivitet kopplas, tycker jag, i det här förslaget allt för starkt till genomströmningstakten och mindre till forskningens kvalitet, dess innehåll och samhällsrelevans. Det är nämligen intressant att forska och arbeta samtidigt. Det kan vara arbetet som öppnar forskarens ögon för intressanta samhällsrelevanta problem. Nu blir det svårare att förena forskarstudier och arbete.

Det är orimligt att kräva att de blivande doktoranderna skall kunna uppvisa full forskningsfinansiering för hela studietiden. Nu kommer Bengt Silfverstrand att säga: Det kräver vi inte heller. Men i praktiken kommer det att bli så, därför att fakulteterna kommer att känna sig mycket osäkra. Forskningsanslag och stipendier beviljas nämligen för högst tre upp till sex månader. Det är verkligheten.

Rent principiellt ideologiskt gör man nu, tycker jag, ett kraftigt avsteg från strävan mot en fri dimensionering på våra universitet och högskolor – och allt detta i en tid då universitet och högskolor expanderar kraftigt och då vi också kan förvänta oss stora pensionsavgångar bland lärarna de närmaste åren. Det finns en risk för att vi får en akut och svår lärarbrist. Jag menar att vi på det här sättet inte ökar antalet doktorander och därmed antalet som disputerar. Tvärtom kommer antalet att minska.

Dessutom rimmar det också mycket dåligt med idén om det livslånga lärandet och med individens möjlighet att göra fria val, att välja studier på vilken nivå det än är.

Jag tycker att hela ärendet är dåligt förberett och att det egentligen inte finns några ordentliga konsekvensanalyser. Det är förvånande med tanke på de djupgående förändringar av forskarutbildningen som förslaget faktiskt innebär. De konsekvenserna får vi leva med långt in på 2000-talet. Vi yrkar därför avslag på förslaget i sin helhet och vill att regeringen får i uppdrag att återkomma med ett förslag om forskarutbildning som skapats i samarbete och i dialog med forskarsamhället och studentorganisationerna.

Överföringen av 50 miljoner från fakultetsanslagen till forskarutbildningen i slutskedet av det här arbetet tycker jag också är illa övertänkt. Det är litet desperation därför att man har märkt att man har fått mycket starkt kritik för förslaget. Fakultetsanslagen har gång på gång utsatts för regeringens sparkrav, och de är hårt ansträngda redan nu, något som Vänsterpartiet också gång på gång har påtalat.

Resultatet av förslaget kan bli det motsatta, nämligen att handledningen av doktoranderna ytterligare försvagas, vilket ytterligare också skulle

*Fel! Okänt
växelargument.*

försämra kvaliteten på forskarutbildningen. En god handledning – Andreas Carlgren, som frågade vad man skall göra – är den viktigaste garantin för att doktoranden slutför sina studier inom stipulerad tid. Det är det stödet som behöver ses över och förbättras. Det borde regeringen ha lagt ned mer energi och engagemang på.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservation 2 under mom. 1 och mom. 13 och reservation 6 under mom. 14 i UbU7.

Jag skall också säga att vi stöder Miljöpartiet i deras tankar på ett grundforskningsavdrag, som faktiskt reellt skulle hjälpa oss att finansiera fler doktorandtjänster och forskartjänster. Det hade varit mycket bra. Det hade kunnat ge ett tillskott på 500 miljoner kronor.

Anf. 99 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! Det var en trevlig avslutning på det förra anförandet. Vi tackar för det stödet. Jag vill också passa på att tacka Margitta Edgren som lämnar utskottet och ansluta mig till de andra kamraterna som har uttryckt sin sorg över att hon lämnar oss. Det har varit en trevlig tid.

Regeringens förslag när det gäller forskarutbildning har väckt ett visst uppseende. Regeringen har i budgetpropositionen föreslagit en omfattande och detaljerad reglering av forskarutbildningen. Man föreslår att ett visst givet antal doktorer skall examineras per vetenskapsområde och enhet. Studenter som inte kan göra trovärdigt att de har full finansiering av sitt uppehälle för hela studietiden skall inte antas till forskarutbildningen. Doktorsavhandling skall inte tryckas och publiceras t.ex. som en monografi. Studiebidrag skall bara få användas under vissa faser av utbildningen. Rätt till doktorandtjänst de två sista åren skall införas osv.

Förslagen, om de efterlevs strikt, skulle leda till långa antagningsköer i vissa ämnen, ställa orimliga krav på ställningstagande från institutionerna om skattad finansieringsförmåga hos studenterna och innebära ohanterliga uppföljningskrav för kontroll av efterlevnaden av de många reglerna. Regleringarna skulle initiera underliga konkurrensförhållanden mellan sökanden med olika finansieringsmöjligheter och öppna för en sponsring av studier från företag som inte förefaller särskilt väl genomtänkt.

Regleringarna kan komma att missgynna kvinnliga sökande, vilka som regel inte har samma fotfäste i institutionsforskningen som sina manliga kamrater och inte kan räkna med samma sponsringsstöd från företagen.

De utvecklingstendenser inom högskolornas utbildningsstrategier som förslaget uppmuntrar kan verkligen väcka till eftertanke. Regeringens förslag kan med en välvillig tolkning ses som ett försök att få en effektivare forskarutbildning och en skärpning av handledaransvaret, och det kan också vara en maning till rationaliseringar inom universitet och den högre utbildningen.

Förslaget är emellertid inte bra. Bristerna är mycket allvarliga om reglerna som det är tänkt skall tillämpas lika över alla ämnen utan hänsyn till skillnader i utbildningstradition, ämnens karaktär, antalet studerande som redan är antagna osv. Bristerna är av den karaktären att det är olyckligt om förslaget med Centerns stöd skulle drivas igenom i riksdagen.

Kanske kommer reglerna att kunna uppfattas som allmänna riktlinjer snarare än som strikta regler som måste följas till punkt och pricka ute på

institutionerna. Statssekreterare Göran Löfdahl har i olika sammanhang låtit antyda att den möjligheten står öppen. Miljöpartiet vågar inte förlita sig på den här tolkningen utan avstyrker förslaget så som det faktiskt står formulerat i propositionen.

Herr talman! Jag vill nu ta upp några frågor kring forskningspolitiken. Man brukar skilja ut två olika typer av forskning. Den ena typen är tillämpad forskning som arbetar med t.ex. produktutveckling för näringslivet eller studier av mer utredningskaraktär för statliga departement, myndigheter och förvaltningar. Den andra är grundforskning som koncentreras på utveckling av vetenskaperna och genererar ny kunskap och utveckling av de olika vetenskapernas teorier.

Inom grundforskningen sker också av naturliga skäl huvuddelen av forskarutbildningen. Den tillämpade forskningen har byggts ut kraftigt och förstärkts ytterligare genom inträdet i EU och bildandet av forskningsstiftelserna av löntagarfondsmedel. Den tillämpade forskningen använder mer än 40 miljarder kronor om året. De statliga forskningsråden som svarar för anslagen till landets grundforskning disponerar litet drygt 1 miljard kronor. Det råder en stor obalans mellan grundforskning, den fria forskningen, och den tillämpade beställningsforskningen.

Universitet och högskolor är i ett expansivt skede och har ansvaret för den fria forskningen och forskarutbildningen. De har i det här läget två vägar att välja mellan för att finansiera sin verksamhet.

Antingen får de kraftigt ökade resurser via fakultetsanslag och forskningsråd och behåller sin kapacitet som centrum för den fria forskningen. Eller också kommer de att få ge upp stora delar av den fria forskningen och koncentrera sig mer på beställningsforskningen.

I brist på alternativ har man redan slagit in på den senare vägen. Det som skulle vara högskolans tredje uppgift, att öka samverkan med näringsliv och samhälle, kommer att kväva universitetens och högskolornas vetenskapliga potential om man fortsätter på den inslagna vägen. Vi löper risk att just kompetensen inom den fria forskningen, som är av så stort värde för näringsliv och samhälle att det motiverar en stark samverkan, kommer att försvagas och uttunnas. Vad blir i så fall högskolans tredje uppgift värd? Om man vill låta näringslivet ta del av kunskapens frukt skall man naturligtvis också lägga sig vinn om att sköta fruktträdgården.

Miljöpartiet förordar väg nummer ett, nämligen att stärka grundforskningen och forskarutbildningen. Vårt förslag är att det skall ske inte genom ytterligare påslag i statsbudgeten utan genom en omDispositionering av medel genom införandet av vad vi kallar ett grundforskningsavdrag. Det skall vara ett avdrag som dras från anslaget till den tillämpade forskningen vid källan och förs över till grundforskningen. Ett grundforskningsavdrag på 5 % på den del av den tillämpade forskningen som finansieras via statsbudgeten och fonder och stiftelser skulle ge ca 1 miljard kronor.

Vi har i vår budget föreslagit just detta och kan med ett genomfört grundforskningsavdrag finansiera en förstärkning av antalet doktorandtjänster med ca 2 000 platser, förstärka forskningsrådets anslag för grundforskning med närmare 30 % och dessutom få medel över för en utvecklingsfond på 50 miljoner för grundforskning vid små och medelstora högskolor. Varför kan inte riksdagen ställa sig bakom det här förslaget? Vi har inte hört något enda argument mot förslaget under tidigare år. I år och förra året har vi hört ett stöd från Vänsterpartiet. Anser rege-

ringspartiet och Centern att grundforskningen inte behöver något ökat stöd? Och var står de andra partierna?

Fru talman! Jag vill slutligen ta upp den kanske viktigaste frågan när det gäller prioritering av forskningsområden inom den tillämpade forskningen. Det gäller regeringens anslag till miljöforskningen.

En mycket central och viktigt del av svensk miljöforskning har letts av Statens naturvårdsverk. Det handlar bl.a. om mätningar och studier av olika miljöpåverkningar inom landet. Naturvårdsverket har kompetens och projekt för att följa olika förändringar i miljön och slå larm när verksamheter kan få eller får allvarliga miljökonsekvenser. Naturvårdsverkets forskningsbudget har varit i storleksordningen 50 miljoner kronor per år. Det kan jämföras med de miljarder som satsas på försvarsforskning, bioteknik, läkemedelsforskning och liknande områden.

Nu har regeringen helt enkelt dragit in anslaget till Naturvårdsverkets miljöforskning. Hela anslaget skall bort, och det skall gälla fr.o.m. 1998. Man tänker sig antagligen att denna miljöforskning i fortsättningen skall styras från annat håll, t.ex. från en av de tidigare löntagarfondsstiftelserna. I statsbudgeten finns alltså inget anslag alls. Därmed undandrar man möjligheten att hantera landets viktigaste miljöforskning i demokratisk ordning genom beslut och kontroll av Sveriges riksdag. Det handlar alltså inte bara om pengar. Det handlar också om ansvaret för miljöforskningen.

Förslaget är häpnadsväckande och visar till vår förskräckelse vilken betydelse regeringen tillmäter miljöfrågorna. Neddragningarna på SLU, Statens lantbruksuniversitet, och budgeten i övrigt bekräftar bara bilden. Det råder faktiskt inte några som helst rimliga proportioner i forskningsinsatser när det gäller olika för samhället viktiga områden. Jämför med försvarsforskning, bioteknikforskning och genteknikforskning, för att inte nämna medicinsk forskning av olika slag.

Årets forskningsbudget visar hur litet intresset är för miljöforskningen från Socialdemokraterna och Centern. Ingen som har läst budgetpropositionen i år skulle komma på idén att utropa: Se, miljöforskningen är ett prioriterat område!

Detta är djupt olyckligt i en tid när det största hotet mot vårt samhälle är just den samlade miljöförstörelsen och hotet mot miljön.

Från vår synpunkt sett har alltså regeringens forskningspolitik två mycket stora brister. Det handlar om underfinansieringen av den fria forskningen och forskarutbildningen samt påtagliga brister i hanteringen av den för landet så viktiga miljöforskningen.

Anf. 100 TUVE SKÅNBERG (kd):

Fru talman! Jag står givetvis bakom alla de kristdemokratiska reservationerna, men för att vinna tid yrkar jag bifall bara till reservation 1 under mom. 1 i UbU2, reservation 4 under mom. 2 och 4 i UbU7.

Jag hinner för övrigt inte kommentera mer än en del av våra reservationer, men den fulla texten finns i betänkandet

Först några ord om frågor som tas upp i UbU2, Studiestöd. Inom den högre utbildningen har det skett en kraftig utbyggnad av årsstudieplatserna de senaste åren. Den är angelägen eftersom många studenter som skulle vilja läsa på högskolan utestängs från den möjligheten i dag. Därför är vi positiva till en högskolesatsning, men liksom när det gäller vuxenstudiesatsningen varnar vi för att en alltför hög takt innebär en risk för

att kvaliteten på utbildningen blir lidande, särskilt när ryckigheten är så stor och framförhållningen så liten. Det är inte helt enkelt att hänga med i regeringens svängar när det gäller senarelagda respektive tidigarelagda platser.

När de s.k. prislapparna som följer med varje plats dessutom urholkas samtidigt som antalet platser ökar är det omöjligt att upprätthålla samma kvalitet. Vår slutsats blir även här att en hög och jämn utbyggnadstakt där kringresurser med allt från bostäder till lärare, lokaler, bibliotek och studieplatser hänger med i utvecklingstakten är det som bäst gagnar eleverna. Därför har vi sagt nej till att tidigarelägga 10 000 platser till vårterminen 1998 och föreslår 2 500 platser färre per år fram till år 2000.

Jag måste också få påpeka, som också tidigare talare har gjort, den obegripliga småsinthet som regeringen och utskottsmajoriteten visar gentemot de fristående teologiska högskolorna. De har begärt sammanlagt 165 platser av de tiotusentals nya högskoleplatser som nu fördelas. De fick noll, trots att de mycket väl uppfyller de kriterier som ligger till grund för fördelningen. Det här förstärker ju verkligen bilden av Socialdemokraternas negativa inställning till fristående högskolor i allmänhet och till teologiska sådana i synnerhet.

Vi kristdemokrater hade velat behålla timersättningen för sfi. Regeringens hänvisning till att invandrare kan få räkna in sfi i ett studieprogram i komvux och få studiestöd håller inte. Innan invandraren har nått den kunskapsnivå som är målet för sfi är hans eller hennes kunskaper i svenska i allmänhet för dåliga för att det skall gå att bedriva studier på komvux. Det här är en liten och svag grupp, bara omkring 3 000 personer, som borde ha skonats från besparingar.

Låt mig så gå vidare till UbU7 som handlar om forskarutbildningen. Vi kristdemokrater säger ja till en reformering av forskarutbildningen. Vi säger ja till fler färdiga doktorer. Vi säger ja till fler doktorandtjänster med goda, trygga villkor när man arbetar som doktorand och forskare. Men det här förslaget har enligt vår mening stora brister. Det beror framför allt på att det inte har remissbehandlats.

Regeringen anser att de humanistiska fakulteterna, för det är just kring dem som problemen rör sig, har problem med forskarutbildningens effektivitet. Vi kristdemokrater menar att med hänsyn tagen till de små resurser som tillförs doktoranderna på dessa fakulteter är det i stället anmärkningsvärt att så mycket forskning ändå blir utförd. En stor del av forskarutbildningen sker ju på doktorandernas egen bekostnad, på den tid som kan avsättas vid sidan av ett förvärvsarbete. Så saknade t.ex. 40 % av doktoranderna på de humanistiska fakulteterna regelrätt studiefinansiering under förra läsåret och ca 20 % av doktoranderna på de samhällsvetenskapliga fakulteterna.

I syfte att höja examinationen bland de 16 000 aktiva doktoranderna gör regeringen en särskild satsning på 100 miljoner kronor för de doktorander som i dag saknar studiefinansiering, men som med två års finansierade studier kan beräknas nå fram till sin examen. Dessutom vill en majoritet, där också kristdemokraterna ingår, göra en omfördelning så att ytterligare 50 miljoner kronor tillförs doktoranderna, i synnerhet inom de humanistiska ämnena. Vi välkomnar denna omfördelning av de 50 miljoner kronorna, men vi ser den som en andrahandslösning.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Vi är medvetna om tidigare talares invändningar att det inte är bra att ta av fakultetsanslagen. Vårt förstahandsförslag var att tillföra 50 miljoner kronor i friska pengar utifrån. Att problemet inte blir avhjälpt ens med de här satsningarna förstår man dessutom av att 1998 ändå bara hälften av Sveriges doktorander kommer att kunna ha en anställning som doktorand.

Att tillföra medel för att underlätta studiefinansieringen finner vi alltså vara utmärkt, men den långtgående totalreglering som regeringen föreslår av forskarutbildningen för att höja effektiviteten anser vi vara helt kontraproduktiv. Dessutom har inte dessa regleringar varit föremål för ett normalt remissförfarande. I stället för att stimulera forskningen kommer regleringarna att vara kontraproduktiva och drabba delar av den svenska forskningen, som sagt framför allt inom de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna.

Hittills har en doktorand blivit antagen utifrån bedömningen att han eller hon uppfyller krav på en allmän grundläggande och på en särskild behörighet samt i övrigt har den förmåga som behövs för att klara forskarutbildningen. Nu föreslår regeringen och utskottsmajoriteten att till dessa krav skall den blivande doktoranden dessutom prövas ha tillräckligt goda ekonomiska förhållanden. Bara den får antas till forskarutbildning som i förväg kan visa sig ha tillräcklig finansiering för att läsa heltid under fyra år eller minst halvtid under åtta år.

Förslaget är mycket olyckligt. Eftersom 40 % av doktoranderna vid, som jag nämnde, de humanistiska fakulteterna får bedriva sin forskarutbildning utan regelrätt studiefinansiering, på egen bekostnad och därför med nödvändighet med lägre studiehastighet – i genomsnitt tio år från antagande till examen – kommer eller åtminstone riskerar regeringens förslag att halvera antalet doktorander och därmed doktorsexamina i framtiden. Inga ökade ekonomiska resurser för doktorandtjänster tillförs permanent. I praktiken förbjuder regeringen teologer, jurister, humanister och samhällsvetare att som i dag, vid sidan av sitt förvärvsarbete, på egen bekostnad och utan statliga medel, bedriva forskarstudier med en studietakt på mellan 10 % och 45 % av heltidsstudier. För mig är det obegripligt att regeringen samtidigt kan efterfråga fler doktorsexamina, ja, ställa mål för hur många som skall examineras, utan att annat än tillfälligt tillföra medel, och samtidigt förhindra dem som på egen bekostnad vill ta det hårda arbetet att genomföra en forskarutbildning.

Redan i dag är konkurrensen om doktorandtjänsterna hård, och nästan uteslutande krävs att man redan har tenderat av litteraturkursen om 40 poäng och i allmänhet också att man har avlagt licentiatexamen om 80 poäng för att komma i fråga för doktorandtjänsten.

Risken är mycket stor att forskarutbildningen på de nämnda fakulteterna helt tvingas upphöra på grund av att det inte kommer att finnas tillräckligt många doktorander för att anordna kurser och regelbundna seminarier. Deltagandet för den stora del av de forskarstuderande som deltagit i seminarierna på egen bekostnad och på fritid kommer att försvåras.

Det finns för närvarande talrika exempel på att den nödvändiga kritiska massan vid seminarier på de humanistiska fakulteterna utgörs av en majoritet av forskarstuderande som deltar i de veckovisa seminarierna helt på egen bekostnad, inte sällan med långa resor och inkomstbortfall.

Jag befärad att seminarier i praktiken i flera fall kommer att få läggas ned i vår av brist på deltagare.

Utskottsmajoriteten har nu insett problemet, och den har föreslagit lösningar på det, men enligt min mening hjälper inte dessa förslag utan förvärrar i stället situationen. Visserligen flyttar man över ansvaret för att visa på den tillräckliga ekonomin från den enskilde forskarstuderanden till högskolan som antar doktoranden, vilket skall erkännas är en förbättring. Sedan föreslår majoriteten dock helt frankt att de som inte kan bedömas ha tillräckligt god ekonomi visserligen får närvarorätt vid seminarierna men skall sakna handledare och all ekonomisk trygghet.

Deras närvaro och deltagande är nödvändigt, men de osynliggörs, tas inte upp i någon statistik och ställs utanför högskolans ansvarstagande. De är inte prövade och antagna som doktorander – de finns helt enkelt inte. I detta tillstånd av icke-tillvaro kommer de flesta av de humanistiska forskarstuderande att tvingas tillbringa flera år innan de antas, efter att ha kunnat uppvisa en tillräckligt god ekonomi. Jag ser ingen annan vinst av detta än att statistiken snyggas till.

Vi kristdemokrater avvisar alltså denna prövning av den framtida ekonomin. Skulle vårt yrkande falla ser vi dock hellre att doktoranden tillsammans med handledaren kunde lägga upp en individuell studieplan i syfte att genomföra studierna med i genomsnitt minst 20 % av full studietakt och avlägga sin doktorsexamen senast inom åtta år.

Nu vill regeringen vidare kunna avregistrera doktorander som inte anses tillräckligt aktiva, med en löst hållen motivering om vikten av effektivt resursutnyttjande. Också här är det så att regeringen vill kunna presentera en snygg statistik, med god och hastig genomströmning, snarare än att forskarstuderande som en tid inte håller en hög studietakt skulle utgöra ett problem. Vari består i så fall problemet? Hur tar en forskarstuderande som en kort tid är inaktiv resurser från handledare och seminarier?

Regeringen bortser från att forskning är en mycket krävande sysselsättning och att en forskarstuderande tidvis kan behöva göra avbrott, inte minst för att han själv skall kunna finansiera studierna helt. Om problemet är att dessa forskarstuderande kan ta tio år och mer på sig för att bli färdiga med sin doktorsexamen, löser man inte problemet genom att avregistrera dem och därmed få ännu färre som avlägger doktorsexamen. Lösningen är naturligtvis att ge dessa forskare tillräckliga medel för att kunna studera på heltid. Detta gör inte regeringen. Det finns inte tillräckliga medel för den radikala lösningen.

Fru talman! Utskottsmajoriteten anser vidare att förordningen om doktorsavhandlingar bör upphävas. Doktorsavhandlingen bör framställas med mindre kostsam teknik, av typen fotostatkopierad uppsats, och bara i en liten upplaga före disputationen. Förslaget innebär att kravet på doktorsavhandlingens utformning sänks till det som i dag gäller för en licentiatuppsats. Att sänka kraven är naturligtvis ett enkelt sätt att öka genomströmningen till färdiga doktorer, men det vore förödande att skapa en inflation i doktorsavhandlingar.

Av tidsbrist väljer jag att inte utveckla kristdemokraternas syn på doktorsavhandlingen utan hänvisar till betänkandet. Jag vill avsluta, fru talman, med att säga: Med rätta protesterar många studenter mot en utbild-

**Fel! Okänt
växelargument.**

ning i en forskning som innebär onödigt plågsamma djurförsök. Jag protesterar nu mot ett försök som innebär onödigt plågsam forskarutbildning.

Anf. 101 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Fru talman! Jag vill egentligen inte förlänga debatten, men Tuve Skånberg har nu sagt många, milt uttryckt, förvånansvärda saker. Den sista jämförelsen med plågsamma djurförsök var väl direkt ogenomtänkt, för att uttrycka det hovsamt.

Tuve Skånberg har inte berättat för alla dem som är oroliga att det kommer att finnas rader av olika finansieringsmöjligheter, precis som jag redovisade i mitt anförande.

Tuve Skånberg har inte för alla dem som är oroliga redovisat att högskolan och fakulteten har möjlighet att göra en bedömning och ta ett ansvar för att föra en doktorand fram till examen och att detta är en stor fördel som doktoranderna vinner med det förslag som nu läggs fram.

Tuve Skånberg har inte för alla dem som är oroliga berättat att det faktiskt är möjligt att kombinera förvärvsarbete med studier i forskarutbildning under förutsättning att det sker under de åtta år som jag hörde att Tuve Skånberg själv talade om.

Tuve Skånberg har inte heller berättat att högskola, fakultet och institutioner själva avgör hur man vill göra med seminarierna och med doktorsavhandlingarna.

Efter att ha lyssnat på Tuve Skånberg förstår jag att kritiken blir så högljudd. Det är många som har undvikit att berätta det som faktiskt är verkligheten bakom reformen och som, nu med stöd av Tuve Skånberg, beskriver det som här sker på ett fullständigt hårresande sätt. Jag förstår om människor blir oroliga, men jag tycker inte att det är ett bra sätt att möta människors oro. Var i stället med och gör någonting för det som vi behöver göra!

Tuve Skånberg! Inte kan det väl vara en socialt bra lösning att behöva hanka sig fram på osäkra villkor med låga studiemedel, eller hur? Är detta det alternativ för forskarutbildningen som kd anser skall gälla i dag?

Anf. 102 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Fru talman! Jag sade i mitt anförande att vi vill se en reformering av forskarutbildningen. Däri ger jag Andreas Carlgren rätt. Jag ber dock Andreas Carlgren tänka sig in i en situation där en ung student har gått igenom den forskarförberedande utbildningen och har skrivit sin uppsats. Han går då till sin professor och säger:

– Jag skulle väldigt gärna vilja bli antagen som forskarstudent.

Då säger professorn:

– Du har tillräckliga meriter. Din forskarförberedande uppsats är bra. Du kan förmodas klara det här fint, men vi har inte tillräckligt med pengar. Har du själv några pengar?

– Nej, jag har inga pengar.

– Kan du själv vid sidan av ditt yrkesarbete arbeta minst 50 % med studierna? Kan du alltså vara närvarande här minst 50 % av tiden?

– Nej, herr professor, det kan jag inte. Jag skulle kanske kunna jobba 40 % om jag tar sommarloven till hjälp och inte unnar mig något långt jullov.

– Det räcker inte. Du har inga pengar, vi har inga pengar. Då får du finnas här som en skuggdoktorand. Du får närvara här. Jag kan inte ge dig någon tid, men jag kan tillåta att du är här. Kanske det löser sig med ekonomin så småningom. Under tiden skall du veta att du skall läsa in hela litteraturkursen. Som dispens kan jag låta dig få göra detta och tentera av det. Men du är inte antagen som doktorand.

Hur i all världen skall den doktoranden reagera?

Anf. 103 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Fru talman! Först vill jag bara konstatera att Tuve Skånberg nu är ännu en av dem som säger: Ja, vi vill se en reformering. Vi behöver öka genomströmningshastigheten. Men han är omigen en av dem som inte säger ett ord om hur det skall gå till. Det är då det händer något i verkligheten och inte bara i anföranden.

Jag tycker att Tuve Skånberg har många bra egenskaper. Men det är tur att Tuve Skånberg inte är den professor som han nu beskrev. Jag tror att en litet mer ansvarig professor och duktiga handledare, som vi har många av på institutionerna, kommer att agera på ett helt annat sätt. De kommer att medverka till att söka finansiering. De kommer att lägga upp en planering för dem som vänder sig till dem och som vill söka och antas till utbildningar. De kommer att se till att göra en bedömning av hela den period det gäller och inte avkräva besked i ögonblicket.

Det är alla de möjligheterna som finns i den här reformen. Som tur är tror jag att de flesta kommer att utnyttja de möjligheterna och inte agera på det sätt som jag hörde i Tuve Skånbergs exempel. ”Herr” professor är väl en parentes, men jag tycker det vore bra om det också blir fler kvinnliga professorer som gör sådana bedömningar i framtiden.

Anf. 104 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Fru talman! Det var elegant – det medges!

Jag befarar att du inte har något att sätta emot när du står där med mössan i handen och önskar komma in i en forskarutbildning men får veta att det inte finns tillräckliga medel.

– Vi har redan full kvot. Men du kan få vara i skuggan. Vi behöver folk i skuggan. Vi behöver dina synpunkter.

Det tycker jag är tråkigt. Den radikala lösningen – det vet Andreas Carlgren, jag och alla andra, och framför allt doktoranderna på universitetet – är mer pengar. Folkpartiet avsatte pengar. Även Kristdemokraterna avsatte 50 miljoner kronor. Det är bortröstat. Det hade varit den riktiga lösningen. Det är helt riktigt med goda ekonomiska möjligheter som bra studier kan genomföras.

Fru talman! Om det tillåts mig skulle jag också, fast det inte har med repliken att göra, vilja tacka Margitta Edgren för ett gott föredöme som erfaren utbildningspolitiker och för det stöd som hon har gett mig och många andra i samband med att vi kom in som nya i riksdagen. Jag hann inte det i mitt anförande, men jag vill gärna ha med det till protokollet.

Anf. 105 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! Sverige är en ledande kunskapsnation och satsar mer på utbildningsområdet än de flesta andra länder. Vårt land ligger i topp

bland industriländerna i fråga om problemlösning och läsförståelse. Det framgår av årets jämförande OECD-rapport över utbildning i de 27 medlemsländerna. Rapporten visar att Sverige tillsammans med USA, Kanada och Norge har högre andel högskoleutbildade än övriga OECD-länder. Sverige har det mest frikostiga studiestödet till högskolestuderande. Till bilden hör dessutom att skillnaden i utbildningsnivå är mindre i vårt land än i flertalet andra länder. Denna stora internationella undersökning – betitlad *Education at a glance* – visar som helhet betraktad att Sverige ligger i den absoluta frontlinjen på utbildningsområdet. Visst finns det brister. Vi har sålunda för få examinerade tekniker och naturvetare i förhållande till antalet anställda. Men också här är vi på rätt väg genom den kraftiga utbyggnad av högskolan som nu pågår.

Eftersom det under denna rubrik ryms fyra betänkanden kommer jag att mycket sparsamt kommentera reservationerna och framför allt uppehålla mig kring forskningspolitiken. Som framgår av betänkandet UbU1 om utbildning och universitetsforskning fortsätter den kraftfulla satsningen på utbyggnad av den grundläggande högskoleutbildningen. Den byggs ut med drygt 10 000 platser våren 1998 och knappt 5 000 platser hösten 1998. Universitet och högskolor tillförs utökade resurser för vetenskaplig kompetensutveckling av lärarna och förstärkning av forskarutbildningen.

De fasta forskningsresurserna vid de mindre och medelstora högskolorna utökas. Här får vi på nytt se hur Moderaterna för fram sin numera riksbekanta syn på de mindre och medelstora högskolorna som ”bygdehögskolor”. Dessa högskolor som haft en mycket stor betydelse för den regionala utvecklingen och vidgat kontaktytorna mot näringslivet, inte minst när det gäller småföretagen, anses inte vara fullvärdiga mötesplatser för forskare och forskning. Forskningsresurserna får inte splittras, heter det i en luddig formulering i partimotionen från Moderaterna.

De garantier för att forskningsresurserna inte blir för uppsplittrade, som moderaterna förefaller vara ute efter, förutsätter ju en återgång till ett starkt centraliserat och detaljstyrt system av den modell som vi hade på 60-talet. I motsats till moderaterna har vi socialdemokrater fullt förtroende för att man vid universitet och högskolor har förmåga att se till verksamhetens bästa och göra ansvarsfulla bedömningar av vilken verksamhet som skall bedrivas och formerna för denna verksamhet. Små institutioner finns som bekant också vid universiteten och inte minst vid de stora tekniska högskolorna. Vill moderaterna lägga ned forskarutbildningen i de många mindre ämnena vid de tekniska högskolorna? Varför ständigt rikta de kritiska blickarna enbart mot de mindre och medelstora högskolorna?

Förslagen till ny forskarutbildning har varit föremål för en minst sagt förbryllande debatt. I moderaternas partimotion sägs att förslagen syftar till att försämra den svenska doktorsexamen i vetenskapligt avseende. Vänsterpartiets avslagsyrkande bygger till stora delar nästan ordagrant på en skrivelse från en doktorandombudsman från ett stort lärosäte beläget strax norr om Stockholm.

I själva verket har regeringsförslaget föregåtts av en mycket noggrann beredning med utredningar och betänkanden som remissbehandlats och varit föremål för flera överläggningar mellan berörda parter. Under utskottsbehandlingen har genom en uppgörelse mellan Socialdemokraterna, Centern och Folkpartiet vissa förslag i propositionen ytterligare precise-

rats och förtydligats. Utöver regeringens förslag om förstärkning av forskarutbildningen med 100 miljoner tillförs forskarutbildningen genom trepartiuppbyggelsen ytterligare 50 miljoner, vilka i allt väsentligt skall användas för forskarutbildning inom det humanistisk-samhällsvetenskapliga området.

Syftet med förändringarna är att bibehålla och förstärka kvaliteten i den svenska forskarutbildningen. Det säger sig självt att om utbildningen skall hålla den nivå som måste krävas för vår allra mest kvalificerade utbildning måste det finnas rimliga resurser för var och en av de enskilda doktoranderna. Det allra viktigaste är då givetvis att doktoranderna har tid att faktiskt ägna sig åt forskarutbildningen.

Det är det som gör studiefinansieringen helt central. Skulle moderaterna och andra belackare inom någon annan utbildning vilja ha studenter som antas för att på deltider som är så begränsade att de i praktiken bara motsvarar ned till en halv dag i veckan – 10 % aktivitetsgrad räcker för närvarande för att man skall anses som aktiv doktorand, vilket motsvarar en halv arbetsdag i veckan? Vore det meningsfullt att utbilda läkare och civilingenjörer på det sättet? Ändå är det de villkoren man vill behålla för den utbildning som skall vara den allra mest kvalificerade, forskarutbildningen, och som därför borde kräva allra mest av koncentration och arbetsro.

Förslaget har på sina håll betraktats som ett dråpslag mot humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. I själva verket har fakultetsanslagen till t.ex. humaniora ökat snabbare än andra fakultetsanslag. Riksbankens Jubileumsfond anslår 60 miljoner kronor över en tvåårsperiod för att stödja icke-finansierade doktorander inom humaniora och samhällsvetenskap.

Lägg därtill att forskningsstiftelserna avsätter ca 600 miljoner kronor årligen för anställning av doktorander. Forskningsstiftelserna finansierar ca 1 000 doktorander. Förvisso avser denna forskning framför allt det teknisk-naturvetenskapliga området. Men det finns också samhällsvetenskaplig forskning i icke obetydlig utsträckning, exempelvis inom den miljöstrategiska forskningsstiftelsen. Genom det stora resurstillskott utifrån som detta innebär ökar ju universitetens möjligheter att avsätta och frigöra resurser för humanistisk-samhällsvetenskaplig forskarutbildning.

Vad gäller dimensioneringen av forskarutbildningen så ingår denna fråga i direktiven till den parlamentariska utredningen Forskning 2000, en utredning där undertecknad har glädjen att ha detta utskotts värderade ledamöter Margitta Edgren, Britt-Marie Danestig och Gunnar Goude som medkombattanter. Här finns sålunda goda påverkansmöjligheter.

Sveriges universitetslärarförbund, SULF, som genom att det representerar ett tvärsnitt av aktörer verksamma i högskolevärlden, alltifrån professorer till doktorander, och därför är mycket representativt i sammanhanget stöder förslaget till ny forskarutbildning. I en icke publicerad artikel skriver SULF bl.a.:

”Den springande punkten i reformförslaget är kopplingen mellan antagning till forskarutbildning och studiefinansiering. Sammantaget innebär förslaget att högskolan tar ansvar för doktorandens försörjning. Statistiken talar sitt tydliga språk: oförsörjda doktorander blir nästan aldrig färdiga, de sitter mest och väntar på att ett stipendium eller en doktorandtjänst skall falla ut.”

Artikeln har vägrats publicering i två av våra stora företrädare för pluralism och yttrandefrihet; Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet. Är det konstigt att debatten om forskarutbildningen blir snedvriden och ensidig?

Folkpartiets avhopp från uppgörelsen förtjänar också en kommentar. I Folkpartiets motion om forskarutbildningen står det bl.a. så här:

”Vi delar regeringens ambition att effektivisera forskarutbildningen.”

Det står också att Folkpartiet välkomnar dessa förslag osv. Folkpartiet – eller delar av Folkpartiet får jag väl säga i avvaktan på röstningen – har inte bara kört över sin mycket kompetenta utbildningspolitiker Margitta Edgren. Man har också kört över sig själv och sin egen motion.

Det var en gång en före detta folkpartistisk finansminister som ville skära ned statens utgifter till komvux med motiveringen att komvux mest användes av hemmafruar som ville läsa spanska inför semestern. Samma före detta finansminister, som nu lett det folkpartistiska återtagget, tycker däremot att elitutbildning på doktorsnivå skall kunna bedrivas praktiskt taget utan några effektivitetskrav. Kan man komma närmare en intellektuell härdsmalta?

Fru talman! Låt mig avslutningsvis bara göra några korta kommentarer till övriga betänkanden under detta avsnitt.

Vad gäller studiestödet finns här en ganska bred uppslutning. Värt att notera är att Moderaterna motsätter sig studiebidragshöjningen. Vad gäller utbildningsfinansiering över huvud taget finns det här skäl att citera en mening ur Moderaternas partimotion. Den lyder:

”I ett något längre perspektiv finns skäl att styra över den offentliga utbildningsfinansieringen från producenterna till de studerande.”

Kan en strävan att frångå principen om den avgiftsfria högskolan uttryckas på ett tydligare sätt? Förklara närmare vad ni menar med detta förslag till avgifter inom högskolan, Beatrice Ask! Är det möjligen banklån man skall ta till? Sådana förslag har ju figurerat från moderat håll i andra sammanhang.

I betänkandet UbU6 föreslås slutligen att det särskilda anställningsskyddet för professorer vid statliga universitet och högskolor skall upphävas den 1 januari 1999. Det innebär att professorer fortsättningsvis blir underkastade samma regler som gäller på arbetsmarknaden i övrigt. Moderaterna är det enda parti som vill behålla särregler för professorer. Livslång anställningstrygghet för professorer – sämre arbetsrätt och anställningsskydd för vanliga löntagare. Det är moderat utbildnings- och arbetsmarknadspolitik i ett nötskal.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter vad gäller betänkandena UbU2, UbU6 och UbU7 och avslag på samtliga reservationer som är fogade till dessa. Vad gäller UbU1 yrkar jag bifall till utskottets hemställan under samtliga moment utom mom. 20, där jag yrkar bifall till reservation nr 8.

Till sist vill jag rikta ett varmt tack till Margitta Edgren som nu lämnar utbildningsutskottet. Jag vill tacka för hennes frimodighet, hennes konstruktiva bidrag till utbildningsdebatten, hennes civilkurage och hennes goda kamratskap. Om vi någon gång, någonstans även i framtiden skulle ses i utbildningssammanhang skulle jag varken bli särskilt förvånad eller besviken.

Anf. 106 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Fru talman! Om nu Bengt Silfverstrand kan lämna sluggerstilen och ord som hårdsmälta och bankrån och bli litet seriös skulle jag oerhört gärna vilja ha hans syn på tiden.

Doktorandutbildningen skulle vara den mest kvalificerade utbildningen – ja, det är den. Den är också den mest krävande. Litteraturkursen innebär gott och väl mer än 10 000 sidor att läsa in. Hur skall det vara möjligt om man inte får lov att disponera tiden i förhållande till den vardag man har? Hur skall en ung kvinna – eller för den delen en som inte längre är ung – kunna hinna med att läsa på heltid under hela denna tid?

Det är inte möjligt för alla. De allra flesta kan behöva mer tid för hem, familj och yrkeskarriär. De kan läsa på kanske 40 % av tiden. Men med det system som Bengt Silfverstrand skissar blir detta inte möjligt. Den nedre gränsen går vid 50 %. 50 % är en halvtid, vilket innebär att man i stället för 10 000 sidor läser 5 000 sidor. Det är bra krävande det också!

Anf. 107 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! När det gäller Tuve Skånbergs recension av mitt anförande är det bara att konstatera att jag citerade ordagrant ur moderata motioner – icke ur kristdemokratiska.

Som svar på Tuve Skånbergs frågor konstaterar jag att det finns väldigt många doktorander inom systemet i dag som inte har en ordnad studiefinansiering. Därför kan de inte fullfölja sina studier. Det måste vara ett fruktansvärt resursslöseri när exempelvis bara drygt 50 % av dem som över huvud taget antas inom det humanistisk-samhällsvetenskapliga området tar sin doktorexamen. De som lyckas håller på länge – minst 7–8 år. De får ofta orimliga studieskulder.

Det kan inte ligga i någons intresse att vidmakthålla ett så orättvist och ineffektivt system. Det är märkligt att det parti och det block som Tuve Skånberg tillhör i alla andra sammanhang kräver effektivitet och besparingar, och ställer krav på de olika aktörerna. Uppenbarligen gäller inte detta för forskningspolitiken och forskarstudierande. Där kan det få gå till litet hur som helst.

Anf. 108 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Fru talman! Jag tyckte att jag efterlyste en seriös debatt. ”Litet hur som helst”!

Det vi begär är att det skall finnas möjlighet till flexibilitet just inom humaniora och samhällsvetenskap. Det är inte fråga om annat än att de som är antagna doktorander allra bäst försörjer sig genom att ha goda ekonomiska förhållanden. Men vad gör de när pengarna inte räcker? Har Bengt Silfverstrand mer pengar att ge än vad vi har? Han har väl 50 miljoner mindre.

För de människor som inte kan prestera ekonomi, eller där inte högskolan kan prestera en tillräcklig ekonomi, behövs en viss flexibilitet. Den behövs för att vi inte skall gå miste om en begåvningsreserv som vi så väl behöver, både som lärare och över huvud taget i hela samhället. Det är flexibiliteten som saknas i majoritetens förslag. Jag ifrågasätter inte att man vill tillföra mer medel. Jag är själv med och stöder den tanken. Men det är de som medlen inte räcker till, men som ändå har tillräckliga intel-

**Fel! Okänt
växelargument.**

lektuella förutsättningar, och som skulle kunna kombinera studierna med yrkesverksamhet upp till kanske 40 %, som stoppas.

Anf. 109 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Tuve Skånberg efterlyser flexibilitet. Det är precis det som finns i ett system där man lägger ett större ansvar på lärosätena. Detta är ett system där man klart och tydligt, vilket framgår av utskottsmajoritetens förslag, säger att det är lärosätenas ansvar att se till att man får en finansiering för dem som är behöriga.

Vi upprätthåller de stränga kvalitetskrav som vi skall ha på sådan utbildning. Vi ser också till att lärosätena tar ansvar för finansieringen. Sammantaget med de nya resurserna innebär detta en klar förstärkning av inte minst den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningen, samtidigt som det på ett mycket tydligt sätt klargör ansvarsförhållandena. Behöriga doktorander skall utan finansiella hinder kunna fullborda sin forskarutbildning.

Anf. 110 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Bengt Silfverstrand är en av de få hästhandlarna inom politiken. Han inledde sitt anförande med att tala om Sverige som ledande kunskapsnation och sade att vi satsar mest i världen. I det sammanhanget drar han in OECD:s senaste rapport *Education at a glance*. Tyvärr, Bengt Silfverstrand, så har jag läst den rapporten. Det är alldeles riktigt att den visar att Sverige tillhör de länder som satsar förhållandevis mycket pengar på utbildning. Men den visar också att vi i väsentliga avseenden når tämligen mediokra resultat, vilket är ett allvarligt bekymmer.

Det som Bengt Silfverstrand tar upp och som gäller förmågan hos den vuxna befolkningen att använda kunskaper – där är vi oerhört duktiga – gäller människor bl.a. i Bengt Silfverstrands ålder som är väldigt duktiga. Jag har gått igenom den undersökningen. Forskarna anser att det inte i första hand beror på att utbildningen var bättre eller väldigt bra förr utan att det beror på att vi har högt tidningsläsande, hög föreningsaktivitet och en struktur i arbetslivet som gör att människor får använda kunskaperna osv. men att det inte säger något om den socialdemokratiska regeringens politik. Och detta bör påpekas.

Den undersökning som Bengt Silfverstrand hänvisar till berättar om förhållandena 1995. Där kan man se effekterna av den volymökning av den högre utbildningen som genomfördes av den förra borgerliga regeringen. Nu skall jag säga som det är, nämligen att jag tror att nästa *Education at a glance* kommer att visa att också den socialdemokratiska regeringens utbyggnad av högre utbildning har viktiga och positiva effekter. Men man skall inte använda denna typ av viktiga och seriösa undersökningar på det larviga vis som gjordes här.

När det gäller forskningen har många sagt det som behöver sägas, men jag skulle vilja säga till Bengt Silfverstrand att det kanske vore snyggt om han berättade att det inte är några nya pengar som finansierar doktorandtjänsterna utan en omfördelning inom ramen.

Anf. 111 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Jag noterade att Beatrice Ask undvek de frågor som jag ställde. Låt oss först konstatera att jag gav en mycket nyanserad bild av OECD-undersökningen. Jag sade att som helhet betraktad ger den ett mycket gott resultat. Det är en opartisk undersökning, och därför får vi nog sätta någon tillit till den.

Sedan finns det brister, och det talade jag också om. Men om man tittar närmare på dessa brister, t.ex. att vi har en för liten andel högskoleutbildade i befolkningen, har det gjorts kraftiga lyft under t.ex. de tre senaste åren.

Beatrice Ask svarade inte på vad Moderaterna avser mer än att de skall föra över ansvaret från producenter till de studerande. Det är ganska viktigt att man lämnar klart besked till de studerande i detta avseende.

I motion Ub211 av Beatrice Ask sägs det vidare att regeringen fortsätter att utveckla kvalitetsarbetet. Tack för det. Men i partimotionen med Carl Bildt som första namn heter det att regeringen sätter kvantitet framför kvalitet. Vilken linje gäller? Är det Beatrice Asks kvalitetslinje eller Carl Bildts kvantitetslinje?

I partimotionen sägs det vidare att satsningen på Malmöhögskolan innebär en styckning av Lunds universitet. Också i detta sammanhang talar Moderaterna med kluven tunga. Bertil Persson i Malmö är starkt för en högskola i Malmö. Gun Hellsvik i Lund är emot. Vilken linje gäller, Beatrice Ask, och vad menar ni med styckning av Lunds universitet?

Anf. 112 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Vad gäller OECD-undersökningen, Bengt Silfverstrand, föreslår jag att vi tar en ordentlig dragning av innehållet i den i utskottet, så att vi kan se vem av oss som har rätt. Jag har tittat noga på dessa siffror. Jag tror nämligen att det är bland det viktigaste material som vi har att tillgå när det gäller att analysera det som är bra och det som utgör bekymmer i den svenska utbildningspolitiken.

När det gäller redovisningen av vad olika moderater tycker, konstaterar jag att Bengt Silfverstrand naturligtvis har läst våra motioner och vet att också vi i vårt parti har en hållning. I fråga om Högskolan i Malmö hade vi en annan lösning från början, och den har vi fullföljt. Men det är alldeles rätt att det finns ett starkt engagemang bland många moderater i Malmö för en annan lösning än den som vi valde. Jag skäms inte för det. Det är viktigt att man har en levande debatt i varje parti om hur den högre utbildningen skall utvecklas och fungera.

I fråga om kvantitet och kvalitet i den socialdemokratiska politiken tillerkänner jag Socialdemokraterna att det finns en del saker som är mycket bra. Men tyvärr är det otillräckligt, vilket är huvudtesen i hela vår partimotion. Och den hoppas jag att Bengt Silfverstrand tar till sig.

Anf. 113 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Det är utomordentligt bra att det är högt i tak i partier. Men vad det nu handlar om är någonting ganska djupgående, nämligen Moderaternas inställning till de mindre och medelstora högskolorna. Nu kommer det fram, vilket inte bara gäller Malmö, att de faktiskt har två uppfattningar. En uppfattning sprider de när de besöker de ofta mycket

dynamiska mindre och medelstora högskolorna. Då måste de gilla läget. Men som parti betraktat gör Moderaterna en klar åtskillnad. De säger att de huvudsakligen skall satsa på forskning på universiteten och att de sedan skall bygga ut för den regionala utvecklingens skull.

Jag tycker att det är oerhört viktigt att man besvarar frågor. Här talas det om nyanserade inlägg. Andra talar här om att det är fråga om sluggermatcher. Sedan citeras Moderaternas motion där det talas om styckning av Lunds universitet. Om man använder en så grov formulering får man faktiskt tala om vad man menar.

Jag kan upplysa kammaren om att det inte i något avseende rör sig om en styckning. De förändringar som har ägt rum har skett fullt frivilligt, och en enig styrelse i Lund har stått bakom.

Anf. 114 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag har en fråga när det gäller de 50 miljonerna. Bengt Silfverstrand beskriver det som att man har tillfört forskarutbildningen 50 miljoner kronor. Men såvitt jag förstår är det fråga om att man helt enkelt skall göra en omfördelning inom fakultetsanslagen. Det är inte några friska pengar som kommer dit. Denna omfördelning är dessutom mycket olycklig, eftersom vi vet att fakultetsanslagen är hårt ansträngda. Det som kommer att ske är att institutionerna får skära ned på forskarassistenttjänster och forskning för lektorer. Det är de två poster som man har att skära i. Det kommer i form av direktiv. Det är alltså inte något som universiteten själva kan fritt bestämma över eller göra sina bedömningar och värderingar så att det sker på bästa sätt.

Eftersom detta kommer att innebära fler doktorander, enligt Bengt Silfverstrands sätt att se, betyder väl det att man höjer beställningen som läggs ut på antalet doktorander inom olika universitet och vetenskapsområden. Det betyder alltså att de 50 miljonerna i praktiken inte är något annat än en utökad beställning. Är det rätt uppfattat?

Anf. 115 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Nu är det på det sättet att hela forskningsområdet får ett mycket kraftigt tillskott. Man kan dessutom säga att det finns en öronmärkning av dessa 100 miljoner. Det är alldeles riktigt att man sedan gör en omfördelning. Men ser man till de mycket stora resurserna sammantaget finns det mycket goda förutsättningar att göra en sådan omfördelning. Det är också riktigt att detta självklart måste regleras på något sätt. Det kommer ett regleringsbrev. Men vi skall också notera, vilket Gunnar Goude som brukar vara uppmärksam förhoppningsvis har gjort, att det också finns möjligheter för universiteten att i viss utsträckning fördela om mellan fakulteter. Det finns alltså en flexibilitet i systemet som gör att de 50 miljonerna på doktorandutbildningens del definitivt handlar om en resursförstärkning.

Anf. 116 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag håller med om allt utom den sista meningen, som jag inte alls tyckte hängde ihop med resten av beskrivningen. Det tycks vara alldeles klart att det bara är en utökad beställning men med viss möjlighet

för universiteten att fördela beställningen på olika fakulteter efter önskemål.

Jag skulle vilja ställa en fråga om miljöforskningen, eftersom den inte alls har berörts. Vi finner det anmärkningsvärt att miljöforskningen har drabbats så olyckligt.

Det gäller två saker: dels pengarna – Naturvårdsverkets hela forskningsbudget är borta ur årets budget – dels riksdagens möjligheter att i demokratisk ordning hantera miljöforskningen i landet.

Anf. 117 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Jag kan lämna Gunnar Goude ett mycket tydligt och förhoppningsvis lugnande svar på frågan om svensk miljöforskning. Jag är också här förvånad över att den informationen inte tidigare nått hans öron.

Jag är ledamot av den miljöstrategiska forskningsstiftelsen, MISTRA. De resurser som MISTRA har till sitt förfogande täcker mer än väl bortfallet vad gäller Naturvårdsverkets forskning. Man kompenserar alltså hela bortfallet med råge. Svensk miljöforskning tillförs genom den stora resurs som MISTRA är ökade resurser.

Anf. 118 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag skulle gärna vilja ställa ett par frågor till Bengt Silfverstrand. Det gäller ett begrepp som har använts vid flera tillfällen i debatten, nämligen effektivitet i forskarutbildningen. Jag skulle vilja att Bengt Silfverstrand definierade vad han menar när han uttrycker sig på det sättet. Det är den ena frågan.

Jag har en kommentar till det Bengt Silfverstrand sade. Han hänvisade till SULF:s uppfattning om forskarutbildningen och menade att det skulle stödja uppfattningen att det här är ett bra förslag. Jag tycker att man alltid skall vara väldigt försiktig när det gäller partsinlagor i den här typen av debatter. Vi vet samtidigt att i stort sett alla studentorganisationer är emot förslaget, så det kan jämnas ut sig i så fall.

Jag har också en fråga om studiefinansieringen. Vem skall ansvara för att det på något vis kan bevisas att man har forskarstudierna finansierade? Jag vill hålla med Bengt Silfverstrand om att det har blivit en betydligt mjukare skrivning i betänkandet än vad det var i propositionen. Det tackar vi givetvis för. Det är bra.

På s. 11 i betänkandet skriver man att det kan vara fråga om stipendier. Stipendier beviljas i varje fall enligt min erfarenhet ofta för betydligt kortare tid än fyra år. Det kan vara fråga om studiemedel, skriver man. Vi vet att den som har läst färdigt sin grundutbildning inte har särskilt mycket kvar. Det kan vidare bli fråga om externa anslag. Min erfarenhet är att externa anslag många gånger beviljas för betydligt kortare tid, t.ex. tre till sex månader. Man skall också kunna kombinera med yrkesverksamhet.

Blir det inte så, Bengt Silfverstrand, att det ändå i de flesta fall kommer att vara den sökandes sak att svara på dessa frågor gentemot fakultetsnämnderna?

Anf. 119 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Jag skall ge ett mycket klart svar på frågan vad effektivitet är. Det är att vi vill ha ut mer av de stora satsningar som svenska folket som skattebetalare gör till ett förvisso viktigt område, dvs. de svenska skattebetalare i gemen som Britt-Marie Danestig och hennes parti i andra sammanhang värnar. Vi vill ha ut mer av systemet. Vi vill ha en starkare genomströmning. Vi vill ha fler kvalificerade forskare som inte bara går igenom systemet utan som också kommer ut på den arbetsmarknad i näringslivet som kräver bättre utbildade och fler doktorer. Det är vad vi menar med effektivitet.

Anf. 120 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag misstänkte det.

Det är givetvis väldigt viktigt att vi handskas med skattebetalarnas pengar på ett varsamt sätt. Men jag tycker att frågan om effektivitet inte enbart kan vara en fråga om genomströmning, alltså hur snabbt vi får dem genom systemet, hur mycket vi får av pengarna i den bemärkelsen. Forskarutbildningen är ju inte en yrkesutbildning i vanlig mening, inte heller en förlängning av grundutbildningen. För att bli en god forskare krävs en bred personlig erfarenhet och en mognad som bl.a. kan komma till uttryck i arbetslivserfarenhet och genom aktiv dialog med andra forskare. Det är alltså någonting som hör ihop med att det inte bara är genomströmning utan också effektivitet i meningen kvalitet i forskningsresultaten, det spännande, det intressanta, det som är skönheten i forskningen.

Jag skulle vilja avsluta med – och jag riktar det till Andreas Carlgren, som också snöar in på det här – att säga att forskning är så mycket mer. Dom Helder Camara har vid något tillfälle i en bön sagt: Gud, se med särskild ömhet på dessa män som är så effektiva och rationella att de inte förmår se skönheten i en blå liten häst.

Anf. 121 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Britt-Marie Danestig sade i sin inledning att det här förslaget rimmade illa med socialdemokraternas tal om livslångt lärande. Det är en mycket märkvärdig slutsats dragen av en vänsterpartist, som brukar vara mycket mån om att se till att man hushållar med knappa resurser på det bästa sättet. Med livslångt lärande menar vi att så många människor som möjligt skall få en chans att förkovra sig för att kunna behålla fotfästet på en arbetsmarknad som vacklar för många, respektive om man är arbetslös komma ut i arbetslivet. Med livslångt lärande menar vi inte nästintill evig studiefinansiering när det gäller forskarutbildning. I dag är det flera som går, som Britt-Marie Danestig vet, uppåt tioalet år utan ordnad studiefinansiering. Ett så orättvist system kan vi givetvis inte ha kvar. Det måste vi reformera, och det måste vi reformera snabbt.

Anf. 122 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Fru talman! Jag hade inte tänkt säga något mer i dag, men när jag hörde Bengt Silfverstrand – tack för de vackra orden – måste jag få säga följande. När jag i ett svårt anförande försökte vara schysst och balanse-rad klampade Bengt Silfverstrand in med de allra största skorna på sig. Folkpartiet har i sin motion ett högre mål och har föreslagit mer pengar.

Alltså går det att göra olika bedömningar. Det har jag och min grupp gjort, och jag tar också de praktiska konsekvenserna av det. Men vad jag tycker detta visar är att folkpartister inte är livegna, att Folkpartiet är ett liberalt parti med högt i tak även i praktiken.

Detta behöver inte bemötas. Jag ville bara försvara mitt parti, för jag är folkpartist.

Anf. 123 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Jag skall ge ett mycket ödmjukt svar. Jag tycker att det är viktigt, för den intellektuella hederlighetens skull, att säga följande – Margitta Edgren är utanför det jag säger nu. Om ett parti väcker en motion där man stöder förslaget, välkomnar denna reformering som man länge har efterlyst – jag kan vara så ödmjuk att jag säger att Folkpartiet i vissa fall i dessa frågor har varit pådrivande – men sedan vid beslutsfattandet går mot sitt eget förslag, så måste faktiskt alla de som kanske inte läser om forskning och forskarutbildning på något sätt upplysas om det.

Anf. 124 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Jag noterar att Beatrice Ask har bekymmer med de internationella undersökningar som nyligen har presenterats angående utbildningsstandard i olika länder. De visar obestriddligen – det är i och för sig en utmärkt idé att detta diskuteras i utbildningsutskottet – att Sverige ligger mycket högt när det gäller en rad kriterier inom utbildning och bildning. Varför är då Beatrice Ask bekymrad över detta? Det naturliga vore väl att alla i Sveriges riksdag oavsett parti tycker att det är bra att Sverige har en god position när det gäller utbildning. Den kan bli bättre, förvisso, men vi kan vara stolta och glada över att många decennier av intensivt utbildnings- och bildningsarbete har lett till ett bra resultat. Det borde alla kunna enas om.

Ändå är alltså Beatrice Ask bekymrad. Hon är bekymrad därför att det här strider mot den svartmålning av svensk utbildning och över huvud taget av välfärdssamhället som moderaterna alltid ägnar sig åt. T.o.m. i regeringsställning talar man illa om Sverige. Då är det självfallet inte bra med undersökningar som visar att Sverige och svensk utbildning och bildning har en stark position.

Särskilt intressant bland gjorda undersökningar är den om vuxnas läs- och förståelse. Med ”vuxna” avses personer mellan 16 och 65 år, ingalunda uteslutande personer i min eller Bengt Silverstrands aktningvärda ålder. Vad undersökningarna visar är att Sverige bland de tolv undersökta länderna ligger absolut i topp när det gäller de tre kategorier som man undersökt: förståelse av en prosatext, förståelse av dokument och förmåga att göra räkneoperationer. Utom tävlan och jämfört med de andra elva undersökta länderna ligger vi alltså i topp.

Det viktiga med undersökningen är att den visar att detta upprätthålles genom decennierna medelst insatser som inte bara har att göra med skola eller högskola utan som också har att göra med folkbildning, kulturpolitik, jämställdhetspolitik – denna gör att också kvinnorna kommer med – vuxenutbildning, spridning av kunskap och bredd i rekryteringen. Kort sagt: Det gäller allt det som moderaterna är emot. Inte undra på om ni moderater tycker att den här undersökningen är besvärande!

Denna debatt har varit intressant på många olika sätt, även om nyheten i argumenten kanske inte varit alldeles påfallande. Undersökningen visar att vi befinner oss i ett intensivt reformskede av svensk högskola. Utbyggnad, ökad jämställdhet, ökad kvalitet, en större tyngd på högskolans samarbete med det omgivande samhället, ökade insatser för kvaliteten, en ny struktur för högskolan som ger också högskolan större självbestämmanderätt och nu också en reformerad forskarutbildning är vad det handlar om.

När det gäller denna forskarutbildning är det så – som Bengt Silverstrand, Andreas Carlgren och Margitta Edgren har visat – att det är hög tid att se till att det ursprungliga målet för svensk forskarutbildning verkligen kan genomföras. Det är ingenting nytt att vi talar om en fyraårig forskarutbildning. Det satte riksdagen för flera decennier sedan upp som ett mål. Det är också det som man inom de naturvetenskapliga, tekniska och medicinska ämnena anser vara det absolut riktiga. Det gäller för övrigt också de humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnena, i varje fall i mer allmänna sammanhang. Fyra år är den tid som man också internationellt sätter upp för forskarutbildning. Det är således alls ingen nyhet att vi talar om en fyraårig forskarutbildning.

Tiden för forskarutbildningen är alltså för lång. Det gäller nästan alla delar, men inte alls på samma sätt beträffande de tekniska och naturvetenskapliga delarna. På den medicinska sidan är den också för lång. Näringslivet och andra arbetsgivare har ju klagat över att de forskare som är färdigutbildade är för gamla. Det kan inte vara av intresse för vare sig individen eller samhället att nästan 50 % av dem som påbörjar humanistisk doktorsutbildning inte ens efter 20 år har avlagt en examen. Är det detta som Britt-Marie Danestig menar är skönheten i forskningen? Eller är det detta som menas med livslångt lärande? I så fall skulle jag vilja säga att det begreppet fullständigt missuppfattats. Det här är inte av intresse för någon, allra minst för humanisterna.

Det är därför obegripligt att just humanister har klagat så mycket över detta förslag, som i själva verket stärker deras ställning i forskarutbildningen. Man ser ju verkligen till att det är en mycket kvalificerad utbildning, som leder fram till att man blir en fullutbildad forskare. Man kan fortsätta eller utnyttja sina kunskaper på annat sätt. Det som själva utbildningen går ut på är ju att de som har ansvaret för utbildning tar ansvar för dem som kommer in där, för dem som sällas ut som de mest kvalificerade – precis som på alla andra utbildningar.

Vi vill väl inte ha ett utbildningssystem där de som t.ex. antas på läkarutbildningen sedan bara lämnas vind för våg. Det är väl inte skönheten i läkarutbildningen att de får gå där åtta, nio, tio eller elva år. Den principen har inte vi i Sverige, utan vi har principen att de som är antagna också skall ha en rimlig chans att, om de arbetar på, klara av sin utbildning – i det här fallet sin mycket kvalificerade forskarutbildning. Detta kommer att leda till ökad kvalitet i hela forskningen.

Det skall inte vara som det nu är, nämligen att doktorsavhandlingen för humanister – vilket också har påpekats i debatten – nästan är det enda man hinner åstadkomma som forskare. Det sägs att det är det huvudsakliga i den humanistiska forskningen, och det visar just att det är något som är fel här.

Allmänt från samhällets utgångspunkt, från kvalitetsmässig utgångspunkt och, framför allt, från individens utgångspunkt är detta ett stort framsteg genom att det nu ges nya resurser. 500 miljoner kronor tillförs fakulteternas anslag i nya medel. Den humanistiska forskningen är det forskningsområde som har fått de största anslagsökningarna under de senaste 20 åren. I fasta priser har den humanistiska forskningen fått 150 % mer under en period fram till 1996/97. Den ökningen fortsätter nu. Den fortsätter också när det gäller forskartjänsterna och doktorandtjänsterna.

Alla som kommer in på doktorandutbildning behöver inte omedelbart ha en doktorandtjänst. Ingen påstår heller det. Man kan studera med studiemedel om man har kvar sin rätt till studiemedel under de inledande åren. Men så småningom skall det växlas in i kanske utbildningsbidrag eller en doktorandtjänst. Nu förstärks möjligheten för fakulteterna att bestämma detta. De humanister som klagat över det här – vilket har återspeglats i denna kammare – tycker jag på något sätt har en defaitistisk inställning till sin egen vetenskap. Ibland har man en något exklusiv inställning och menar: Vi humanister håller på med en så oerhört märkvärdig forskning att vi måste få hålla på i åtta, nio eller tio år för att åtminstone bli färdiga med vår utbildning.

Detta är inte rimligt. Den humanistiska forskningen, som jag är stark vän av, måste ses i sitt sammanhang tillsammans med andra vetenskaper. Det gäller att utnyttja doktorandtiden för att få fram doktorer. Det är precis som Margitta Edgren säger, nämligen att vi inte behöver fler doktorander. I stället behöver vi fler doktorer. Det är det som det här förslaget kommer att leda till genom att universitetet/institutionerna tar sitt ansvar och genom att de tillförs stora nya resurser som gör det möjligt att genomföra doktorandutbildning på avsevärt kortare tid. Det är innebörden av detta förslag!

Anf. 125 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! När det gäller OECD:s undersökning *Education at a glance* beskrev Carl Tham precis det som jag har beskrivit, nämligen att resultaten vad gäller vuxnas kompetens beror på en mängd olika faktorer – åtminstone är det den tolkning som görs. Jag antar att den delen av anförandet var skrivet innan jag var uppe och talade. Däremot är det inte bara jag som är bekymrad över mediokra resultat i vissa avseenden. T.o.m. utbildningsministern har uttryckt bekymmer på den punkten. Jag tänker bl.a. på ett pressmeddelande som jag antar att ministern sett och som häromdagen gick från Utbildningsdepartementet, så det är väl inte så märkvärdigt.

Utbildningsministern tycker inte att argumenten i vår debatt här i kammaren är särskilt nya. Jag kan väl då säga att det är ömsesidigt. Vi tycker nämligen detsamma om utbildningsministerns argumentation.

Men jag vill ändå ha svar på något som inte belyses, nämligen detta: Varför har regeringen i särskild ordning gett sig på anslag som rör forskares och studenters möjligheter till internationella kontakter? Det handlar om stödet till utlandsstudenterna, om internationellt utbyte bland forskare osv. Man kan gå steg för steg och rada upp olika anslag. Vad är syftet? Vad är det som gör att socialdemokraterna tror att detta lyfter svensk utbildning ytterligare? Det här är en nyhet. Även socialdemokraterna

tyckte förr i världen att Sverige skulle vara ett aktivt land när det gällde internationellt samarbete och utbyte. Men nu vill man inte vara med. Carl Tham är i budgetpropositionens skrivningar närmast besvärad över att det inte går att lämna olika samarbeten. Jag vill veta varför. Vad är det för nya bedömningar som man gör från regeringspartiet?

Anf. 126 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Det är viktigt med olika undersökningar, eftersom de kan föra både debatten och verkligheten framåt. Det är alltså sant att Sverige ligger i toppen enligt denna läsundersökning. Ändå är det drygt 25 % av den vuxna svenska befolkningen som inte på ett tillfredsställande sätt kan klara av de prov som undersökningen bygger på. Det är en mycket mindre andel än genomsnittet för andra länder, men det handlar likväl om en fjärdedel av den svenska befolkningen.

Det, Beatrice Ask, är orsaken till att vi satsar så hårt, envetet och beslutsamt på vuxenutbildning och på kunskapslyftet. Men moderaternas svar på detta är att minska anslagen till studiefinansieringen – en studiefinansiering som är helt nödvändig om det hela skall kunna genomföras – med drygt 1,3 miljarder. Det är svaret från moderaterna.

Det är detta som är en utmaning för oss. Det är fortfarande en fjärdedel av befolkningen som inte klarar proven. Målet är att alla skall kunna klara dem. Det är ju därför som vi satsar på kunskapslyft, och den satsningen skall fortsätta. Moderaterna har här uppenbarligen en helt annan syn.

Jag måste ändå fråga Beatrice Ask en sak. Varför har ni gått ifrån alla de utomordentliga punkter om den framtida forskarutbildningen som ni hade i fjolårets motion? Ni vill ju att vi skall lyssna på er. Ja, vi har lyssnat på alla dessa punkter om hur antagningen skall förbättras, om att examen bara skall ta fyra år, om att forskarstudier inte bör kombineras med andra tidskrävande uppgifter, om att alla forskarhandledare skall få god handledning osv. – kort sagt: principer som vi nu förverkligar. Varför har ni gått ifrån dem?

Anf. 127 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Utbildningsministern kan lämna över de där papperen till Bengt Silfverstrand. Han känner nämligen inte till vad moderaterna tycker om forskarutbildning.

Jag påpekade under den debatt då Carl Tham inte hade möjlighet att lyssna att det är en hel del i förslaget som är bra, men att vi tycker att propositionen som helhet har brister i vissa avseenden, vilket är skälet till att vi föreslår avslag. Det är inget märkligt. Man kan alltså tycka att delar är bra även om man inte vill godkänna hela förslaget. Men Bengt Silfverstrand kände inte till detta, så ta gärna upp frågan med honom.

Jag vill återkomma till detta med utlandskontakter. Står regeringen fast vid att antalet utlandsstuderande skall halveras under tre år? Vad är skälet? Vad är detta för nyhet? Det är ju faktiskt någonting som är verkligen nytt och som många är undrande över.

Sedan har jag bara en kort kommentar om detta med vuxnas kompetens. Det är riktigt att vi hade ett bra resultat i OECD-undersökningen från 1995. Då är det egentligen litet ologiskt att satsa massor på vuxenut-

bildning. Samtidigt finns det en mängd internationella undersökningar – bl.a. den aktuella matematikundersökningen TIMSS – som visar att när det gäller matematik och något yngre, dvs. de som skall söka sig till universiteten, är det väldigt mycket som borde göras. Och vad har hänt under denna mandatperiod? Jo, det har aldrig sparats så mycket på grundskole- och gymnasieundervisning som nu. Klasserna blir större och större. Det är ju en väldigt märklig prioritering som regeringen och regeringens partikamrater i kommuner och landsting är ansvariga för.

Anf. 128 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Jag måste väl röra mig osynligt, för jag har varit närvarande under hela debatten och också lyssnat till vad Beatrice Ask sade inledningsvis. Jag hörde ingen uppläsning ur moderaternas fjolårsmotion. Det förstår jag, eftersom moderaterna nu går helt emot det här.

Jag har nyligen i Göteborg haft nöjet att diskutera med Beatrice Asks partikamrat Per Unckel. Då meddelade han att det var helt rätt. Man hade gått ifrån det här, för man hade – som han sade – filosoferat, och filosofin hade lett fram till att det nu inte längre var bra att ha fyraåriga forskarutbildningar eller att ha en ordning där de som är antagna till forskarutbildning verkligen kan gå igenom sin utbildning. Den filosofin har uppenbarligen också slagit klorna i Beatrice Ask. Jag beklagar det.

Jag beklagar det också för de svenska studenterna. Det vore en fördel för alla att man, om man har blivit antagen till forskarutbildning, vet att man har en chans att klara av sina studier på den avsedda tiden.

Så till frågan om det internationella. Vi är mycket för internationella forskningsprojekt, men vi är inte för obegränsade kostnader, och det gäller alla länder.

I fråga om de utlandsstuderande vet Beatrice Ask mycket väl att det sparförslag som vi lade fram naturligtvis innebar att det skulle bli färre som utnyttjade möjligheten att åka utomlands för att studera. Nu har vi lagt det förslaget åt sidan. Men likväl tycker jag nog att Beatrice Asks kritik här är minst sagt något hycklande. De sparförslag som då lades fram innebar t.ex. att utlandsstuderande inte längre fick låna extra av de fördelaktiga studiemedelslånen för att finansiera terminsavgifter, utan de skulle vara tvungna att ta banklån. Men Beatrice Asks parti vill ju ha banklån för alla studerande, även för dem som studerar i Sverige. Jag förstår inte logiken i det resonemanget.

Anf. 129 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja göra några anmärkningar angående utbildningsministerns syn på den humanistiska bildningen. Såsom jag uppfattade hans anförande betydde det: Sänk kraven, snabba på! Se till att få en enklare fotostatkopierad avhandling, bli färdig och kom ut till verkligheten! Det var ungefär som ett körkort: Se till att bli färdig! Gå inte och dra hela tiden!

Fru talman! Sanningen är ju den att den humanistiska forskning som sker under lång tid vid sidan av ett yrkesarbete till väsentlig del utgör den sammanlagda forskning som bär upp seminarier och svensk forskning. Jag skall ta ett exempel.

Just i denna stund – finsk tid – disputerar en kamrat till mig, Runar Eldebo, på Åbo akademi. Han har i drygt tio år forskat vid sidan av sin gärning som pastor och lärare vid Teologiska högskolan. I dag lägger han fram resultatet av tio års arbete vid sidan av en 100-procentig tjänst. Det vore inte möjligt i Carl Thams framtid. De 500 sidornas belysning av en unik historia om Frank Mangs gärning och dogmatik skulle alltså inte finnas i den framtid som vi kan vänta utifrån det här beslutet.

Jag har andra kamrater på mitt eget seminarium, där jag är kyrkohistoriker, som håller på i kanske 10–15 år och som utgör själva gräddan av den forskning som sker i dag inom humaniora och i historia, men som inte kommer att finnas i framtiden.

Anf. 130 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Det som Tuve Skånberg säger bekräftar på något sätt riktigheten av en reform. Vi måste ju se forskarutbildning som forskarutbildning och att man sedan, när man är klar med det, kan ägna sig åt forskning eller någonting annat. Det är för såväl studerande som forskning och samhället det enda rimliga synsättet.

Det hela är ju så motsägelsefullt. Vem säger att en naturvetare eller en teknolog skall hålla på i åtta tio år med att fullborda sitt arbete under forskarutbildningen? Skulle detta vara något speciellt för just humanister? Lämna den här exklusiviteten.

Jag skulle vilja återge en av Sveriges främsta humanister, min gamle lärare Inge Jonsson, som jag tycker gör en utmärkt sammanfattning av detta. Han säger allmänt att humanisterna måste bryta sina traditioner. Vidare säger han: Humanister har nästan alltid varit solodansörer, arbetat i mer eller mindre självvald isolering och publicerat sina monografier. I de flesta ämnen gäller detta alltså. Samtidigt har utvecklingen inom det övriga vetenskapssamhället gått i rakt motsatt riktning – samarbete i stora projekt, publicering i tidskrifter, på sistone enbart på nätet. Finns det rationella skäl att fortsätta på den individualistiska vägen inom humaniora, eller gör vi det av slentrian? Litet längre fram säger han också: Jag är övertygad om att vi inte kan fortsätta på detta sätt. Måste vi också fortsätta att trycka alla doktorsavhandlingar? Varför skall vi utsätta dem för stundtals ogynnsamma internationella jämförelser, som måste bli missvisande därför att endast de bästa avhandlingarna blir tryckta i andra länder?

Så säger professor Inge Jonsson, en av Sveriges ledande humanister, om detta. Han är förvisso inte purung, men han har kunskap om detta. Jag tycker att Tuve Skånberg borde ta till sig detta en smula.

Anf. 131 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Fru talman! Jag förespråkar inte att den enda vägen att forska skulle vara den mångåriga. Men jag begär så mycket flexibilitet att det skulle vara möjligt att vid sidan av en yrkesgärning utföra det som är den väsentliga delen av svensk forskning i dag.

Med Carl Thams tillåtelse fortsätter jag att utveckla detta. Jag skulle vilja att Carl Tham svarade på frågan om det finns frihet för humanister att fortsätta den månghundraåriga traditionen och få utföra en livsgärning och någonting som är så djupt nedborrat att kanske ingen annan under en

livstid kommer att hinna göra det. Eller skall vi ha sådana här korta, snabba klipp och acceptera hamburgersamhällets ideal också inom forskningen?

Prot. 1997/98:46
12 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 132 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Ingen missunnar Tuve Skånberg att göra sitt livsverk som kyrkohistoriker. Men att kalla seriös doktorandutbildning för snabba klipp och tala om hamburgersamhälle och vad det var tycker jag är en nivå som inte är värdig svensk riksdag och inte ens kristdemokraterna. Det är ju det normala i alla kulturländer att man har doktorsavhandlingar. Se på de bästa högskolorna i Tyskland, Frankrike och USA. Hur kan man påstå att de doktorander som doktorerar där är någon sorts okvalificerade personer? De står ju oftast för den allra bästa humanistiska forskning som finns. Det där är ovärdigt struntprat.

Anf. 133 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Utbildningsministern raljerade litet grand över mitt tal om forskningens skönhet. Jag skall bara kort försöka utveckla vad jag menade.

Jag tror att det är viktigt att det finns utrymme för de litet udda delarna och de litet överraskande frågorna. Jag tror också att forskningen kan vara inte bara nyttoorienterad, utan också präglad av lust och lekfullhet, av lust att tränga djupare in i ett problem för att få veta mer, av nyfikenhet och av den fria tanken. Det visar sig ju många gånger att resultaten i ett senare skede kan få en oerhörd betydelse för ett samhälles utveckling.

Utbildningsministern talade om det livslånga lärandet. Utbildningsministern uppehöll sig vid att det inte är någon idé att satsa på forskarutbildning om man är för gammal, för då är man inte riktigt nyttig för samhället. Den uppfattningen delar jag inte. För mig är en viktig del i det livslånga lärandet att man skall ha möjlighet att varva studier, arbete, familjeliv, resor och annat. Man skall också ha möjlighet att återkomma till forskarutbildning även i ganska vuxen ålder. Det kan tillföra forskningen, forskningsresultatet, forskarsamhället och doktorandgemenskapen värdefulla erfarenheter. Jag tror alltså på det gamla bildningsidealet i det fallet.

Min fråga till utbildningsministern rör en helt annan sak, nämligen möjligheten att överklaga tillsättandet av doktorandtjänsterna. Jag hyser stor aktning för utbildningsministerns engagemang i jämställdhetsfrågor, men jag vet av erfarenhet att det vid vissa institutioner och fakulteter förekommer handplockning av doktorander, och då hamnar kvinnorna i stryckklass. Jag undrar om utbildningsministern kan svara på varför man avvisar möjligheten att även överklaga tillsättande av doktorandtjänster.

Anf. 134 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Jag medger att jag lockades något att ironisera över vetenskapens skönhet. Jag inbjöds på något sätt till det. För många av doktoranderna som håller på så länge är ju situationen den raka motsatsen. Det är ju frustrerande också för den enskilde. Jag håller helt och hållet med Britt-Marie Danestig om att lek, lust, skönhet och sökande efter livets mening också är en del av forskningen, förvisso. Men vad har sagt

att detta förkvävs genom att man har en ordnad doktorandutbildning och något så när social trygghet medan man doktorerar? Jag känner Britt-Marie Danestig som en radikal utbildningspolitiker. Jag tror inte att hon tycker att det är bättre för individer att ha det otruggt för att de skall kunna leka och se det sköna i saker och ting, utan jag är övertygad om att vi har den gemensamma värderingen att trygghet i själva verket är en fördel för kreativitet och kvalitet i forskningen.

Beträffande doktorandtjänsterna vill jag säga att ett överklagande av doktorandtjänster skulle leda till alltför lång tidsutdräkt när det gäller hanteringen av dem. Det rör sig om ofantligt många tjänster. Men däremot skulle jag väldigt gärna se att man i framtiden i mycket större utsträckning utannonserade dessa tjänster så att man kunde få sökande från hela landet. Det behöver inte nödvändigtvis vara uteslutande de som kommer från den egna institutionen. Ett steg i riktning mot detta, där jag vet att vi har likartade åsikter, är de fasta forskningsresurserna vid de mindre högskolorna. Det kommer att göra det möjligt för studerande som kommer därifrån att kvalificera sig för doktorandutbildning.

Anf. 135 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag skall inte förlänga debatten så mycket.

En lång studietid är naturligtvis inget självändamål och ingenting positivt på något sätt. Jag sade redan i mitt inledningsanförande att vi vill ha fler doktorandtjänster, och vi vill skapa möjligheter till trygghet. Men det är en sak att satsa pengar i systemet på det sättet. En annan sak är att lägga in ekonomiska spärrar, som jag tycker att det här förslaget gör, trots att det har mjukats upp.

Anf. 136 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Jag är övertygad om att man också från Vänsterpartiets sida kommer att se att det här är en bra sak som stärker den humanistiska forskningen.

Fru talman! Jag kommer att utnyttja samma möjlighet som någon av talarna tidigare här och tillägna Margitta Edgren resten av den här repliken.

Jag kommer att sakna dig som ledande utbildningspolitiker i Sveriges riksdag. Du har betytt mycket för svensk utbildningspolitik. Vi har förvisso inte alltid haft samma mening, men det är som det skall vara i politik.

Jag beklagar att du inte fick med dig ditt parti i den här frågan. Jag tycker att det är dåligt av Folkpartiet, får jag säga. Men jag tycker att det var ännu sämre av Folkpartiet när man inte följde dina kloka insatser när det gällde jämställdheten för några år sedan. Det smärtade mig mer, eftersom Folkpartiet traditionellt har haft en så klar position i frågan. Men du har alltid varit en ledande företrädare för jämställdhet inom den högre utbildningen, och jag är övertygad om att du på olika sätt kommer att verka för detta också i framtiden.

Anf. 137 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag måste få uttrycka en viss tveksamhet inför det här regelsystemet som har införts. Jag kan hålla med Carl Tham om behovet av

att få ned studietiderna för de doktorander som vill ägna full tid åt sin utbildning men som av olika ekonomiska skäl inte kan göra det utan får jobba vid sidan av eller något sådant. Det är väl riktigt.

Det betyder alltså att anslaget till de 250–300 platserna, eller vad det nu är som de 100 miljonerna räcker till, är välkommet. De kommer naturligtvis att ge effekt på det sättet att man får ned utbildningstiderna. Men hur de här regelsystemen på något sätt skall påverka utbildningstidens längd i dagsläget är ju obegripligt.

Dessutom är det ju så att man på sikt möjligen kan få en förkortning genomsnittligt av studietiderna genom att det blir allt färre som studerar. Det går alltså inte att komma in i systemet om man inte vill studera på hel- eller halvtid och har en finansiering av sina studier. Den som vill vara på ett museum eller på ett bibliotek och studera i kvartsfart eller något sådant, och som då behöver 16 år på sig, är inte välkommen längre i systemet. Man sorterar alltså bort folk.

Jag tycker att regeringen har haft en alltför enögd syn på det här. Det finns studenter av väldigt många olika kategorier. Man har förutsatt att alla som studerar lång tid gör det för att de inte har möjlighet att studera kort tid. Det kan ju vara ett önskemål att sprida ut studierna över en längre tid.

Det här påståendet att man från näringslivet klagat på att doktoranderna är för gamla tycker jag är typiskt svenskt. Min reaktion är väl snarast att man borde ändra på svensk inställning när det gäller äldre arbetskraft.

Anf. 138 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Det sista kan jag i och för sig hålla med om. Men både ur individens och ur företagets, eller andra arbetsgivares, synvinkel, är det väl inte bra att man kanske är 45–50 år när man har fullbordat sin utbildning. Det är ju ändå en ganska avsevärd tid som man då har tillbringat i skolan – det får man lov att säga – från sexårsåldern fram till 47-årsåldern. Även om man säkert har gjort en del annat också, så är det i varje fall inget som är kvalificerande för andra tjänster inom verksamheten utanför skolans värld. Det är vad jag vill säga om detta.

Detsamma gäller 16- eller 20-åriga utbildningar inom doktorandutbildningen. Det kan inte vara en rimlig målsättning – även om det naturligtvis också i framtiden kommer att finnas s.k. fritidsdoktorander. Det är ju inte dem vi talar om. Vi talar om den stora massan av doktorander, det stora flertalet.

Då vill jag understryka att man inte bara kan tala om 100 miljoner. Man måste ju tala om de samlade fakultetsanslagen. För det humanistiska området kommer de för nästa år att uppgå till 571 miljoner kronor varav 160 miljoner går till doktorandutbildning. Sedan tillkommer 60 miljoner – två gånger 30 miljoner – från Riksbankens jubileumsfond. Det är alltså en avsevärd mängd pengar. Det är en ökning som, om man tar med Riksbankens jubileumsfond, ligger på 17–18 % i fråga om just det humanistiska området. Det är ju nästan bara det området diskussionen gäller. Alla andra tycker att det här bra. Det är en kraftig ökning av anslagen. Det skall man inte glömma bort när man diskuterar det här.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 139 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det är bra att vi är fullständigt överens om effekten av ökade anslag. Miljöpartiet har ju ett förslag där man faktiskt möjliggör, via grundforskningsavdraget, ett ordentligt tillskott som på sikt motsvarar en storleksordning på ca 2 000 nya doktorandtjänster. Där är vi alltså fullständigt överens.

Min fråga gällde vad det är i detta omfattande regleringssystem som skulle leda till att studietiderna minskar. Antalet doktorandtjänster ökar. Det är bra. Men vad är det som gör att studietiderna skulle minska genom regleringssystemet?

Det är också på det sättet att regleringssystemet medför en rad nackdelar, inte minst ur jämställdhetssynpunkt. Vad vinner man med att lägga finansieringskrav vid antagningsförfarandet i doktorandutbildningen? Om någon doktorand som skulle vara klart bättre än de andra kommer in och inte har sin utbildning finansierad från början – vad förlorar man på det? Inget talar ens för att det skulle bli kortare studietider av att man tar in personer och sedan kanske ordnar finansieringen efter hand som det är möjligt.

Det finns alltså en rad detaljer i det här regleringssystemet som man inte alls kan se vad de skulle ha för fördelar för just det som Carl Tham talar om. Jag delar uppfattningen om målet, men jag ser en rad nackdelar med det här.

Anf. 140 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Det är ren myt att det här är någon sorts omfattande reglering. Den enda bestämmelse av betydelse som nu införs är att institutionerna skall ta ansvar för sina doktorander också när det gäller finansiering. Man skall inte anta kvalificerade personer och förespegla dem att de skall kunna doktorera om det inte finns några ekonomiska resurser för att genomföra detta. Det gäller lika litet som att man inte skall anta läkarstuderande eller tandläkarstuderande eller skådespelare om det inte finns resurser att genomföra utbildningen. Det är det som är den självklara poängen med det här. Jag säger ”självklar”, för den borde vara i praxis redan nu.

I andra avseenden innebär ju det här en avreglering. Bl.a. skall inte längre riksdagen eller regeringen bestämma om alla avhandlingar skall tryckas. Vi överläter till forskarna att avgöra detta. Det har också upprört forskarna: Hu, så hemskt! Här måste vi bestämma själva hur vi skall ha det med våra avhandlingar, och det kan inte vara bra!

I själva verket är det på *en* avgörande punkt som det här innebär en skärpning, nämligen att de som doktorerar skall ha samma rättigheter som andra studerande. De som antas skall ha en chans att kunna genomföra sin utbildning på ungefär den tid som vi talar om.

Redan om vi kommer ned till i praktiken fem eller t.o.m. sex år, är det ju ett fantastiskt framsteg med tanke på det nuvarande läget. Finansieringen av studierna är ju helt avgörande. Det är bara att titta på hur det ser ut i dag. De som inte har finansieringen ordnad lyckas inte med sina studier – eller också tar det just mellan tio och femton år.

Anf. 141 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Jag skall tala litet grand för utbildningsmotionen Ub450. Den handlar om de teologiska högskolorna i Stockholm och på andra håll – i Uppsala och i Örebro. Jag skall ta upp siffror och pengar litet grand, för det är intressant i den här frågan. Vi yrkar inte på några pengar i flerpartimotionen, för vi menar att det skall kunna ske en omfördelning när det gäller en utbildning som fått examensrätt av regeringen, en fullvärdig utbildning med akademisk examen.

Årskostnaderna för verksamheten är 9,5 miljoner. För detta bedrivs utbildning för teol. kand., 140 poäng, och lärarbehörighet. Så har man en intressant utbildning i mänskliga rättigheter på 40 poäng. Det om någonting – demokrati och mänskliga rättigheter – är väl viktigt i dag när vi åker ut och ger demokratibistånd till många länder. Partierna får åka ut och hjälpa folk som inte klarar ingången till ett demokratiskt samhälle efter diktaturer eller efter murens fall osv. De behöver all hjälp vi kan ge dem.

Den här 40-poängsutbildningen är det mycket lämpligt att fortsätta med. Ofta handlar det om människor som redan tidigare har en utbildning. De kanske har arbetat inom Röda korset eller Rädda Barnen eller som missionärer. De kan de här frågorna i grunden, men de får dessutom en teoretisk utbildning.

Staten bidrar med 2,3 miljoner. Det är alltså ingen stor summa. Det mesta av pengarna kommer från frikyrkosamfundet, från EFS, Missionsförbundet, Baptistsamfundet och Örebromissionen. Ekonomin är en bromskloss när det gäller utvecklingen av Teologiska högskolan. Det är viktigt att man ger möjligheter för exempelvis ombyggnad. De behöver bygga om sina lokaler eller söka sig någon annanstans. Men det är också viktigt att de tilldelas platser så att man kan ge denna undervisning.

Vi lever i en tid när människor är sökare på alla fronter. De söker andliga värden, och de vänder sig ifrån det väldigt marknadsmässiga och ganska hårt realistiska ekonomiska samhället. Då måste vi kunna ge dem något alternativ, som är väl underbyggt, med respekt för människor, så att de inte söker sig till olika sekter där människor mals ned. Det är viktigt att människor har utbildning i psykologi och att de har en övertygelse – och jag förutsätter att de har det – så att de kan hjälpa dem som söker.

Därför behövs det utbildningsplatser på dessa områden. Vi menar att man skall kunna omprioritera pengarna så att man kan ge den här utbildningen åt människor som vill gå ut med andliga värden till folk.

Vi vill att det skall göras en förändring så att statsbidrag beviljas för att införa 150 årsstudieplatser för teologie kandidat-programmet och 25 platser för 40 poäng i mänskliga rättigheter och demokrati. Att så skall ske bör vi ge regeringen till känna. Ministern är inte kvar, men det står i protokollet, där man kan ta del av vad vi i Miljöpartiet anser om detta.

Anf. 142 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Enligt utbildningsutskottets betänkande kommer den grundläggande utbildningen på högskolans område att byggas ut med ungefär 15 000 platser under nästa år. Det är utmärkt, och det ger en förstärkning och breddning av den vetenskapliga kompetensutvecklingen för lärare och förstärkning av forskarutbildning. Att resurser också kan komma mindre och medelstora högskolor till del är bra. Det finns dock

*Fel! Okänt
växelargument.*

ett olyckligt undantag, och det gäller de minsta och de nyaste högskolorna. Jag återkommer till det.

Sammantaget är det en stor och viktig uppgift att på bred front höja yrkeskompetens och kunnande, att vårt land och folk skall vara bättre rustat inför en snabbt förändrad framtid. Om den grundinställningen finns det en bred uppslutning i och utanför riksdagen. Självfallet är kompetens och kvalitet i utbildningsutbudet av grundläggande art, men också inriktningen och den regionala fördelningen är viktiga. Intressant är att konstatera att de regionala högskolorna har fått en mycket viktigare roll än vad tvivlarna förutsåg då det skedde ett breddat regionalt utbud under senare år.

I motionen T215 av Eva Eriksson och mig har vi pläderat för de västsvenska högskolorna. Det är väl ingen tvekan om att Västsverige har kommit på undantag då andra starka högskoleregioner – axeln Uppsala–Stockholm–Linköping – har haft den utveckling som t.ex. Västsverige relativt sett inte har kommit i fråga för. Därför bör situationen där uppmärksammas.

Min förhoppning står också till att det nya västsvenska länet, som startar från nyår, skall med ny och samlad kraft kunna bevaka en sådan regional och nationell fördelning av högskoleresurser. Det blir en viktig uppgift för det nya länets politiker och administratörer.

Fru talman! Frågan om inriktning av de olika disciplinerna förtjänar också hög uppmärksamhet. Jag har i en motion med stöd från företrädare för sex olika partier aktualiserat de fristående teologiska högskolorna. Under förra mandatperioden fick frikyrkliga teologiska högskolor akademisk status i Stockholm, Uppsala och Örebro. Som huvudmän bakom dessa skolor står flertalet frikyrkliga kristna samfund. Den högskolestatus som då gavs var närmast en akademisk legitimation i en utbildning som man haft under en lång och välrenommerad etablering.

Den förra regeringen, där Folkpartiet ingick, har heder av att man släppte fram denna viktiga utbildningsgren. De fick kompetens att ge 80 poäng examensbehörighet. Den nuvarande regeringen har gått vidare så till vida att man har låtit Teologiska högskolan i Stockholm, THS, få behörighet att examinera upp till 140 poäng. Den miss som skett i budgetpropositionen, som vi har påtalat i motionen, är att inga nya högskoleplatser har beviljats dessa skolor trots en mycket stor sökandeström av studenter.

Vi har i motionen visat på det utökade och stärkta sambandet mellan forskning och grundutbildning som sker vid t.ex. THS i Stockholm. Man har i dag 16 lärare med halvtidstjänstgöring eller mer. 12 är teologie doktorer, bl.a. en docent och en professor. Vid skolan finns för övrigt landets enda tjänst i feministteologi. Det bedrivs forskning vid denna skola bl.a. med stöd av Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet och Frikyrkliga forskningsrådet. Bl.a. har ett särskilt lektorat inrättats för forskning kring religion och värderingsförändringar. Till det kan sägas att de har ett omfattande internationellt utbyte av lärare och studenter vid universitet, högskolor och seminarier i bl.a. USA, Tjeckien, Kanada och flera länder i Afrika.

Utbildningen vid THS har en bred inriktning. Det visar bl.a. den 40-poängskurs kring mänskliga rättigheter och demokrati som föregående talare nämnde. Det är en kurs som regeringen för övrigt gav ett särskilt

stöd till under detta år. Till de 25 platserna i denna kurs fanns över 200 sökande, bl.a. personer som arbetar med mänskliga rättigheter inom t.ex. myndigheter som Sida och även Regeringskansliet. De ideella organisationerna Rädda Barnen, Röda korset, Amnesty och Diakonia hade personer som ville komplettera med en sådan utbildning. För läsåret 1996/97 finns i skolans teologie kandidat-program 128 helårsstudenter, som har svarat för 105 helårsprestationer. Ökningstakten ligger så högt som 30 % i tillväxt på skolan.

Därför är det anmärkningsvärt att regeringen i årets budget, då det sker en utökning med många tusen högskoleplatser, inte föreslagit någon höjning av antalet årsstudieplatser för de fristående teologiska högskolorna. Detta är särskilt anmärkningsvärt med tanke på att avtalet mellan staten och dessa högskolor ändå skall omförhandlas.

Utbildningsminister Carl Tham sade här att den humanistiska forskningen har fått den största förstärkningen. Han sade ungefär att han känner väldigt starkt för den humanistiska forskningen. Utbildningsministern brukar hävda intellektuell reda, och då kan man undra om det här bara är ett olycksfall i arbetet. Det är min förhoppning att det är det, fru talman. Det skulle ju kunna innebära – jag får säga det till den tomma statsrådsbänken – att man under löpande budgetår rättar till denna lilla marginella företeelse.

Utskottet har inte ens bemödat sig om att föra något resonemang om varför man inte vill biträda motionsyrkanden av det här slaget. Man skriver egentligen på en enda rad summariskt att man avstyrker samtliga motionsyrkanden. Det gäller inte bara nästa budtgetår utan också de tre närmaste åren. Tala om Alexanderhugg – på Alexanderdagen!

Fru talman! Jag började med att säga att det är viktigt med en stärkt och breddad högskoleutbildning. Men det är inte oviktigt hur en sådan skiktning ser ut. Naturvetenskapliga kursutbud och forskning på teknikområdet är viktiga om Sverige skall "ligga i spets". Men även den teologiska forskningen och utbildningen har en viktig roll att spela.

De tre teologiska högskolor som nu finns i Stockholm, Uppsala och Örebro har dessutom ett huvudengagemang som saknar motstycke. De trossamfund som står bakom skolorna satsar många miljoner varje år i nettostöd för att möjliggöra en sådan utbildning – en utbildning som statsmakten för länge sedan borde ha tagit ett likvärdigt och fullödigt ansvar för. Om sådana här skolor sätts på svältkur tror jag att vi kommer att få ett fattigare samhälle, i dubbel bemärkelse.

Fru talman! Regeringen borde överväga en justering. I avvaktan på detta yrkar jag bifall till motion Ub450.

Anf. 143 EVA GOËS (mp):

Kvinnor, kvinnor, kvinnor kan
kvinnor kan i hela vårt land.

Den nya kraften som behövs
är kvinnlig urkraft som släpps lös.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Fru talman! I detta betänkande behandlas mitt förslag – för andra eller tredje gången – om att vi skall satsa på Kvinnouniversitetet i Sverige, som finns i Västernorrland. I Norge satsar man drygt 2 miljoner kronor varje år på Kvinnouniversitetet.

Vad är då Kvinnouniversitetet? I betänkandet har man inte ens bemödat sig att tala om varför man avstyrker medel till Kvinnouniversitetet – man säger bara att man avstyrker samtliga motioner.

Kvinnouniversitetet står för *universitas*, för alla. På Kvinnouniversitetet kan flyktingkvinnor gå, kvinnor som har sociala problem eller kvinnliga ledare. Vi har redan haft besök av Unesco med 13 kvinnliga ledare i världen.

Men allt får vi bedriva på ideell basis. Inte ett öre kommer från Utbildningsdepartementet. Vi anser att det här är en styggelse för Sverige, om man skall uttrycka sig på norskt sätt.

Jag pratade i dag med Marit Nybakk, som är socialdemokrat och som tillsammans med representanter för andra politiska partier – en från varje parti – bildar ett råd för kvinnouniversitetet, för att ge det stöd, för att profilera och lyfta frågan om kvinnouniversitet; de tycker att det har så stor betydelse i Norge.

Kvinnor behöver någonting annat – en holistisk syn på världen, där man ser helheten: hälsa, alternativ ekonomi, alternativ teknologi, ett annat sätt att se saker och ting.

Kvinnouniversitetet är en kraftkälla. Det var därför jag började med att sjunga ”Kvinnor kan”. Kvinnor är en kraftkälla. Vi menar att kvinnor utvecklas hela livet. Det gör väl förhoppningsvis män också. Men kvinnor i vår tid har mycket stort intresse av utveckling. Fler och fler kvinnor kastas ut i arbetslöshet. De måste själva skapa sin egen läroplan.

På detta kvinnouniversitet har vi startat någonting som heter Från arbetslös till verksam i egen bygd. Vi tycker att det är oerhört viktigt att vårt län, Västernorrland, inte dräneras på kvinnor så att det bara blir män kvar, män som jagar och fiskar. Vi tycker att vi behöver förnya samhället och att kvinnors värderingar skall genomsyra samhället. Därför vill vi inspirera och initiera projekt där kvinnors resurser tas till vara och får växa. Vi vill stödja, utbilda, medvetandegöra och synliggöra kvinnor.

I betänkandet har man inte ens nämnt varför man avstyrker förslaget om pengar till detta. I Norge ger man 2 miljoner kronor. 500 000 går till kvinnoforskning och resten till drift och kursverksamhet.

Jag hoppas att det här tas upp på allvar nästa år. I tio år har man givit pengar till kvinnouniversitetet i Norge, och här nämner man det inte ens med ett ord.

Fru talman! Jag vill också nämna någonting som profilerar Mitthögskolan, som jag tycker är helt fantastiskt. Det är att man har startat en utbildning till präst för döva. Det är unikt i Sverige, och det är unikt i Europa. Jag vill uppmana Utbildningsdepartementet och utbildningsutskottet att i framtiden ta det i beaktande och utvidga resurserna. Kanske kommer det ett utbildningsuppdrag, så att man kan pröva det i budgetarbetet och så att man kan satsa på utbildning för döva till präster. Det är nämligen så att de dövas teckenspråk är mycket lika i Europa. Det här kan bli en nisch för Mitthögskolan. Som det ser ut i dag har man en samverkan mellan stiftet och Mitthögskolan.

I betänkandet säger man att Mitthögskolan väl får göra som den vill. Om den vill satsa på det här får den väl göra det. Men här behövs ett stöd från statsmakterna för att man skall kunna utvidga det. Det kostar väldigt mycket med en assistent som hela tiden går parallellt med den som skall utbildas till präst.

Med detta, fru talman, vill jag avsluta det här talet. Jag yrkar inte bifall till mina motioner, men jag hoppas att det jag har sagt beaktas i framtiden och att man kan se ett nytänkande inom utbildningsområdet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1997/98:46

12 december

Utbildningsfrågor

*Forskning och
högskola*

Beslut

UbU6 Anställningsskyddet för professorer

1. utskottet

2. res. (m)

Votering:

215 för utskottet

68 för res

1 avstod

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 135 s, 21 c, 19 fp, 15 v, 15 mp, 10 kd

För res.: 68 m

Avstod: 1 s

Frånvarande: 25 s, 12 m, 6 c, 7 fp, 7 v, 3 mp, 5 kd

UbU5 Förskoleklass, grundskolans timplan, mobbning m.m.

Mom. 1 (avslag på regeringens förslag om förskoleklass som en egen skolform)

1. utskottet

2. res. 1 i motsvarande del (m)

3. res. 2 i motsvarande del (mp)

Förberedande votering:

76 för res. 1

14 för res 2

198 avstod

61 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Bodil Francke Ohlsson (mp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

206 för utskottet

66 för res. 1

15 avstod

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 139 s, 1 m, 21 c, 21 fp, 14 v, 10 kd
För res. 1: 66 m
Avstod: 15 mp
Frånvarande: 22 s, 13 m, 6 c, 5 fp, 8 v, 3 mp, 5 kd

Mom. 2 (skolstartsålder m.m.)

1. utskottet
2. res. 3 i motsvarande del (fp)

Votering:

189 för utskottet

21 för res. 3

79 avstod

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 21 c, 15 v, 14 mp

För res. 3: 21 fp

Avstod: 68 m, 1 mp, 10 kd

Frånvarande: 22 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 7 v, 3 mp, 5 kd

Mom. 10 (den pedagogiska verksamheten inom skola och barnomsorg m.m.)

1. utskottet
2. res. 3 i motsvarande del (fp)

Votering:

256 för utskottet

21 för res. 3

12 avstod

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 68 m, 21 c, 15 v, 13 mp

För res. 3: 21 fp

Avstod: 2 mp, 10 kd

Frånvarande: 22 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 7 v, 3 mp, 5 kd

Mom. 11 (kommunernas skyldighet att tillhandahålla förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg)

1. utskottet
2. res. 5 i motsvarande del (v)

Votering:

271 för utskottet

15 för res. 5

2 avstod

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 138 s, 68 m, 21 c, 21 fp, 13 mp, 10 kd
För res. 5: 15 v
Avstod: 2 mp
Frånvarande: 23 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 7 v, 3 mp, 5 kd

Prot. 1997/98:46
12 december

***Fel! Okänt
växelargument.***

Mom. 12 (avgifter inom barnomsorgen m.m.)

1. utskottet
2. res. 5 i motsvarande del (v)

Votering:

273 för utskottet

15 för res. 5

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 68 m, 21 c, 21 fp, 15 mp, 9 kd

För res. 5: 15 v

Frånvarande: 22 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 7 v, 3 mp, 6 kd

Mom. 16 (kommunalt vårdnadsbidrag m.m.)

1. utskottet
2. res. 4 i motsvarande del (kd)

Votering:

274 för utskottet

10 för res. 4

3 avstod

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 68 m, 20 c, 20 fp, 15 v, 12 mp

För res. 4: 10 kd

Avstod: 1 fp, 2 mp

Frånvarande: 22 s, 12 m, 7 c, 5 fp, 7 v, 4 mp, 5 kd

Mom. 22 (skyldighet att rapportera mobbning till rektor)

1. utskottet
2. res. 7 (c, fp)

Votering:

247 för utskottet

42 för res. 7

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 68 m, 15 v, 15 mp, 10 kd

För res. 7: 21 c, 21 fp

Frånvarande: 22 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 7 v, 3 mp, 5 kd

Mom. 25 (läroplaner, skolplaner och skolornas handlingsprogram mot mobbning)

1. utskottet
2. res. 4 i motsvarande del (kd)

Prot. 1997/98:46
12 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

Votering:
275 för utskottet
10 för res. 4
3 avstod
61 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 138 s, 68 m, 21 c, 21 fp 15 v, 12 mp
För res. 4: 10 kd
Avstod: 3 mp
Frånvarande: 23 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 7 v, 3 mp, 5 kd

Mom. 37 (ämnet hemkunskap)

1. utskottet
2. res. 2 i motsvarande del (mp)

Votering:

202 för utskottet

14 för res. 2

73 avstod

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 5 m, 21 c, 21 fp 15 v, 1 mp

För res. 2: 14 mp

Avstod: 63 m, 10 kd

Frånvarande: 22 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 7 v, 3 mp, 5 kd

Lenhart Fridén (m) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU1 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Mom. 1 (andra anordnare än komvux inom kunskapslyftet)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp)

Votering:

200 för utskottet

88 för res. 1

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 21 c, 15 v, 15 mp, 10 kd

För res. 1: 67 m, 21 fp

Frånvarande: 22 s, 13 m, 6 c, 5 fp, 7 v, 3 mp, 5 kd

Mom. 6 (den framtida kvalificerade yrkesutbildningen)

1. utskottet

2. res. 3 i motsvarande del (m)

3. res. 4 i motsvarande del (c)

4. res. 5 i motsvarande del (kd)

Förberedande votering 1:

23 för res. 4

11 för res. 5

253 avstod

62 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Förberedande votering 2:

68 för res. 3

21 för res. 4

198 avstod

62 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Birgitta Wistrand (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Huvudvotering:

189 för utskottet

68 för res. 3

32 avstod

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 20 fp, 15 v, 15 mp

För res. 3: 68 m

Avstod: 21 c, 1 fp, 10 kd

Frånvarande: 22 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 7 v, 3 mp, 5 kd

Mom. 9 (läs- och skrivsvårigheter/dyslexi)

1. utskottet

2. res. 6 i motsvarande del (fp)

3. res. 7 i motsvarande del (mp)

Förberedande votering:

25 för res. 6

15 för res. 7

247 avstod

62 frånvarande

Kammaren biträdde res. 6.

Huvudvotering:

240 för utskottet

21 för res. 6

27 avstod

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 67 m, 20 c, 14 v

För res. 6: 21 fp

Avstod: 1 m, 1 c, 15 mp, 10 kd

Frånvarande: 22 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 8 v, 3 mp, 5 kd

*Fel! Okänt
växelargument.*

Mom. 20 (lärarutbildning med Waldorfinriktning)

1. utskottet
2. res. 8 (s)
Votering:
154 för utskottet
134 för res. 8
61 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 5 s, 68 m, 21 c, 21 fp, 14 v, 15 mp, 10 kd
För res. 8: 134 s
Frånvarande: 22 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 8 v, 3 mp, 5 kd

Mom. 27 (grundforskningsavdrag)

1. utskottet
2. res. 7 i motsvarande del (mp)
Votering:
259 för utskottet
27 för res. 7
1 avstod
62 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 138 s, 67 m, 21 c, 21 fp, 2 v, 10 kd
För res. 7: 12 v, 15 mp
Avstod: 1 m
Frånvarande: 23 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 8 v, 3 mp, 5 kd

Mom. 30 (internationellt forskningssamarbete)

1. utskottet
2. res. 9 (m, kd)
Votering:
210 för utskottet
78 för res. 9
61 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 139 s, 21 c, 21 fp, 14 v, 15 mp
För res. 9: 68 m, 10 kd
Frånvarande: 22 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 8 v, 3 mp, 5 kd

*Mom. 36 (anslagen under utgiftsområde 16 Utbildning och univeristets-
forskning för budgetåret 1998, m.m.)*

Yrkanden:
1. utskottet
2. res. 7 i motsvarande del (mp)
3. utskottets hemställan med den ändring som föranleddes av bifall till
mot. Ub450 (fp, m, c, v, mp, kd)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 37 (beräknad fördelning på anslag för åren 1999 och 2000)

1. utskottet

2. res. 7 i motsvarande del (mp)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 39 (ökade möjligheter till distansstudier samt öppet universitet)

1. utskottet

2. res. 11 (m, c, fp, v, kd)

151 för utskottet

134 för res. 11

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 138 s, 13 mp

För res. 11: 68 m, 21 c, 21 fp, 14 v, 10 kd

Frånvarande: 23 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 8 v, 5 mp, 5 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU7 Forskarutbildningen

Mom. 1 (avslag på regeringens förslag till reformering av forskarutbildningen)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

172 för utskottet

92 för res. 1

20 avstod

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 136 s, 21 c, 4 fp, 1 v, 10 kd

För res. 1: 68 m, 15 fp, 9 v

Avstod: 1 fp, 4 v, 15 mp

Frånvarande: 25 s, 12 m, 6 c, 6 fp, 8 v, 3 mp, 5 kd

Karl-Göran Biörsmark (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Tanja Linderborg (v) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Britt-Marie Danestig (v) anmälde att hon under sitt anförande yrkat bifall till res. 2 i motsvarande del.

Mom. 2 (examensmål för forskarutbildningen, m.m.)

1. utskottet

2. res. 3 i motsvarande del (fp)

3. res. 4 i motsvarande del (kd)

Prot. 1997/98:46

12 december

Fel! Okänt

växelargument.

Prot. 1997/98:46
12 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

Förberedande votering:
22 för res. 3
11 för res. 4
251 avstod
65 frånvarande
Kammaren biträdde res. 3.
Huvudvotering:
171 för utskottet
16 för res. 3
96 avstod
66 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 21 c, 13 v
För res. 3: 16 fp
Avstod: 68 m, 3 fp, 15 mp, 10 kd
Frånvarande: 24 s, 12 m, 6 c, 7 fp, 9 v, 3 mp, 5 kd

Mom. 4 (antagning till forskarutbildning)

1. utskottet
2. res. 5 i motsvarande del (mp)
3. res. 4 i motsvarande del (kd)
Förberedande votering:
16 för res. 5
10 för res. 4
259 avstod
64 frånvarande
Kammaren biträdde res. 5.
Huvudvotering:
169 för utskottet
15 för res. 5
101 avstod
64 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 21 c, 9 fp, 2 v
För res. 5: 15 mp
Avstod: 68 m, 11 fp, 12 v, 10 kd
Frånvarande: 24 s, 12 m, 6 c, 6 fp, 8 v, 3 mp, 5 kd

Mom. 13 (rekrytering av kvinnor till forskarutbildningen, m.m.)

1. utskottet
2. res. 3 i motsvarande del (fp)
3. res. 2 i motsvarande del (v)
Förberedande votering:
21 för res. 3
14 för res. 2
247 avstod
67 frånvarande
Kammaren biträdde res. 3.

Huvudvotering:
182 för utskottet
18 för res. 3
81 avstod
68 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 20 c, 1 v, 14 mp 10 kd
För res. 3: 18 fp
Avstod: 68 m, 2 fp, 10 v, 1 mp
Frånvarande: 24 s, 12 m, 7 c, 6 fp, 11 v, 3 mp, 5 kd

Prot. 1997/98:46
12 december

***Fel! Okänt
växelargument.***

Mom. 14 (likvärdiga villkor för kvinnor och män i forskarutbildningen)

1. utskottet
2. res. 6 (v, mp)
Votering:
178 för utskottet
28 för res. 6
76 avstod
67 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 138 s, 20 c, 11 fp, 9 kd
För res. 6: 13 v, 15 mp
Avstod: 66 m, 9 fp, 1 kd
Frånvarande: 23 s, 14 m, 7 c, 6 fp, 9 v, 3 mp, 5 kd

Mom. 15 (besvär rätt vid anställning av doktorander)

1. utskottet
2. res. 7 (c, fp, v)
Votering:
Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU2 Utgiftsområde 15 Studiestöd

Mom. 1 (studiemedel under forskarutbildning)

1. utskottet
2. res. 1 (m, v, mp, kd)
Votering:
162 för utskottet
114 för res. 1
4 avstod
69 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 19 c, 6 fp
För res. 1: 67 m, 11 fp, 13 v, 13 mp, 10 kd
Avstod: 1 c, 3 fp
Frånvarande: 24 s, 13 m, 7 c, 6 fp, 9 v, 5 mp, 5 kd

Mom. 3 (regler för dem som studerar i kunskapslyftet)

1. utskottet
2. res. 4 (mp)

Votering:

242 för utskottet

14 för res. 4

18 avstod

75 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 133 s, 64 m, 19 c, 15 fp, 1 v, 10 kd

För res. 4: 14 mp

Avstod: 1 s, 2 m, 4 fp, 11 v

Frånvarande: 27 s, 14 m, 8 c, 7 fp, 10 v, 4 mp, 5 kd

Peter Weibull Bernström och Anna Åkerhielm (båda m) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

7 § Bordläggning

Anmälde och bordlades

Förslag

1997/98:RR3 Riksdagens revisorers förslag angående kommittéväsendet

1997/98:RR4 Riksdagens revisorers förslag angående utrikesförvaltningen

Finansutskottets betänkanden

1997/98:FiU2 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

1997/98:FiU3 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

1997/98:FiU4 Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

1997/98:FiU5 Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska gemenskapen

Jordbruksutskottets betänkanden

1997/98:JoU1 Statsbudgeten för budgetåret 1998, utgiftsområde 23

1997/98:JoU2 Statsbudgeten för budgetåret 1998, utgiftsområde 20

1997/98:JoU9 Hållbart fiske och jordbruk

8 § Anmälan om interpellationer

Prot. 1997/98:46
12 december

Anmäldes att följande interpellation framställdes

den 12 december

1997/98:103 av *Olle Lindström* (m) till statsrådet Thomas Östros
Gränshinder för EU-medborgare

Interpellationen redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 16 december.

*Fel! Okänt
växelargument.*

9 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 11 december

1997/98:255 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialministern
Demensförbundet

1997/98:256 av *Elver Jonsson* (fp) till statsrådet Leif Pagrotsky
Arena Norden

den 12 december

1997/98:257 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till jordbruksministern
Fångst med bensaxar

1997/98:258 av *Rolf Gunnarsson* (m) till kommunikationsministern
Brobygge i Dalarnas län

1997/98:259 av *Elizabeth Nyström* (m) till försvarsministern
Ekonomiska styrmedel inom räddningstjänsten

1997/98:260 av *Carina Hägg* (s) till kommunikationsministern
Sjöflygplan

1997/98:261 av *Lennart Daléus* (c) till kommunikationsministern
Tranebergsbron

1997/98:262 av *Johan Lönnroth* (v) till kulturministern
Konflikten vid Göteborgs stadsteater

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 16 december.

Prot. 1997/98:46
12 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

10 § Kammaren åtskildes kl. 17.36.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 6 § anf. 35
(delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 61 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 99 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

1 § Avsägelse	1
2 § Kompletteringsval till vissa utskott	1
3 § Meddelande om publicering av frågor och svar under juluppehållet	2
4 § Meddelande om fördröjt svar på interpellation	2
5 § Förnyad bordläggning	2
6 § Utbildningsfrågor	3
Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU6	3
Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU5	3
Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU1	3
Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU7	3
Utbildningsutskottets betänkande 1997/98:UbU2	3
<i>Förskola och grundskola</i>	3
Anf. 1 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m)	3
Anf. 2 MARIE WILÉN (c)	5
Anf. 3 OLA STRÖM (fp)	7
Anf. 4 BRITT-MARIE DANESTIG (v)	10
Anf. 5 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik	12
Anf. 6 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	12
Anf. 7 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik	13
Anf. 8 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	13
Anf. 9 GUNNAR GOUDE (mp)	13
Anf. 10 INGER DAVIDSON (kd)	16
Anf. 11 EVA JOHANSSON (s)	18
Anf. 12 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	21
Anf. 13 EVA JOHANSSON (s) replik	21
Anf. 14 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	21
Anf. 15 INGER DAVIDSON (kd) replik	21
Anf. 16 EVA JOHANSSON (s) replik	21
Anf. 17 INGER DAVIDSON (kd) replik	22
Anf. 18 EVA JOHANSSON (s) replik	22
Anf. 19 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik	22
Anf. 20 EVA JOHANSSON (s) replik	23
Anf. 21 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik	23
Anf. 22 EVA JOHANSSON (s) replik	24
Anf. 23 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	24
Anf. 24 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik	27
Anf. 25 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	28
Anf. 26 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik	28
Anf. 27 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	29
Anf. 28 OLA STRÖM (fp) replik	29
Anf. 29 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	30
Anf. 30 OLA STRÖM (fp) replik	30
Anf. 31 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	30
Anf. 32 MARIE WILÉN (c) replik	31

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 33	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	31
Anf. 34	MARIE WILÉN (c) replik	32
Anf. 35	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	32
Anf. 36	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	32
Anf. 37	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	32
Anf. 38	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	33
Anf. 39	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	33
Anf. 40	GUNNAR GOUDE (mp) replik	33
Anf. 41	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	34
Anf. 42	GUNNAR GOUDE (mp) replik	34
Anf. 43	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	35
Anf. 44	INGER DAVIDSON (kd) replik	35
Anf. 45	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	36
Anf. 46	INGER DAVIDSON (kd) replik	36
Anf. 47	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	37
Anf. 48	LENNART FRIDÉN (m)	37
Anf. 49	EVA JOHANSSON (s) replik	38
Anf. 50	LENNART FRIDÉN (m) replik	39
Anf. 51	MARIANNE CARLSTRÖM (s)	39
Anf. 52	INGA BERGGREN (m)	40
Anf. 53	ÅSA STENBERG (s)	41
Anf. 54	STEN TOLGFORS (m)	42
	<i>Gymnasium och vuxenutbildning, kunskapslyftet</i>	44
Anf. 55	ULF MELIN (m)	44
Anf. 56	MARGARETA ANDERSSON (c)	47
Anf. 57	MARGITTA EDGREN (fp)	49
Anf. 58	BRITT-MARIE DANESTIG (v)	51
Anf. 59	GUNNAR GOUDE (mp)	54
Anf. 60	INGER DAVIDSON (kd)	57
Anf. 61	AGNETA LUNDBERG (s)	59
Anf. 62	ULF MELIN (m) replik	63
Anf. 63	AGNETA LUNDBERG (s) replik	63
Anf. 64	ULF MELIN (m) replik	64
Anf. 65	AGNETA LUNDBERG (s) replik	64
Anf. 66	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	65
Anf. 67	AGNETA LUNDBERG (s) replik	65
Anf. 68	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	66
Anf. 69	AGNETA LUNDBERG (s) replik	66
Anf. 70	MARGITTA EDGREN (fp) replik	66
Anf. 71	AGNETA LUNDBERG (s) replik	66
Anf. 72	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	67
Anf. 73	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	70
Anf. 74	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	70
Anf. 75	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	71
Anf. 76	ULF MELIN (m) replik	71
Anf. 77	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	71
Anf. 78	ULF MELIN (m) replik	72
Anf. 79	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	73
Anf. 80	MARGITTA EDGREN (fp) replik	73

Anf. 81	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	74
Anf. 82	MARGITTA EDGREN (fp) replik	74
Anf. 83	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	75
Anf. 84	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	75
Anf. 85	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	75
Anf. 86	INGER DAVIDSON (kd) replik	76
Anf. 87	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	76
Anf. 88	INGER DAVIDSON (kd) replik	77
Anf. 89	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	77
Anf. 90	BARBRO JOHANSSON (mp)	78
<i>Forskning och högskola</i>		79
Anf. 91	BEATRICE ASK (m)	79
Anf. 92	ANDREAS CARLGREN (c)	82
Anf. 93	BEATRICE ASK (m) replik	84
Anf. 94	ANDREAS CARLGREN (c) replik	85
Anf. 95	BEATRICE ASK (m) replik	85
Anf. 96	ANDREAS CARLGREN (c) replik	85
Anf. 97	MARGITTA EDGREN (fp)	86
Anf. 98	BRITT-MARIE DANESTIG (v)	89
Anf. 99	GUNNAR GOUDE (mp)	92
Anf. 100	TUVE SKÅNBERG (kd)	94
Anf. 101	ANDREAS CARLGREN (c) replik	98
Anf. 102	TUVE SKÅNBERG (kd) replik	98
Anf. 103	ANDREAS CARLGREN (c) replik	99
Anf. 104	TUVE SKÅNBERG (kd) replik	99
Anf. 105	BENGT SILFVERSTRAND (s)	99
Anf. 106	TUVE SKÅNBERG (kd) replik	103
Anf. 107	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	103
Anf. 108	TUVE SKÅNBERG (kd) replik	103
Anf. 109	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	104
Anf. 110	BEATRICE ASK (m) replik	104
Anf. 111	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	105
Anf. 112	BEATRICE ASK (m) replik	105
Anf. 113	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	105
Anf. 114	GUNNAR GOUDE (mp) replik	106
Anf. 115	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	106
Anf. 116	GUNNAR GOUDE (mp) replik	106
Anf. 117	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	107
Anf. 118	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	107
Anf. 119	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	108
Anf. 120	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	108
Anf. 121	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	108
Anf. 122	MARGITTA EDGREN (fp) replik	108
Anf. 123	BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	109
Anf. 124	Utbildningsminister CARL THAM (s)	109
Anf. 125	BEATRICE ASK (m) replik	111
Anf. 126	Utbildningsminister CARL THAM (s)	112
Anf. 127	BEATRICE ASK (m) replik	112
Anf. 128	Utbildningsminister CARL THAM (s)	113

Anf. 129	TUVE SKÅNBERG (kd) replik.....	113
Anf. 130	Utbildningsminister CARL THAM (s).....	114
Anf. 131	TUVE SKÅNBERG (kd) replik.....	114
Anf. 132	Utbildningsminister CARL THAM (s).....	115
Anf. 133	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	115
Anf. 134	Utbildningsminister CARL THAM (s).....	115
Anf. 135	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	116
Anf. 136	Utbildningsminister CARL THAM (s).....	116
Anf. 137	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	116
Anf. 138	Utbildningsminister CARL THAM (s).....	117
Anf. 139	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	118
Anf. 140	Utbildningsminister CARL THAM (s).....	118
Anf. 141	RAGNHILD POHANKA (mp).....	119
Anf. 142	ELVER JONSSON (fp)	119
Anf. 143	EVA GOËS (mp)	121
Beslut		123
	UbU6 Anställningsskyddet för professorer	123
	UbU5 Förskoleklass, grundskolans timplan, mobbning m.m.....	123
	UbU1 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforsk- ning.....	126
	UbU7 Forskarutbildningen.....	129
	UbU2 Utgiftsområde 15 Studiestöd	131
7 §	Bordläggning	132
8 §	Anmälan om interpellationer	133
9 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	133
10 §	Kammaren åtskildes kl. 17.36.	134

Gotab, Stockholm 1998